

Ured specijalnog predstavnika i koordinatora za
borbu protiv trgovine ljudima

Uspostava Nacionalnih kontakt tačkaka za zaštitu djece žrtava trgovine ljudima

ISBN: 978-3-903128-64-4

Objavljuje Ured specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima

Wallnerstr. 6, 1010 Vienna, Austria

Tel: + 43 1 51436 6664

Fax: + 43 1 51436 6299

email: info-cthb@osce.org

© 2020 OSCE/Ured specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima

Autorska prava: „Sva prava zadržana. Sadržaj ove publikacije može se slobodno koristiti i kopirati u svrhu obrazovanja i u nekomercijalne svrhe, pod uslovom da je bilo kakva reprodukcija ove vrste odobrena od strane Ureda specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima, kao izvora publikacije“.

Dizajn: Tina Feiertag, Beč

Fotografije: zalihe

Navedite kao: Ured specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima:
Uspostava Nacionalnih kontakt tačkaka za zaštitu djece žrtava trgovine ljudima

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) je panevropsko sigurnosno tijelo čijih 57 država članica pokriva geografsko područje od Vankuvera do Vladivostoka. Priznat kao regionalni aranžman prema Poglavlju VIII Povelje Ujedinjenih naroda, OSCE je primarni instrument za rano upozorenje, prevenciju sukoba, upravljanje kriznim situacijama i postkonfliktni oporavak u pomenutim državama. Njegov pristup sigurnosti je jedinstven, sveobuhvatan i kooperativan: sveobuhvatan po tome što se bavi trima dimenzijama sigurnosti: ljudskom, vojno-političkom, i ekonomsko-okolišnom dimenzijom. To znači da se bavi širokom paletom sigurnosnih problema, u koje spadaju i ljudska prava, kontrola naoružanja, mjere izgradnje povjerenja i sigurnosti, nacionalne manjine, demokratizacija, borba protiv terorizma i ekonomsko-okolišne aktivnosti.

DRŽAVE ČLANICE: Albanija | Andora | Armenija | Austrija | Azerbejdžan | Bjelorusija | Belgija | Bosna i Hercegovina | Bugarska | Kanada | Hrvatska | Cipar | Češka Republika | Danska | Estonija | Finska | Francuska | Gruzija | Njemačka | Grčka | Sveta Stolica | Mađarska | Island | Irska | Italija | Kazahstan | Kirgistan | Latvija | Lihtenštajn | Litvanija | Luksemburg | Malta | Moldavija | Monako | Mongolija | Crna Gora | Nizozemska | Sjeverna Makedonija | Norveška | Poljska | Portugal | Rumunija | Ruska Federacija | San Marino | Srbija | Slovačka | Slovenija | Španija | Švedska | Švicarska | Tadžikistan | Turska | Turkmenistan | Ukrajina | Ujedinjeno Kraljevstvo | Sjedinjene Američke Države | Uzbekistan

AZIJSKI PARTNERI ZA SARADNJU: Afganistan | Australija | Japan | Republika Koreja | Tajland

MEDITERANSKI PARTNERI ZA SARADNJU: Alžir | Egipat | Izrael | Jordan | Maroko | Tunis

Materijal ove publikacije namijenjen je isključivo u svrhu opštih informacija, na bazi „zatečenog stanja“, bez garancija bilo kakve vrste, u što spada i prikladnost za bilo koju određenu svrhu. OSCE, naročito, ne daje garancije za tačnost ili potpunost informacija u ovoj publikaciji.

Mišljenja, nalaze, tumačenja i zaključke izrazio je autor ili autori i ne predstavljaju nužno zvaničnu poziciju OSCE-a i/ili njegovih država članica. Do mjere do koje to dozvoljava zakon, OSCE ne prihvata nikakvu odgovornost za bilo kakav nastali gubitak, štetu ili trošak koji može proizići kao rezultat ili u vezi sa korištenjem informacija sadržanih u ovoj publikaciji.

Ured specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima

Uspostava Nacionalnih kontakt tačkaka za zaštitu djece žrtava trgovine ljudima

Sadržaj

Spisak akronima i skraćenica
strana 6

Glosarij
strana 7

Predgovor
strana 14

Priznanja

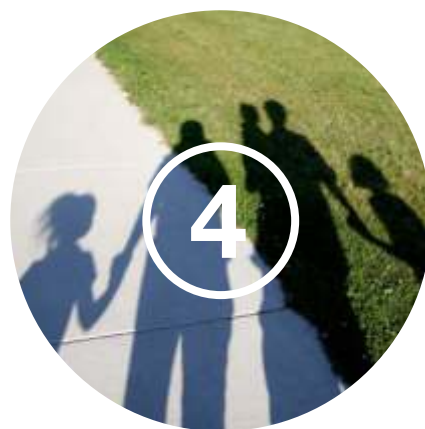
Uvod
strana 16

**Ključne odgovornosti
Nacionalnih kontakt tačaka**
strana 18

**Uspostava Nacionalnih
kontakt tačaka**
strana 22

**Posebni postupci koji zahtijevaju
učešće Nacionalnih kontakt tačaka**
strana 28

Zaključne preporuke
strana 44

Aneksi
strana 46

Spisak akronima i skraćenica

BIA	Procjena najboljeg interesa
BID	Utvrđivanje najboljeg interesa
CRC	Konvencija UN-a o pravima djeteta (1989)
EU	Evropska unija
FRA	Agencija Evropske unije za osnovna prava
GRETA	Grupa eksperata Vijeća Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (sporazum-tijelo za praćenje)
ICMPD	Međunarodni centar za razvoj politike migracija
ILO	Međunarodna organizacija rada (i Međunarodni ured za pitanja rada)
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
NFP	Nacionalna kontakt tačka
NGO	Nevladina organizacija
NRM	Državni referalni mehanizam
ODIHR	Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
OSR/CTHB	Ured specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima
SOP	Standardni operativni postupak
THB	Trgovina ljudima
UN	Ujedinjeni narodi
UNHCR	Visoki komesar Ujedinjenih naroda za izbjeglice
UNICEF	Dječiji fond Ujedinjenih naroda

Izrazi	Značenje
Adolescent	Osoba starosne dobi od 10 do 19 godina. ¹
Procjena starosne dobi	Proces putem kojeg vlasti određuju hronološku starosnu dob ili opseg starosne dobi osobe, kako bi utvrdile da li je osoba dijete ili ne.
Alternativna skrb	Skrb pružena djeci od strane njegovalaca koji nisu njihovi biološki roditelji. To može biti u neformalnom ili formalnom obliku. Alternativnu skrb može pružiti neko od članova porodice ili usvojitelji ili se može pružiti u nekom drugom obliku porodične skrbi, zatim putem osiguranja mjesta stanovanja ili putem nadzora nad samostalnim stambenim aranžmanom za stariju djecu. ²
Procjena	Proces prikupljanja informacija i njihova procjena (posebno u smislu izrade plana koji će osigurati ispunjavanje potreba djeteta). Broj uzastopnih procjena treba svesti na najmanju mjeru, ali prvobitna procjena vjerovatno neće biti sveobuhvatna. Procjena potrebe za skrbi i zaštitom zahtijeva sistemsku analizu situacije u kojoj se dijete nalazi. Vidi „procjena najboljeg interesa“ ispod.
Azilant	Opšti izraz za bilo koju osobu koja traži međunarodnu zaštitu. U nekim državama, koristi se kao pravni izraz koji se odnosi na osobu koja se prijavila za izbjeglički status ili sličan status međunarodne zaštite, a još uvijek nije dobila konačnu odluku o svom zahtjevu. Takođe se može odnositi na osobu koja još nije podnijela prijavu, a potrebna joj je međunarodna zaštita. U konačnici, neće svaki azilant biti priznat kao izbjeglica. Međutim, azilant neće biti vraćen u državu porijekla sve dok se njegov zahtjev za azilom ne ispita i ne riješi tokom fer postupka.
Procjena najboljeg interesa (BIA)	Procjena najboljeg interesa je procjena pojedinačnog djeteta, osmišljena da bi se osiguralo da je najbolji interes djeteta primarna briga. BIA mora biti provedena od strane osoblja koje je adekvatno obučeno i uz učešće djeteta u procesu, ali to nije formalni postupak (dok „utvrđivanje najboljeg interesa“ ili BID jeste). BIA bi trebala biti provedena onog trena kad se utvrdi da je dijete pod rizikom. BIA bi trebala biti provedena, na primjer, prije traženja porodice ili prije dodjele privremene skrbi. Svaka prvobitna procjena bi trebala biti analizirana i redovno ažurirana sve dok se ne donese dugoročno i sveobuhvatno rješenje. BIA se treba smatrati osnovnim elementom upravljanja slučajem i opštom zaštitom djeteta. ³
Utvrđivanje najboljeg interesa (BID)	Utvrđivanje najboljeg interesa je formalan postupak sa strogim proceduralnim mjerama zaštite. Utvrđuje se najbolji interes djeteta prilikom donošenja posebno važne odluke koja utiče na dijete. BIA postupak bi trebao dozvoliti učešće djeteta, trebao bi biti proveden od strane donosioca odluka sa relevantnim stručnim znanjem i trebao bi rezultirati izbalansiranim relevantnim faktorima koji određuju najbolju opciju za dijete. ⁴
Odgajatelj	Osoba koja se brine o djetetu, konvencionalno, jedan ili oba biološka roditelja ili biološki roditelj i maćeha ili očuh, ili staratelj. U slučaju djeteta bez pratnje ili odvojenog djeteta, odgajatelj je osoba s primarnom odgovornošću za skrb djeteta u domaćinstvu ili na mjestu na kojem dijete živi, radije nego osoba koja upravlja slučajem djeteta.

1 UNICEF, Reference Guide on Protecting the Rights of Child Victims of Trafficking in Europe (2006.). Dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html> (pristupljeno 12. oktobra 2020.)

2 Guidelines for Alternative Care for Children (2010). Dostupno na: <https://digitallibrary.un.org/record/673583> (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

3 UNHCR Emergency Handbook, “Best Interests Procedure”. Dostupno na: <https://emergency.unhcr.org/entry/44308/best-interests-procedure-for-children> (pristupljeno 18. decembra 2019.).

4 Ibidem.

Izrazi	Značenje
Upravljanje slučajem	“Upravljanje slučajem” je generički izraz, bez jedinstvene definicije. To je sistem upravljanja pružanja pomoći pojedincima (kao što je dijete žrtva trgovine ljudima ili dijete bez pratnje) koji im sistematski organizira pomoć (bilo odraslima ili djeci) od početka do kraja pružanja pomoći, u što spada i nadzor nad osobom u pitanju. Početni korak je procjena potrebe i imenovanje upravitelja slučaja, nakon čega se dijete (ili odrasla osoba) u pitanju, upućuje na čitav niz usluga koje su im potrebne ili na koje imaju pravo.
Dijete	Bilo koja osoba mlađa od 18 godina (Konvencija UN-a o pravima djeteta, 1989.). Riječ “djeca” se, na osnovu toga, odnosi na dječake, djevojčice, adolescente ili bilo koje mlade osobe mlađe od 18 godina.
Djeca pod rizikom	Djeca koja su pod povećanim rizikom od nasilja, eksploatacije, zlostavljanja ili zanemarenosti kao rezultat izloženosti široj sredini zaštite i/ili pojedinačnim okolnostima. Djeca pod rizikom mogu obuhvatiti, ali se ne ograničavaju na: djecu bez pratnje ili odvojenu djecu, posebno u domaćinstvu gdje je dijete glava porodice, kao i onu koja su u pratnji odraslih koji ih zlostavljaju ili iskorištavaju; djecu bez državljanstva; djecu roditelje; djecu žrtve trgovine ljudima i seksualne eksploatacije (npr., koja zarađuju novac ili prihvaćaju usluge u zamjenu za sudjelovanje u seksualnom činu) ili zlostavljanju; djecu preživjelu mučenje; djecu preživjelu nasilje, posebno rodno zasnovano nasilje i druge oblike zlostavljanja i eksploatacije; djecu supružnike, posebno onu mlađu od starosne dobi propisane državnim zakonima i/ili djecu u prisilnim brakovima; interno raseljenu djecu, djecu azilante i izbjeglice; djecu koja su povezana s grupama naoružanih snaga; djecu u pritvoru; djecu koja su doživjela društvenu diskriminaciju; djecu s mentalnim ili fizičkim invaliditetom; djecu koja žive ili rade na ulici; djecu koja žive sa HIV-om i sidom ili koja su ugrožena njima ili djecu koja boluju od drugih ozbiljnih bolesti; i djecu koja ne idu školu. ⁵ Djeca pod povećanim rizikom od „zanemarenosti“ su djeca čiji roditelj ili roditelji ili staratelji ne brinu o njima.
Djeca bez roditeljske skrbi	Sva djeca bez skrbi tokom noći od strane najmanje jednog roditelja ili staratelja, iz bilo kog razloga ili u bilo kakvim okolnostima. Djeca bez roditeljske skrbi koja su izvan države prebivališta ili stanovanja ili su žrtve hitnih situacija općenito se nazivaju djeca „bez pratnje“ ili „odvojena“ djeca.
Zaštita djece	Zaštita djece se uobičajeno shvata kao zaštita djece od svih oblika nasilja, eksploatacije, zlostavljanja i zanemarenosti kod kuće, u institucijama i u kontekstu formalnih i neformalnih postupaka, u skladu s članom 19. Konvencije UN-a o pravima djeteta. Šire, ona se odnosi na sve aktivnosti koje imaju za cilj ostvariti puno poštivanje prava djeteta, u skladu s državnim i međunarodnim zakonima. Pojedine države koriste različitu terminologiju za ovaj koncept, kao što je „čuvanje sigurnosti djeteta“ ili „dobrobit djeteta“ ili smatraju zaštitu djeteta sastavnim dijelom socijalne zaštite ili „društvenih pitanja“. ⁶
Sistem zaštite djece	UNICEF definira sistem zaštite djece kao „određene formalne i neformalne strukture“, funkcije i kapacitete koje rade na prevenciji i odgovoru na nasilje, zlostavljanje, zanemarenost i eksploataciju djece. Opći je dogovor da sistem zaštite djece obuhvata sljedeće komponente: ljudske resurse, finansije, zakone i politike rada, upravljanje, praćenje i prikupljanje podataka, kao i službe zaštite i odgovora, te upravljanje slučajem. Takođe obuhvata i različite aktere: djecu, porodice, zajednice, one koji rade na subdržavnom ili državnom nivou, te one koji rade na međunarodnom nivou. Najvažnije u ovom sistemu jesu odnosi i interakcija među ovim komponentama, kao i njihov odnos interakcija sa akterima. Njihov ishod je ono što čini ovaj sistem. ⁷

5 UNHCR, Guidelines on Assessing and Determining the Best Interests of the Child (2018., Privremeno izdanje). Dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html> (pristupljeno u decembru 2019.).

6 CBSS Secretariat, Transnational Child Protection: Practical Guide for Caseworkers and Case Officers (2015.). Dostupno na: https://childhub.org/en/system/tdf/library/attachments/practical_guide_to_publish.pdf?file=1&type=node&id=20591 (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

7 UNICEF, Strengthening Child Protection Systems: Evaluation of UNICEF Strategies and Programme Performance (2019.). Dostupno na: https://www.unicef.org/evaldatabase/files/2018-UNICEF_CPSS_Summary.pdf (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

Izrazi	Značenje
Dijete žrtva trgovine ljudima	Ukoliko nije drugačije naznačeno, svaka referenca na dijete žrtvu trgovine ljudima u ovoj publikaciji odnosi se na djecu čiji je status žrtve kaznenog djela ili žrtve trgovine ljudima formalno priznat od strane nadležnih vlasti, kao i na djecu „pod pretpostavkom žrtve trgovine ljudima“. Vidi takođe „Trgovina ljudima“ ispod.
Sveobuhvatno rješenje (za dijete)	Vidi „Rješenje“ ispod.
Kontinuitet skrbi	Kontinuitet skrbi podrazumijeva da se zdravstvena njega i zaštita djeteta (ili odrasle osobe) prije nego što budu vraćeni (u domovinu) ili prebačeni nastavlja na sljedećem mjestu bez prekida nakon vraćanja ili prebacivanja.
Država uobičajenog boravišta	Vidi „Uobičajeno boravište“ ispod.
Tranzitna država	Država kroz koju dijete putuje samostalno ili s drugima, gdje se potencijalno privremeno smješta, s namjerom nastavka putovanja na drugo odredište.
Dokumentacija	Bilježenje svih informacija potrebnih za identifikaciju potrebe za skrbi i zaštitom djeteta, te pronalaženja porodice. Ovo počinje pregledom identifikacijskih dokumenata djeteta (npr., rodnog lista, pasoša, dozvole boravka) ako ih posjeduju. Međutim, dijete bez pratnje ili državljanstva često ne posjeduje formalne identifikacijske dokumente. Dokumentiranje takođe podrazumijeva prikupljanje podataka od roditelja ili odgajatelja čija su djeca nestala.
Trajno rješenje	Vidi „Rješenje“ ispod.
Ponovno spajanje s porodicom	Proces ponovnog uvođenja djeteta bez pratnje ili odvojenog djeteta, uz nadgledanje, u porodicu u kojoj je dijete živjelo prije njegovog napuštanja ili prije postanka žrtvom trgovine ljudima.
Pronalaženje porodice	Istraživanje, poznato kao pronalaženje, mjesta boravka članova porodice djece kada postanu odvojena. U slučaju djeteta bez pratnje ili odvojenog djeteta, ovo podrazumijeva pokušaj lociranja jednog ili oba roditelja ili odgajatelja, kao prvi korak ka ponovnom spajanju s porodicom.
Skrbnik	U mnogim državama, skrbništvo je oblik nadzora i podrške za dijete bez pratnje ili odvojeno dijete. Privremene i dugoročne skrbnike imenuje sud ili neko drugo pravno tijelo. Skrbnik je odgovoran za realizaciju prava, usluga i najboljeg interesa za dijete za koje je odgovorno. <i>Smjernica za alternativnu skrb djece</i> ⁸ navodi da „nijedno dijete ne smije biti bez podrške i zaštite legitimnog skrbnika ili neke druge ovlaštene odrasle osobe ili nadležnog javnog tijela u bilo kojem trenutku.“ Uloga skrbnika je drugačija od uloge pravnog zastupnika djeteta.
Uobičajeno boravište	Uobičajeno boravište djeteta mora biti ustanovljeno na osnovu svih okolnosti specifičnih za pojedinačni slučaj djeteta. U slučaju djeteta žrtve trgovine ljudima koje je postalo žrtvom dok je živjelo s porodicom, uobičajeno boravište je obično jasno poznato. U slučaju da je prošlo nekoliko mjeseci ili čak nekoliko godina otkako je dijete prestalo živjeti sa svojom porodicom ili je napustilo državu u kojoj živi njegova porodica, potrebno je obaviti socijalnu procjenu o tome gdje je dijete posljednji put živjelo u stabilnoj sredini sličnoj porodičnoj prije nego što je postalo predmetom trgovine ljudima. Vidi „Socijalna procjena“ ispod.
Identifikacija	Proces razlikovanja djeteta koje je žrtva trgovine ljudima ili može biti žrtva trgovine ljudima od ostale djece i odraslih osoba i pokretanje postupka zaštite, u što spada i istraga o mogućim kaznenim djelima počinjenim nad tim djetetom. Djeca žrtve trgovine mogu biti identificirana u različitim trenucima procesa trgovine ljudima: u pratnji trgovaca ljudima daleko od njihovog mjesta boravišta; kada napuštaju svoju državu ili prelaze granicu kako bi ušli u stranu državu; ili dok ih eksploatiraju. Različite institucije, kako vladine tako i nevladine, imaju ulogu u identificiranju u raznim fazama procesa trgovine ljudima. Identifikacija djece žrtava trgovine ljudima je često izazov. ⁹

8 Guidelines for Alternative Care for Children (2010.).
Dostupno na: <https://digitallibrary.un.org/record/673583> (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

9 UNICEF, Reference Guide on Protecting the Rights of Child Victims of Trafficking in Europe (2006.). Dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html> (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

Izrazi	Značenje
Interno raseljene osobe	Osoba ili grupa osoba koje su primorane da napuste svoje domove ili mjesta uobičajenog boravišta, posebno kao rezultat ili pokušaj izbjegavanja efekata oružanog sukoba, situacija općeg nasilja, kršenja ljudskih prava ili prirodnih ili ljudskim djelovanjem izazvanih katastrofa, a koje nisu prešle interno priznatu državnu granicu.
Međunarodna zaštita	Aktivnosti poduzete od strane međunarodne zajednice koje, na osnovu međunarodnog prava, imaju za cilj zaštititi osnovna prava specifične kategorije ljudi lociranih izvan njihove države porijekla, a koje nemaju zaštitu svojih vlastitih država. ¹⁰
Pravni zastupnik	Odvjetnik ili slično kvalificirana osoba koja pruža pravne savjete djetetu ili odrasloj osobi i zastupa ih u pravnim ili upravnim postupcima. Ti postupci mogu biti traženje azila, zahtjev za priznavanje statusa žrtve trgovine ljudima (ili prigovor na upravnu odluku o nepriznavanju statusa pojedinca kao žrtve trgovine ljudima) i utvrđivanje najboljeg interesa.
Migrant	Izraz koji se odnosi na bilo koje dijete ili odraslu osobu koja se kreće preko ili je prešla međunarodnu granicu ili se kreće unutar države daleko od svog uobičajenog mjesta boravišta, neovisno (1) o pravnom statusu te osobe, (2) o tome da li se kreće dobrovoljno ili prisilno, (3) o uzroku kretanja ili (4) o dužini trajanja ostanka. Dva Globalna sporazuma Ujedinjenih naroda iz 2018. godine, prave razliku između pojmova „izbjeglica“ i „migrant“. ¹¹ Za razliku od izbjeglica, djeca migranti pronađena u državi koja nije njihova vlastita i dalje uživaju zaštitu njihove vlade.
Maloljetnik	Pravni izraz za osobu koja još nije ušla u zrelo doba života, prema zakonu države (u mnogim državama to je starosna dob od 18 godina). Ovo je pravno definirana starosna dob kada osoba postaje punoljetna i odrasla, sa svim pravima i odgovornostima odrasle osobe. Ne smije se povezivati s ostalim markerima starosne dobi, kao što je starosna dob za koju treba pristanak za brak, pristanak za seksualne odnose, minimalna starosna dob za puni radni odnos ili kaznenu odgovornost, koje sve mogu biti različite. Službenici za provođenje zakona rutinski koriste ovaj izraz ili izraz „underage“ (isto maloljetnik), kada govore o djeci. Međutim, u kontekstu u kojem su izbjeglice i migranti rutinski predmetom dehumanizirajućih uslova života, nazivanje djece maloljetnicima ili „underage“ radije nego djeca, potencijalno može imati negativne konotacije i onemogućiti im realizaciju dječijih prava i zaštite.
Nestala djeca	Djeca migranti ili izbjeglice smatraju se nestalima kada ih državne vlasti registruju, a nestanu iz prijemnih ili smještajnih centara koji su im osigurani. Izvještaj organizacije Nestala djeca Evrope navodi da su to „djeca koja su ostala bez potrebnih usluga iz brojnih razloga (neadekvatan ili neprilagođen prijem, neefikasni postupci, strah od deportacije, želja za spajanjem s porodicom ili prijateljima u drugoj državi itd.)“. ¹² Izvještaj takođe navodi da je „povećan broj mogućih žrtva trgovine i ponovne trgovine ljudima.“
Multi-agencijski pristup	Odnosi se na organiziranu saradnju raznih grupa aktera, kao što su vladine snage za provođenje zakona i specijalisti za zaštitu djece nevladinih organizacija, te profesionalni radnici u raznim sektorima, kao što su zaštita djece, te zdravstvo i migracije, u cilju postizanja specifičnih zajedničkih rezultata
Državni referalni mehanizam	Okvir saradnje u kojem državni akteri ispunjavaju obavezu zaštite i promoviranja ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, koordinacijom svojih aktivnosti u strateškom partnerstvu s civilnim društvom. ¹³

10 OSCE/ODIHR, Guiding Principles on Human Rights in the Return of Trafficked Persons (2014.). Dostupno na: <https://www.osce.org/odihr/124268> (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

11 Globalni sporazum o sigurnim, urednim i redovnim migracijama (<http://undocs.org/en/A/CONF.231/3>) i Globalni sporazum o izbjeglicama (https://www.unhcr.org/gcr/GCR_English.pdf) usvojeni su od strane Generalne skupštine UN-a, krajem 2018. godine. Prvi pomenuti objašnjava u stavu 4. da „izbjeglice i migranti imaju pravo na univerzalna ljudska prava i osnovne slobode, koje se mora poštovati, zaštititi i ispunjavati. Ali, migranti i izbjeglice su odvojena grupa koju reguliraju odvojeni pravni okviri. Samo izbjeglice imaju pravo na specifičnu međunarodnu zaštitu definiranu međunarodnim zakonom o izbjeglicama.“

12 Missing Children Europe, Lost in Migration: Working Together in Protecting Children from Disappearance. Zaključci konferencije (2017.) Dostupno na: http://lostinmigration.eu/Conclusions_Lost_in_Migration_Conference.pdf (pristupljeno 16. novembra 2020.).

13 OSCE/ODIHR, National Referral Mechanisms—Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: Praktični priručnik (2004.). Dostupno na: <https://www.osce.org/odihr/13967> (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

Izrazi	Značenje
Moguća žrtva trgovine ljudima ¹⁴	Osoba za koju postoji razuman osnov da se smatra da je predmetom trgovine ljudima, ali koja (još) nije formalno identificirana kao takva od strane vlasti ili koja je odbila da formalno bude proglašena kao takva. Budući da žrtve trgovine ljudima često ne žele da se identifikuju kao žrtve, a formalna identifikacija zahtijeva vrijeme, izraz „moguće žrtve trgovine ljudima“ koristi se kao opis odrasle osobe ili djeteta koje je vjerovatno žrtva trgovine i koja zbog toga mora biti uključena u opšti program i usluge u okviru borbe protiv trgovine ljudima.
Princip zabrane protjerivanja	Prema principu zabrane protjerivanja (izvorno koncept prema međunarodnom zakonu o izbjeglicama), protuzakonito je da države vraćaju (protjeruju) izbjeglice koji imaju razuman osnov za strah od progona u slučaju povratka. Pored toga, prema odredbama međunarodnog zakona o ljudskim pravima, protuzakonito je vraćati bilo koju osobu ako ima razuman osnov za strah od podvrgavanja mučenju. Ovaj princip je dio međunarodnog običajnog prava i smatra se obvezujućim za sve države, bez obzira da li su potpisnice Konvencije UN-a o izbjeglicama (1951.) ili relevantnih sporazuma o ljudskim pravima. ¹⁵
Referiranje	Proces formalnog traženja usluga od neke druge agencije, kao što je zdravstvo, smještaj ili novčana pomoć ili pristup azilantskom postupku, putem utvrđene procedure, ponekad uz korištenje obrasca osmišljenog u tu svrhu. Uprkos referiranju drugoj specijaliziranoj agenciji, isti upravitelj slučaja mora održavati ukupnu odgovornost nad slučajem (Vidi „Upravljanje slučajem“ iznad).
Izbjeglica	Izbjeglica je osoba koja se, zbog razumnog osnova za strah od progona zbog svoje rase, religije, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili zbog političkog mišljenja, nalazi izvan svoje države i u nemogućnosti je ili ne želi iz straha, da se prepusti zaštiti te države (član 1A Konvencije o izbjeglicama iz 1951.).
Registracija	Bilježanje ličnih podataka o djetetu bez pratnje ili odvojenom djetetu od strane vladine agencije ili međuvladine organizacije, bilo radi procjene izbjegličkog statusa djeteta ili u svrhu traženja porodice.
Procjena rizika	Metod utvrđivanja prirode i razmjera rizika s kojim se pojedinac suočava, uzimajući u obzir potencijalne opasnosti koje mogu naškoditi tom pojedincu, onima koji su u pratnji drugih, drugim članovima porodice tog pojedinca ili bliskim saradnicima. Procjene rizika za djecu žrtve trgovine ljudima koja su identificirana u državi koja nije njihova, obuhvataju procjenu okolnosti njihovog doma, zajednice i države u koju bi dijete moglo biti vraćeno, kako bi se utvrdilo da li je u najboljem interesu djeteta da bude vraćeno. Procjena rizika se razlikuje od (ali je komplementarna) procjene sigurnosti, koju obično obavlja policija. ¹⁶
Odvojeno dijete	Djeca bez roditeljske skrbi koja se nalaze izvan države uobičajenog boravišta ili su žrtve vanredne situacije čime su postali odvojeni od oba roditelja, ili od prethodnog pravnog ili primarnog odgajatelja. To ne znači nužno da su odvojeni od ostale rodbine. Zato je moguće da se odvojeno dijete nalazi u pratnji odraslih članova porodice koji nisu njegovi roditelji ili pravni ili primarni odgajatelji. ¹⁷
Socijalna procjena	Ovo je procjena nedavne socijalne istorije djeteta bez pratnje ili odvojenog djeteta prije nego mu je pružena alternativna skrb. Ona se obavlja s djetetom na mjestu na koje je dijete stiglo. Procjena podrazumijeva socijalne potrebe djeteta, probleme, prednosti i opštu situaciju, kao i djetetovu percepciju situacije u kojoj se nalazi njegova porodica. Ovo je potpuno drugačije od „Socijalne istrage“ (vidi dolje), koja se obično vrši u okolini doma djeteta žrtve trgovine ljudima. ¹⁸

14 Ibidem.

15 UNHCR, Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/4d9486929.pdf> (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

16 Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 6 (2005.) on the Treatment of Unaccompanied and Separated Children outside their Country of Origin (2005). Dostupno na: <https://www.unhr.org/protection/migration/4bf687729/convention-rights-child-general-comment-6-2005-treatment-unaccompanied.html>

17 Ibidem.

18 J. Frederick, Guidelines for the Operation of Care Facilities for Victims of Trafficking and Violence against Women and Girls. Rationale, Basic Procedures and Requirements for Capacity Building (2005.). Dostupno na: <http://lastradainternational.org/doc-center/1805/guidelines-for-the-operation-of-care-facilities-for-victims-of-trafficking-and-violence-against-women-and-girls-rationale-basic-procedures-and-requirements-for-capacity-building> (pristupljeno 28. septembra 2020.).

Izrazi	Značenje
Socijalna istraga	Dio procjene rizika kada je u pitanju dijete žrtva trgovine ljudima. Ovo je izvještaj koji sastavlja službenik za zaštitu djeteta ili socijalni radnik o okolnostima u kojima se nalazi određena porodica (npr., djetetovi roditelji, skrbnik ili odgajatelj) ili neka druga stambena jedinica (kao što je dom za skrb), kako bi se procijenilo da li je adekvatno i sigurno za dijete da se vrati i nastavi tamo živjeti. Istraga takođe mora obuhvatiti i analizu odnosa djeteta i porodice i šire zajednice u koju bi se dijete moglo vratiti, kako bi se procijenili rizici od stigmatizacije i diskriminacije.
Rješenje (za dijete žrtvu trgovine)	Sveobuhvatno, sigurno i održivo rješenje za dijete žrtvu trgovine ljudima je rješenje koje, do najveće moguće mjere, osigurava dugotrajni najbolji interes i dobrobit djeteta. Ono podrazumijeva rješenje za djecu bez pratnje koja su žrtve trgovine ljudima, a koja nemaju izgleda za ponovnim spajanjem s porodicom. Ishod bi trebao osigurati da se dijete razvije u odraslu osobu u sredini u kojoj će njegove potrebe biti ispunjene, kao i prava definirana Konvencijom o pravima djeteta. Od 2003. do 2017. godine, izraz „trajno rješenje“ rutinski se koristio u smislu ovakvih rješenja za djecu žrtve trgovine ljudima. Ovaj izraz inicijalno je osmišljen kao rješenje za dijete bez pratnje ili djeteta izbjeglice. Sada se koristi samo u smislu djeteta izbjeglice. Postoji niz opcija dostupnih djeci žrtvama trgovine ljudima, bilo da su u pratnji ili bez pratnje. Osnovni princip je da moraju biti prilagođene individualnoj potrebi djeteta, i dijete, ukoliko nije premlado, mora biti uključeno u odluku o tome koja je opcija najbolja za njega. Za neke, opcije su ograničene međunarodnim pravom (koje, npr., zabranjuje protjerivanje).
Standardne operativne procedure (SOP)	Ovo je set instrukcija ili „procedura“ koje se vrše korak po korak, dogovorenih radi opšte upotrebe na određenom mjestu od strane relevantne organizacije koja tu radi ili od strane grupe relevantnih organizacija koje zajedno rade na različitim mjestima. U pogledu djece bez pratnje, mogu odrediti raspored prema kojem se određene aktivnosti vezane za dijete mogu odvijati ili odgovornosti svake organizacije u okviru referalnog sistema.
Osoba bez državljanstva	Osoba koja se ne smatra državljaninom bilo koje države prema njenom zakonu.
Državna agencija	Bilo koja organizacija uspostavljena od strane države (kao i policija).
Pronalaženje	Vidi „Pronalaženje porodice“ iznad.
Trgovina ljudima	Kroz čitavu ovu publikaciju, definicija trgovine ljudima je potpuno u skladu s članom 3. UN Protokola o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, kao dodatak Konvenciji UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala ¹⁹ , tj., „protiv regrutacije, prevoza, prebacivanja, zaštite ili prijema osoba putem upućivanja prijetnji, upotrebom sile ili drugih načina prisile, zlostavljanja, prevare, zloupotrebe ovlasti ili položaja ugroženosti ili davanja i primanja novca ili beneficija kako bi se dobio pristanak osobe za kontrolu nad tom osobom, u svrhu eksploatacije. Eksploatacija, najmanje, podrazumijeva eksploataciju u svrhu prostitucije ili neki oblik seksualne eksploatacije, prisilnog rada, ropstva, ili rada sličnog ropstvu, potčinjenost/služenje ili uklanjanje organa.”
Transnacionalni referalni mehanizam	Koncept kooperativnog sporazuma o prekograničnoj sveobuhvatnoj pomoći i/ili prebacivanju formalno identificiranih ili mogućih žrtava trgovine ljudima (djece ili odraslih), putem kojeg državni akteri ispunjavaju svoje obaveze promocije ljudskih prava osoba žrtava trgovine ljudima. ²⁰

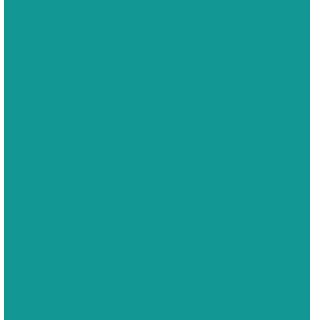
19 Dostupno na:
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>
 (pristupljeno 16. novembra 2020.).

20 ICMPD, Guidelines for the Development of a Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons in Europe (2009.). Dostupno na:
https://www.icmpd.org/fileadmin/ICMPD-Website/ICMPD-Website_2011/Capacity_building/THB/Publications/TRM_EU_guidelines.pdf (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

Izrazi	Značenje
Dijete bez pratnje	Djeca bez pratnje (još uvijek u nekim državama „maloljetnici bez pratnje“) su djeca bez roditeljske skrbi koja se nalaze izvan njihovog uobičajenog boravišta ili djeca žrtve vanredne situacije koja su odvojena od oba roditelja ili ostale rodbine i za koju ne brine niti jedna odrasla osoba, koja je zakonski odgovorna za to. ²¹ Djeca interno raseljena unutar vlastite države i koja su izgubila kontakt sa svojom porodicom takođe se smatraju „djecom bez pratnje“.
Maloljetna djeca	Vidi pod „Maloljetnik“.
Omladina	U statističke svrhe, bez obzira na drugačije definicije država članica, UN definira „omladinu“ kao osobe starosne dobi od 15 do 24. ²²
Žrtva trgovine ljudima	Bilo koja osoba koja je predmetom trgovine ljudima, prema definiciji člana 3. UN Protokola o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, kao dodatak Konvenciji UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala. ²³

21 Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 6 (2005.) on the Treatment of Unaccompanied and Separated Children outside their Country of Origin (2005.). Dostupno na: <https://www.unhr.org/protection/migration/4bf687729/convention-rights-child-general-comment-6-2005-treatment-unaccompanied.html>
<https://www.un.org/en/sections/issues-depth/youth-0/#:~:text=There%20is%20no%20universally%20agreed,of%2015%20and%2024%20years.>

22 Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx> (pristupljeno 16. novembra 2020.).

OSCE/Blanca Tapia

Predgovor

Efektivan odgovor na trgovinu djecom uvijek je bio posebno težište rada OSCE-a u borbi protiv trgovine ljudima.

Dodatak iz 2005. godine Akcijskom planu OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima, koji naglašava posebne potrebe zaštite djece žrtava trgovine ljudima, poziva države članice da uspostave državne koordinacijske i referalne mehanizme posebno radi izrade mjera zaštite i pomoći za djecu. Njime se urgira na države članice da ulože svaki mogući trud u iznalaženje trajnog rješenja za svako dijete žrtvu trgovine ljudima koje je u najboljem interesu djeteta.

Princip „najboljeg interesa djeteta“ bio je u centru rasprave 17. Konferencije o savezu protiv trgovine ljudima, koju je organizirao naš Ured, 2017. godine. Jedan od glavnih zaključaka konferencije jeste da se trgovina djecom i zaštita djece ne smiju posmatrati odvojeno. Trgovina djecom se ne može adekvatno rješavati bez uspostavljenih funkcionalnih i efektivnih sistema zaštite.

Ministarsko vijeće OSCE-a je 2018. godine, na sastanku u Milanu, uspjelo održati težište na borbi protiv trgovine djecom, usvajanjem Odluke o prevenciji i borbi protiv trgovine djecom i maloljetnika bez pratnje.

Naročito, Odluka iz Milana daje preporuku o uspostavi Nacionalne kontakt tačke za djecu žrtve trgovine ljudima, kako bi se poboljšala komunikacija među državama i kako bi se smanjio broj i efekat po djecu žrtve trgovine ljudima.

Ova je funkcija, prema mom mišljenju, hitno potrebna. Mnogi radnici u ovoj oblasti stalno nailaze na ogromne prepreke ako je prekogranična razmjena informacija o trgovini ljudima nerazumno spora, zahtijeva previše birokratije, teško izvediva ili ju je teško pratiti, bilo da se radi o socijalnoj pomoći ili kaznenoj istrazi. Takav nedostatak efektivne komunikacije može imati poražavajuće posljedice po djecu, posebno kada je u pitanju izrada sveobuhvatnih i održivih rješenja koja mogu imati važan uticaj na tok njihovih života.

Ova publikacija je proizvod rada našeg Ureda koji je trajao gotovo godinu dana. Rad je obuhvatio konsultacije sa širokom paletom specijalista za borbu protiv trgovine djecom i njihovu zaštitu iz raznih agencija, iz redova civilnog društva i međunarodnih organizacija. Ovo je pokušaj uspostave održive funkcije Kontakt tačke na državnom nivou za djecu žrtve trgovine ljudima, koja može postati sastavnim dijelom odgovora države na polju borbe protiv trgovine ljudima. Izveštaj pruža pregled preduvjeta i osnovnih uvjeta za efektivan rad Kontakt tačke, te spisak sredstava i procedura koje će morati koordinirati. Jednostavno rečeno, to je obrazac za opis radnog mjesta koje će, nadamo se, biti uvedeno u svim državama članicama OSCE-a, radnog mjesta koje prijeko potrebno za dobrobit djece.

Nadam se da će vam ova publikacija pružiti potrebne informacije i s nestrpljenjem očekujem vaše konkretne korake u ovom smislu. Naš Ured je, kao i uvijek, spreman pružiti vam pomoć u pretvaranju ove teorije u praksu. Na hiljade djece čeka na uspješnu provedbu ove inicijative.

Valiant Richey

Specijalni predstavnik i koordinator OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima

Priznanja

Kao prvo, želim odati priznanje državama članicama OSCE-a na predanom radu u borbi protiv trgovine ljudima i usvajanju Odluke Ministarskog vijeća, br. 6/18 o Jačanju napora na prevenciji i borbi protiv trgovine djecom i maloljetnicima bez pratnje, što je dovelo do izrade ove publikacije. Takođe želim odati priznanje Albaniji na podršci tokom albanskog predsjedavanja OSCE-om u 2020. godini, bivšem zamjeniku ministra, te albanskoj državnoj koordinatorici za borbu protiv trgovine ljudima, Roveni Voda za rad na ovoj publikaciji i u smislu ukupnih aktivnosti OSCE-a na polju borbe protiv trgovine djecom.

Dozvolite mi da izrazim posebnu zahvalnost Mikeu Dottridgeu koji, ne samo da je izradio inicijalni nacrt, nego je na sveobuhvatan način inkorporirao povratne informacije stručnjaka u tekst koji imate pred sobom.

Iz Ureda specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima (OSR/CTHB), želim izraziti zahvalnost mojim kolegama i kolegicama, Oleksandru Kyrylenku za vođenje projekta, te Tetiani Rudenko i Katharini Thon za njihovu podršku i ulazne informacije. Iz OSCE-a, u širem smislu, zahvaljujem Francesci Bocchino, Tatiani Kotlyarenko i Juliani Rexha na razmjeni korisnih komentara tokom faze analize. Moje iskrene zahvale Cynthii Peck-Kubaczek na odličnom lektorisanju teksta.

Na kraju, ali ništa manje važno od ostalih, s izrazitim zadovoljstvom želim odati priznanje grupi eksperata iz redova državnih vlasti, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija, koji su dostavljali povratne informacije tokom izrade ove publikacije. U tom smislu, moje zahvale idu Igoru Chisci (Ministarstvo zdravlja, rada i socijalne zaštite, Moldavija); Heraclesu Moskoffu (Državni izvjestilac o borbi protiv trgovine ljudima, Grčka); Theodori Gianni i njenim kolegama (E.K.K.A. – Državni centar za socijalnu solidarnost, Grčka); Robbertu Hovingu i Selmi de Groot (Ured nizozemskog Državnog izvjestioca o borbi protiv trgovine ljudima i seksualnog nasilja nad djecom); Niallu Muldoonu i Nuali Ward (Ured Ombudsmana za djecu, Irska); Venli Roth (Državna koordinatorica za borbu protiv trgovine ljudima, Finska); Sachi Chan Kam (IOM); Andrei Bruhn Bové (UNHCR); Phenny Kakama (UNICEF); Stani Buchowskoj (ECPAT); Pierreu Cazenaveu (Terre des Hommes); Marcu Van den Reecku i njegovim kolegama (The Smile of the Child – Osmijeh djeteta); i Federici Toscano (Nestala djeca Evrope).*

Valiant Richey

Specijalni predstavnik i koordinator OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima

*Sadržaj ove publikacije ne odražava nužno mišljenja ili politike rada gore navedenih organizacija, niti se pretpostavlja da su dali pristanak za objavu publikacije.

1

Uvod

Svake godine na hiljade djece postaje žrtvama trgovine u državama članicama OSCE-a. Mnoga od njih postaju iskorištavana ako su bez pratnje. Ostala jednostavno nestanu i budu prijavljena kao nestala djeca.

Stalna eksploatacija djece u migracijskim tokovima potvrđuje hitnost rješavanja problema trgovine djecom na koordiniran i koherentan način kroz jačanje prekogranične saradnje relevantnih agencija i zvaničnika. Jedan od načina da se to postigne jeste da se osigura da je redovna i značajna komunikacija osnovna komponenta mjera prevencije trgovine djecom i pomoći djeci žrtvama trgovine i djeci pod rizikom da postanu žrtve trgovine. Ukratko, mehanizam pomenute komunikacije mora biti uspostavljen.

Ministarsko vijeće OSCE-a je 2018. godine, usvojilo Odluku o jačanju napora na prevenciji i borbi protiv trgovine djecom i maloljetnika bez pratnje.²⁴ Ona podrazumijeva sljedeće: „saradnja država članica, radnika na prvoj liniji i civilnog društva može bolje pomoći u zaštiti djece, kao i djece bez pratnje, od trgovine ljudima”.

Naročito, kao praktična mjera poboljšanja komunikacije među državama članicama, ovom Odlukom pozivaju se države članice „da jačaju državnu, regionalnu i međunarodnu saradnju na prevenciji i borbi protiv trgovine djecom, posebno u smislu prijavljivanja i razmjene informacija o djeci žrtvama trgovine i djeci bez pratnje, u skladu s relevantnim državnim zakonima, te da štite lične podatke“ i da „razmotre imenovanje Nacionalne kontakt tačke kojoj se mogu upućivati upiti od strane zvaničnika drugih država u vezi s djecom žrtvama trgovine, djecom koja su nestala i/ili koju planiraju vratiti u državu njihovog porijekla“.

Istom ovom Odlukom pozivaju se države članice da „rješavaju situaciju djeteta žrtve trgovine i djece bez pratnje, u sklopu sistema zaštite“.

²⁴ Odluka br. 6/18 (Ministarsko vijeće)

UNODC

25% žrtava trgovine u Zapadnoj i Istočnoj Evropi su djeca.

20% žrtava trgovine u Istočnoj Evropi i na Južnom Kavkazu su djeca.

8% žrtava trgovine u Centralnoj Aziji su djeca.²⁵

EUROPEAN COMMISSION

Zabilježena gotovo jedna četvrtina (23%) djece žrtava trgovine ljudima u EU u periodu 2015.-2016. godina (25% u 2015. i 21% u 2016. godini).²⁶

EUROPOL

Trgovci ljudima u EU ciljaju maloljetne žrtve, uglavnom radi seksualne eksploatacije, ali i radne, prosićenja i činjenja kaznenih djela, kao što su džeparenje i krađa po prodavnicama. Takođe ih koriste u svrhu nezakonitog usvajanja i lažnih brakova.²⁷

Missing Children Europe

MISSING CHILDREN EUROPE

U 2018. godini, hotline linijom širom Evrope primljeno je 91 655 poziva u vezi s nestalom djecom. Ove hotline linije radile su na 8845 slučajeva u 2018., te na 6221. novom slučaju i 2624 otvorenih slučajeva iz prethodnih godina.²⁸

Ova publikacija sadrži Opis zadataka koja se mogu smatrati praktičnim instrumentom za pomoć državama članicama OSCE-a u provedbi Odluke Ministarskog vijeća iz 2018. godine. Izrađen od strane Ureda specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima (OSR/CTHB), ovaj Opis podrazumijeva ulogu i odgovornosti Nacionalne kontakt tačke u jednoj državi u pogledu povezivanja i koordiniranja s vlastima druge države članice u vezi s mogućim ili formalno utvrđenim djetetom žrtvom trgovine, u što spadaju i djeca koja su nestala i djeca koju vlasti namjeravaju vratiti u državu porijekla ili uobičajenog boravišta. Takođe podrazumijeva i djecu koja nisu državljani te države s pravom na zaštitu koja ne potpada pod mandat Visokog komesara UN-a za izbjeglice (UNHCR), tj., koji ne podrazumijeva izbjeglice, mlade osobe koje traže azil ili osobe bez državljanstva.²⁹

Ovaj Opis zadataka ne podrazumijeva interne slučajeve trgovine djecom, gdje je dijete stanovnik date države žrtva trgovine na teritoriji te države. Takve slučajeve trebali bi rješavati Državni referalni mehanizam ili ekvivalentan okvir u toj državi.

Traženje azila i djeca izbjeglice

Iako se ovaj Opis zadataka ne odnosi na djecu izbjeglice i djecu koja traže azil, ukoliko nisu žrtve trgovine, važno je da Nacionalne kontakt tačke znaju da određena djeca žrtve trgovine ljudima mogu imati pravo na međunarodnu zaštitu kao izbjeglice, te mogu željeti tražiti azil u državi u koju su nedavno stigli.

Međunarodna zaštita može, ali ne mora biti, vezana za iskustvo djeteta kao žrtve trgovine ljudima.

Ako dijete izrazi interes za azil ili strah od vraćanja u državu njegovog državljanstva ili ako se ustanovi da je dijete već dobilo status izbjeglice u drugoj državi, to će utjecati na korake koje mora poduzeti Kontakt tačka. Kao prvo i najvažnije, Nacionalna kontakt tačka ne smije kontaktirati vlasti države u kojoj dijete ima državljanstvo jer to može izazvati još veći rizik po dijete.

Daljnje informacije o postupanju s ovakvom djecom, možete naći u Poglavlju 4. ispod.

25 UNODC, Global Report on Trafficking in Persons (2018.). Dostupno na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTIP_2018_BOOK_web_small.pdf (pristupljeno 28. aprila 2020.).

26 European Commission, Data Collection on Trafficking in Human Beings in the EU (2018.). Dostupno na: https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-security/20181204_data-collection-study.pdf (pristupljeno 28. aprila 2020.).

27 Europol, Criminal Networks Involved in the Trafficking and Exploitation of Underage Victims in the EU (2018.). Dostupno na: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu> (pristupljeno 28. aprila 2020.).

28 Missing Children Europe, Figures and Trends 2018. Dostupno na: <https://missingchildreneurope.eu/Portals/0/Figures%20and%20Trends%202018.pdf> (pristupljeno 28. aprila 2020.).

29 Treba napomenuti da se procedura identifikacije i pružanja pomoći žrtvama trgovine ljudima može odvijati paralelno s procedurom podnošenja zahtjeva za azilom. Pored toga, osoba može biti identifikovana kao moguća žrtva trgovine tokom procedure podnošenja zahtjeva za azilom. Vidi, npr. OSCE, Uniform Guidelines for the Identification and Referral of Victims of Human Trafficking within the Migrant and Refugee Reception Framework in the OSCE Region. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/413123> (pristupljeno 26. februara 2020.).

2

Ključne odgovornosti

Nacionalnih kontakt tačaka

Nacionalne kontakt tačke mogu značajno smanjiti učestalost eksploatacije djece kroz razmjenu informacija s kolegama u drugim državama na blagovremen i efektivan način. Njihov mandat koordinacije procedura u vezi sa svim slučajevima djece nedržavljana koja su žrtve trgovine da odgovore na upite o djeci državljanima koja su žrtve trgovine identifikovane u inostranstvu daje im centralnu ulogu u donošenju održive odluke u najboljem interesu djeteta. Međutim, da bi se to postiglo, potrebno je utvrditi jasan okvir njihovih profesionalnih dužnosti i odgovornosti i moraju razumjeti na koji način te odgovornosti trebaju biti komplementarne s drugim akterima na ovom polju.

U tom smislu, preporučuje se da opseg aktivnosti koje zahtijevaju povezivanje i koordinaciju od strane Nacionalne kontakt tačke, mora minimalno podrazumijevati sljedeće:

1. Provjeravanje da li je za dijete imenovan odgovarajući upravitelj slučaja u okviru referalnog mehanizma ili ekvivalentnog okvira, da li se primjenjuju potrebne procedure zaštite,³⁰ te osiguranje da je nadležna za slučaj djeteta u djetetovom uobičajenom boravištu (tj., potvrđivanje da je dijete zaista uobičajeni stanovnik druge države članice i da ne bježi od progona iz te države ili namjerava tražiti azil u državi u koju je dospjelo³¹);
2. U saradnji s imenovanim upraviteljem ili upraviteljima slučaja, osiguranje da su ispoštovane sve potrebne procedure prije donošenja sveobuhvatne odluke u najboljem interesu djeteta (radi detaljnih informacija o tim procedurama, vidi Poglavlje 4. ispod);
3. Pokretanje komunikacije s Nacionalnom kontakt tačkom u državi djetetovog uobičajenog boravišta radi razmjene svih potrebnih informacija o djetetu u sklopu dogovorenog formata i u skladu s bilateralnim dogovorom o vremenskom rasporedu;
4. Prenošnje primljenih informacija upravitelju slučaja i relevantnim organizacijama u državi Nacionalne kontakt tačke;
5. Obavještanje konzularnih vlasti u državi djetetovog državljanstva o činjenici da je Nacionalna kontakt tačka u njihovoj državi kontaktirana i da se mora pokrenuti imenovanje skrbnika za dijete³²;
6. Dobivanje jasnih informacija od zvaničnika policijskih vlasti u vlastitoj državi Nacionalne kontakt tačke o statusu bilo koje pravne procedure koja uključuje dijete, u što spada i moguće kazneno djelo počinjeno nad djetetom (ili kazneno djelo za koje se sumnja djetetova umiješanost), prije kontaktiranja Nacionalne kontakt tačke u državi djetetovog uobičajenog boravišta (i saznanja da dijete koje je bilo predmetom bilo kakve eksploatacije ne želi otkriti detalje ni kontakt tački ni drugima iz njegove države uobičajenog boravišta);
7. Sazivanje panela relevantnih vlasti, uz podršku djetetovog zakonskog skrbnika i pravnog zastupnika, kako bi se donijela sveobuhvatna odluka („održivo rješenje“) u najboljem interesu djeteta (mogu postojati razne opcije, kao što je ostanak djeteta na lokaciji države u kojoj se nalazi u tom trenutku, vraćanje djeteta u državu uobičajenog boravišta ili državljanstva ili smještaj u trećoj državi);
8. Utvrđivanje naknadnih koraka i dodjela zadataka za provedbu odluke;
9. Dostava odluke Nacionalnoj kontakt tački djetetove države uobičajenog boravišta i kada se vlasti te države slože da se dijete vrati, organizovanje sastanka ili više njih s vlastima te države (ili druge države u koju se dijete prebacuje) kako bi se organizovao siguran prevoz i prijem djeteta, i ako je potrebno, putni dokumenti i izdavanje dokumenata s ličnim podacima;

³⁰ Odgovarajuća procedura je sadržana u raznim publikacijama OSCE-a, u koje spada i OSR/CTHB Occasional Paper “Child Trafficking and Child Protection: Ensuring that Child Protection Mechanisms Protect the Rights and Meet the Needs of Child Victims of Human Trafficking” (2018.) Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/405095> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

³¹ U slučaju djece koja traže azil, zvaničnici u državi njihovog državljanstva (ili ako je dijete bez državljanstva, u državi njegovog uobičajenog boravišta) ili u bilo kojoj drugoj državi gdje je dijete živjelo i osjeća strah od progona, ne smiju biti obaviješteni o tome da dijete traži azil.

³² Član 37(b) Venecijanske konvencije o konzularnim odnosima zahtijeva od vlasti da obavijeste konzularni ured djetetove države državljanstva o namjeri imenovanja skrbnika za dijete. Još jednom, ovo se ne smije učiniti ako postoji zabrinutost za djetetovu sigurnost (npr., ako dijete traži azil).

10. Osiguranje pratnje za dijete u svakom trenutku i poznavanja identiteta odrasle osobe u djetetovoj pratnji od strane Nacionalne kontakt tačke u djetetovoj državi uobičajenog boravišta ili u trećoj državi;
11. Osiguranje odgovarajućih informacija o djetetovim potrebama i pruženim uslugama (obavljeno liječenje ili liječenje u toku) vlastima države u koju je dijete prebačeno, kako bi se osigurao kontinuitet skrbi;

Zahtijevanje povratnih informacija o djetetovom stanju
12. u nekoliko navrata (npr., tri ili devet mjeseci nakon djetetovog povratka) od relevantnih vlasti u državi u koju je dijete vraćeno, te organizacije praćenja na način na koji se ne krše djetetova prava (na privatnost) te zahtijevanje informacija o tome da se djetetova skrb drži u povjerljivom okruženju);
13. Procjena takvih povratnih³³ izvještaja kako bi se ustanovilo da li je potrebno mijenjati bilo koji aspekt djetetovog vraćanja, kao i potvrda o sljedećem:
 - postoji plan o pojedinačnoj re/integraciji djeteta;
 - plan se provodi i postiže se napredak u rješavanju djetetovih potreba i prava na zaštitu;
 - dijete nije doživjelo odmazdu od strane kriminalaca ili neprimjerenu stigmatizaciju; i
 - lokalne socijalne službe i policija ne smatraju da je dijete pod rizikom od ponovne trgovine ljudima.
14. Rad u tijesnoj saradnji s Ministarstvom vanjskih poslova na pregovorima i izradi bilateralnih ili multilateralnih sporazuma o aranžmanima prekogranične saradnje za djecu žrtve trgovine ljudima i njihove zaštite, gdje se Nacionalna kontakt tačka priznaje kao vodeće tijelo po pitanjima zaštite djece žrtava trgovine ljudima;
15. Usporedba dostupnih podataka referiranih Nacionalnoj kontakt tački i onih dostavljenih od strane ovih tačaka u drugim državama, te razmjena anonimiziranih podataka s Nacionalnim koordinatorom za borbu protiv trgovine ljudima ili s ekvivalentnim mehanizmom ili s Nacionalnim izvjestiocem za trgovinu ljudima, gdje je moguće.

33 Pored toga, suštinski je važno da u popratnoj proceduri Nacionalne kontakt tačke u državi identifikacije i u državi u koju je dijete vraćeno budu informirane o bilo kakvoj daljnjoj kaznenoj istrazi u koju dijete može biti uključeno, kao i o njenom ishodu i bilo kakvim zahtjevima za odštetu ili naknadu.

Dodatne specifične odgovornosti Nacionalne kontakt tačke u državi djetetovog uobičajenog boravišta:

16. Proaktivno zahtijevanje pomoći u potrazi za ili u pružanju zaštite djeci mogućim žrtvama trgovine ljudima putem kontaktiranja Nacionalne kontakt tačke u državi u kojoj je dijete moguće eksploatirano ili povezivanje s Nacionalnim koordinatorom za borbu protiv trgovine ljudima ili ekvivalentnim mehanizmom u državi u kojoj Nacionalna kontakt tačka još nije uspostavljena;³⁴
17. Blagovremeno reagovanje (u okviru dogovorenog vremenskog roka) na zahtjeve Nacionalnih kontakt tačaka iz drugih država;
18. Osiguranje da je odgovarajući upravitelj slučaja imenovan prije vraćanja djeteta iz inostranstva;
19. Nadgledanje aranžmana za prijem djeteta vraćenog iz inostranstva;
20. Nadgledanje spajanja s porodicom ili aranžiranje alternativne skrbi;
21. Nadgledanje pripreme i provedbe plana djetetove reintegracije;
22. Praćenje djece koja su vraćena i dostavljanje povratnih informacija vlastima u državi iz koje je dijete vraćeno.³⁵

Detaljne smjernice o specifičnim procedurama koje nadgleda Nacionalna kontakt tačka sadržane su u Poglavlju 4. ove publikacije.

34 U nekim slučajevima već mogu postojati posebni bilateralni aranžmani koji ubrzavaju komunikaciju između relevantnih zvaničnika u državi djetetovog uobičajenog boravišta i onih u kojima su djeca sličnog porijekla već bila žrtvama trgovine. Kada postoje takvi aranžmani, zvaničnici se moraju dogovoriti u kom trenutku obavijestiti Nacionalnu kontakt tačku.

35 Praćenje ove vrste (tj., slučaja pojedinca) razlikuje se od drugih, općenitijih praćenja obrazaca trgovine ljudima i djecom, kao i reakcija na te obrasce. Zato može uključivati različite zvaničnike.

Odredba o nekažnjavanju

Svaka strana, u skladu s osnovnim principima svog pravnog sistema, daje priliku da se ne izriču kazne žrtvama zbog njihove umiješanosti u nezakonite aktivnosti, do mjere do koje su bile primorane da ih izvrše.

Član 26. Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima

Povjerljivost i pravo na privatnost

Da bi se dijete efektivno zaštitilo, potrebno je prikupiti lične podatke od djeteta, kao i iz drugih izvora. Iako je ponekad potrebno razmijeniti te podatke s nizom relevantnih aktera kako bi se dijete zaštitilo i dobilo najadekvatniju skrb, povjerljiva priroda razmijenjenih podataka i djetetovo pravo na privatnost moraju se poštivati u svakom trenutku.

Upravljanje slučajem

Upravljanje slučajem je važno za svu djecu žrtve trgovine, te za djecu bez pratnje ili odvojenu djecu, kao i za djecu u tranzitu ili koja su stigla u državu u kojoj namjeravaju ostati. Član osoblja vladine organizacije ili nevladine organizacije može biti imenovan kao upravitelj slučaja (obje organizacije moraju osigurati odgovarajući nivo kvalificiranosti i iskustva tih osoba koje su odgovorne vladinoj organizaciji ili organizacijama za zaštitu djece).

Upravljanje slučajem podrazumijeva niz aktivnosti i procedura koje mogu pomoći na sljedećim poljima:

Upravljanje slučajem

	Pružanje podrške učešću djece u odlučivanju i planiranju skrbi i pomoći;
	Tačna procjena i identifikacija potreba, okolnosti i želja svakog djeteta pojedinačno;
	Osiguranje najboljeg interesa djeteta kao primarnog elementa svih odluka koje se tiču djeteta;
	Sistematsko praćenje okolnosti svakog djeteta, te prilagođavanje po potrebi.

3

Uspostava

Nacionalnih kontakt tačaka

Agencija ili odjel u funkciji Nacionalne kontakt tačke

Nacionalne kontakt tačke bi trebale biti smještene u sklopu agencije čiji je mandat rješavanje pitanja zaštite djece, te koja ima resurse i stručne sposobnosti za vršenje osnovnih funkcija, naglašenih u prethodnom Poglavlju.

Međunarodne organizacije, kao i tijela za praćenje provedbe konvencija, dale su preporuke o tome koji su specijalisti u najboljem položaju unutar zakonskih organizacija da nadgledaju proces zaštite djece i osiguraju da je najbolji interes djece na prvom mjestu u aktivnostima koja se tiču djece. Ovo je u skladu s raspravom vođenom na 17. Konferenciji Alijanse OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima,³⁶ i sa Odlukom Ministarskog vijeća OSCE-a iz 2018. godine³⁷ kojom se pozivaju države članice OSCE-a da „rješavaju situaciju djece žrtava trgovine, u koju spadaju i djeca bez pratnje, unutar okvira za zaštitu djece“.

Potreba za uspostavljanjem mreže kontakata u državnim agencijama za zaštitu djece također je komentirana i u Povremenoj publikaciji OSR/CTHB-a: Osiguranje dječijih zaštitnih mehanizama za zaštitu prava i ispunjavanje potreba djece žrtava trgovine ljudima (decembar 2018.). U Publikaciji se, između ostalog, analizira realizacija održivih rješenja za identificiranu djecu žrtve trgovine, u što spada srednjoročna i dugoročna pomoć u svrhu zadovoljavajućeg nivoa oporavka i reintegracije djece. U Publikaciji je posebno istaknuto zadovoljstvo zbog toga što „postoji kontakt tačka u centralnoj državnoj agenciji kojoj upite mogu podnositi službenici iz drugih država o djeci žrtvama trgovine (kao i o ostaloj djeci bez pratnje ili odvojenoj djeci) i koja može zaprimiti i brzo prenijeti zahtjeve za socijalnim upitom o djetetu pojedinačno“ (Preporuka br. 13 od ukupno 14).

Tu ulogu Nacionalne kontakt tačke može potencijalno preuzeti Ured Ombudsmana za djecu (ako postoji). Neke države već imaju specijalizirane agencije koje mogu preuzeti tu ulogu, kao što je Nidos, Nacionalna skrbnička institucija za djecu bez pratnje i odvojenu djecu u Nizozemskoj. Kada se određuje ko (ili koji ured) treba preuzeti ulogu Nacionalne kontakt tačke, ključni kriterij je iskoristiti već postojeći sistem za zaštitu djece, radije nego stvarati novi. Nevezano za budžet i ostale izvore finansiranja, ovo će omogućiti daljnje jačanje kapaciteta okvira za zaštitu djece, i to na sljedeći način:

- Širenjem stručnog znanja ovih sistema kako bi obuhvatili i područje borbe protiv trgovine; i
- Jačanjem veza sa drugim državnim agencijama i organizacijama civilnog društva kao dio multiagencijskog pristupa pružanju pomoći djeci žrtvama trgovine ljudima.

Posebno detaljni aspekti koje treba uzeti u obzir pri odlučivanju o lokaciji ili određivanju Nacionalne kontakt tačke, navedeni su u Zajedničkim općim komentarima iz 2017. godine, koje su sačinila dva različita tijela za praćenje provedbe konvencija: Komisija za prava djeteta i Komisija za zaštitu prava svih migrantskih radnika i članova njihovih porodica.³⁸

³⁶ OSCE, Najvažniji dijelovi 17. Konferencije Alijanse OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima. Dostupno na: <https://www.osce.org/secr-tariat/313421> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

³⁷ Odluka br. 6/18(MC.DEC/6/18).

³⁸ Zajednički opći komentar br. 3. Komisije za prava djeteta i Komisije za zaštitu prava svih migrantskih radnika i članova njihovih porodica, te br. 22. Komisije za prava djeteta o općim principima zaštite ljudskih prava djece u kontekstu međunarodnih migracija i Zajednički opći komentar br. 4 Komisije za zaštitu prava svih migrantskih radnika i članova njihovih porodica, te br. 23 Komisije za prava djeteta o državnim obavezama u smislu zaštite ljudskih prava djece u kontekstu međunarodnih migracija u državi porijekla, tranzita, odredišta ili povratka.

Među ovim komentarima nalaze se sljedeći:

→ “Komisije pozivaju države članice da osiguraju vodeću ulogu vlasti odgovornih za dječija prava, sa jasnim ovlastima odlučivanja o politikama rada, praksama i rješenjima koja se tiču dječijih prava u kontekstu međunarodnih migracija. Sveobuhvatni sistemi za zaštitu djece na državnom i lokalnom nivou moraju svojim programima obuhvatiti situaciju svakog djeteta u kontekstu međunarodnih migracija, kao i u državi njegovog porijekla, tranzita, odredišta i povratka.”³⁹

→ “Procjenu o najboljem interesu potrebno je obaviti od strane aktera koji su povezani s vlastima na multidisciplinarni način, što podrazumijeva značajno učešće vlasti odgovornih za zaštitu i dobrobit djece, te ostale relevantne aktere, kao što su roditelji, skrbnici, pravni zastupnici, kao i sama djeca.”⁴⁰

→ “Prema mišljenju Komisija, akteri odgovorni za zaštitu djece i njihovu dobrobit moraju preuzeti primarnu odgovornost za djecu u kontekstu međunarodnih migracija. Kada imigracijske vlasti otkriju migrantsko dijete, zvaničnici za zaštitu ili dobrobit djeteta moraju biti odmah obaviješteni i procijeniti djetetove potrebe za zaštitom, skloništem, te ostale potrebe. Djecu bez pratnje ili odvojenu djecu potrebno je smjestiti u državni ili lokalni sistem alternativne skrbi, primarno u porodičnu skrb djetetove porodice ako je dostupna, ili, u suprotnom, u skrb zajednice, ako porodica nije dostupna. Ove odluke moraju biti donesene u okviru zakonitog postupka, u što spada pravo djeteta da bude saslušano, da ima pristup pravdi i da podnese žalbu sudu protiv svake odluke koja mu može oduzeti slobodu, te moraju uzeti u obzir ugroženost i potrebe djeteta, na osnovu pola, invaliditeta, starosne dobi, mentalnog zdravlja, trudnoće ili drugih uslova.”⁴¹

→ “Kako bi osigurale da je ovakav sveobuhvatan i uravnotežen pristup u skladu s najboljim interesom djeteta, agencije za zaštitu i dobrobit djece bi trebale imati ključnu ulogu u sklapanju bilo kojeg međunarodnog, regionalnog ili bilateralnog sporazuma koji se tiče prava i tretmana djece u kontekstu međunarodnih migracija. Bilateralne, regionalne i međunarodne inicijative treba podržavati kako bi se ostvarilo ponovno spajanje s porodicom, provele procjene najboljeg interesa djeteta, te kako bi se dječija prava zaštitila u okviru redovnog zakonitog postupka zaštite.

Ovakve inicijative bi trebale osigurati djeci pristup pravdi u prekograničnim situacijama u kojima su njihova prava ugrožena u državi tranzita ili odredišta, nakon povratka u državu porijekla ili odlaska u treću državu.”⁴²

Agencije za zaštitu djece se dosljedno priznaju kao ključni akteri u zaštiti djece i dječijih prava i mandat im omogućava da vrše osnovne funkcije Nacionalne kontakt tačke. Najpodobnije državne agencije ili odjeljenja bi zato trebale biti Nacionalne kontakt tačke, u većini slučajeva, one kojima je primarna odgovornost zaštita i dobrobit djeteta u datoj državi.

Osnovni uvjeti za djelotvorno funkcioniranje Nacionalne kontakt tačke

Imenovanje Nacionalne kontakt tačke treba poticati u svim državama članicama, a specijalan prioritet imaju one države u kojima vlasti na državnom nivou znaju da u njihovim državama postoji obrazac trgovine ljudima koji uključuje djecu mlađu od 18 godina, te da će borba države na ovom polju imati koristi od koordinacije na operativnom nivou između dvije države ili više njih. Ovo se odnosi i na države koje nisu članice OSCE-a.

Iako postoje velike prednosti u imenovanju državne organizacije za zaštitu djece kao Nacionalne kontakt tačke, važno je da i Ministarstvo vanjskih poslova ima veliku ulogu u fazi razvoja formalnih odnosa između Nacionalne kontakt tačke svoje države i onih u drugim državama. Ministarstvo vanjskih poslova mora redovno primati informacije o stanju saradnje i bilateralne komunikacije među njima.

Imenovanje Nacionalne kontakt tačke mora inicirati i podržati glavno tijelo vlasti na državnom nivou odgovorno za pokretanje aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima, kao što je Nacionalna udarna grupa za borbu protiv trgovine ljudima. Imenovana agencija mora postati članicom te udarne grupe i podnositi joj izvještaje.

39 Zajednički opći komentar o općim principima zaštite ljudskih prava djece u kontekstu međunarodnih migracija, član 14.

40 Zajednički opći komentar o općim principima zaštite ljudskih prava djece u kontekstu međunarodnih migracija, član 32.c.

41 Zajednički opći komentar o državnim obavezama u smislu zaštite ljudskih prava djece u kontekstu međunarodnih migracija u državi porijekla, tranzita, odredišta ili povratka, član 13.

42 Zajednički opći komentar o državnim obavezama u smislu zaštite ljudskih prava djece u kontekstu međunarodnih migracija u državi porijekla, tranzita, odredišta ili povratka, član 65.

43 Ovu preliminarnu identifikaciju može obaviti policijski službenik ili neki drugi službenik na prvoj liniji kontakta, član osoblja državne agencije ili NVO specijalizirana za borbu protiv trgovine ljudima.

44 O načinu identificiranja žrtava trgovine i o referalnim modalitetima u okviru za prijem migranata, vidi takođe Jedinствене smjernice OSCE-a za identifikaciju i referiranje žrtava trgovine ljudima u okviru za prijem migranata i izbjeglica u država članicama OSCE-a. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/413123> (pristupljeno 27. aprila 2020).

Hitno i obavezno upućivanje djeteta nacionalnoj kontakt tački treba smatrati suštinskim dijelom okvira. Bez obzira na agenciju ili organ koji identifikuje dijete koje je strani državljanin kao moguću žrtvu trgovine ljudima,⁴³ ili dijete iz druge zemlje bez pratnje ili odvojeno od roditelja za koje se smatra da je izloženo riziku da postane žrtva trgovine ljudima, te prema tome treba zaštitu, ta agencija ili organ dužni su informirati nacionalnu kontakt tačku.⁴⁴

Nacionalna kontakt tačka potom potvrđuje da je za slučaj zadužen voditelj slučaja, kao osoba odgovorna za svako dijete za koje se smatra da može biti žrtva trgovine ljudima. Voditelj slučaja treba biti socijalni radnik nadležne vladine agencije ili specijalizirane nevladine organizacije (NVO) koja se bavi borbom protiv trgovine ljudima, koja je stručno osposobljena za rad na slučajevima djece žrtava trgovine ljudima te djeluje u sastavu Državnog referalnog mehanizma ili drugog okvira iste namjene. Imenovani voditelj slučaja dužan je provesti sve potrebne procjene i održavati redovan kontakt sa nacionalnom kontakt tačkom, jer će rezultati tih procjena služiti kao osnov za donošenje odluka o mjerama koje je potrebno poduzeti u najboljem interesu djeteta.

Kada uloga nacionalne kontakt tačke bude usaglašena sa jednom ili više drugih država, potrebno je pripremiti smjernice⁴⁵ za sve relevantne agencije i aktere u datoj državi, uključujući tu i NVO, jer svi oni mogu igrati važnu ulogu na operativnom planu u oblasti zaštite i pružanja pomoći djeci žrtvama trgovine ljudima.⁴⁶

Saradnja između nacionalnih kontakt tačaka ostvaruje se primjenom formalnih procedura i strateškog planiranja potrebnih aktivnosti, i ne treba zavisiti od motivacije i spremnosti bilo koje osobe koja učestvuje u radu. Veoma je važno jasno utvrditi uloge svih angažovanih agencija, kao i načine i kanale njihove međusobne komunikacije.

45 Navedene smjernice mogu biti predstavljene u formi dijagrama toka, priručnika ili standardnih operativnih procedura.

46 Na primjer, Vlada Moldavije 2013. godine donijela je odluku kojom se Ministarstvu rada, socijalne zaštite i porodice povjerava nadležnost za postupanje po svim predmetima djece bez pratnje koja su kao državljani Moldavije pronađena izvan zemlje. Ovo Ministarstvo, u saradnji sa moldavskim uredom NVO Terre des Hommes, objavilo je priručnik o upravljanju slučajevima djece bez pratnje ili djece razdvojene od roditelja koja su kao državljani Moldavije pronađena izvan zemlje pod nazivom: Upravljanje slučajevima djece identifikovane bez zakonskog zastupnika na teritoriji drugih država – Smjernice za stručno osoblje. Priručnik obuhvata dijagram toka (upravljanje slučajevima djece koja su identifikovana bez zakonskog zastupnika na teritoriji drugih država) koji pruža prikaz referalnog sistema koji trebaju primjenjivati nadležni organi Moldavije, a koji se odnosi i na djecu moguće žrtve trgovine ljudima. Pogledati publikaciju Ministarstva i Terre des Hommes (Chişinău: 2014), koja je dostupna na moldavskom (Ghidul pentru profesionişti. Managementul Cazului pentru copii identificaţi fără însoţitori legali pe teritoriile altor state: i http://tdh-moldova.md/media/files/files/ghid_profesionishti_ro_8146391.pdf) i ruskom jeziku (Профессиональное Руководство: http://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/ghid_profesionishti_ru.pdf).

47 Odgovarajuća međunarodna ili regionalna organizacija može biti zadužena za vođenje i ažuriranje liste kontakata.

Predložena procedura imenovanja nacionalne kontakt tačke i uspostava efikasne komunikacije i saradnje između nacionalnih kontakt tačaka predstavljena je dijagramom kako slijedi:

Bilateralni sporazumi i standardne operativne procedure

U interesu realizacije koncepta prema kojem nacionalne kontakt tačke trebaju imati ulogu koordinatora u slučajevima djece žrtava trgovine ljudima identifikovane u državi izvan njihove matične države ili države uobičajenog boravišta, potrebno je da se države o tome saglase potpisivanjem bilateralnih sporazuma⁴⁸ ili nešto manje formalnih dokumenata, poput memoranduma o razumijevanju. U onoj mjeri u kojoj je to moguće, bilateralne sporazume potrebno je dopuniti saradnjom dviju država na izradi i usvajanju standardnih operativnih procedura (SOP), kojima bi bile propisane zaštita i mogući povratak djece žrtava trgovine ljudima.

Ključna pitanja na koja treba odgovoriti bilateralnim sporazumom su:

- Identitet svake nacionalne kontakt tačke i načini komunikacije sa njom (uključujući tu i razmjenu povjerljivih informacija sigurnim kanalima komunikacije), sedam dana sedmično, 24 sata dnevno, ili u dogovorenim terminima;
- Vremenski raspored odgovora nacionalne kontakt tačke u različitim fazama procesa zaštite, uključujući tu socijalnu istragu u zemlji uobičajenog boravišta djeteta, te zaključke takve istrage upućene nacionalnoj kontakt tački države u kojoj se dijete nalazi. Da bi ovaj sistem funkcionirao (te u cilju izbjegavanja suviše birokratije koja bi mogla dovesti do teškoća u primjeni sistema), odgovori moraju biti pruženi što je brže moguće. Međutim, podjednako je važno utvrditi realna očekivanja (i rokove) i osigurati njihovo poštivanje;
- Sadržaj socijalne istrage i ostalih aspekata procjene rizika u vezi sa svakim pojedinačnim djetetom, da bi stručnjaci za zaštitu djece u obje zemlje bili zadovoljni kvalitetom informacija koje su dobili od kolega iz druge zemlje;
- Osoblje ili odjeli koji imaju pristup povjerljivim informacijama o svakom djetetu ponaosob. Važno je da u svim angažovanim zemljama samo ono osoblje koje učestvuje u odlučivanju ili poduzimanju radnji u vezi sa zaštitom djeteta ima pristup ličnim informacijama o djetetu žrtvi trgovine ljudima (pogledati: „Povjerljivost i zaštita prava djeteta na privatnost“ u Aneksu 1 u nastavku teksta). U isto vrijeme, nacionalna kontakt tačka dužna je osigurati da poštivanje pravila o zaštiti privatnosti i zaštiti podataka angažovanih agencija ili ureda u njihovoj zemlji ne predstavlja prepreku za razmjenu relevantnih ličnih podataka čije bi otkrivanje moglo doprinijeti efikasnoj zaštiti konkretnog djeteta. Ukupna odgovornost za postojanje opravdanih ograničenja pristupa treba biti povjerena nacionalnoj kontakt tački.

Standardne operativne procedure usaglašene između dvije ili više država mogle bi se odnositi i na pitanja koja izlaze iz okvira djelovanja nacionalnih kontakt tačaka, npr. identifikacija žrtava trgovine ljudima, (kako preliminarna indentifikacija mogućih žrtava, tako i onih kojima je nadležni organ konkretne države dodijelio status žrtve trgovine ljudima). Kao što je slučaj i sa nacionalnim referalnim mehanizmom, i u ovom slučaju SOP mogu sadržati odredbe kojima se određene odgovornosti povjeravaju NVO-ima, poput NVO-a koje upravljaju telefonskim linijama za pomoć (u situacijama kada takve linije djeluju kao centralna tačka za upućivanje službama za zaštitu djece), ili onih koje pružaju specijaliziranu podršku djeci žrtvama trgovine ljudima.

Kao što je istaknuto u gornjem tekstu, Ministarstvo vanjskih poslova trebalo bi igrati važnu ulogu u uspostavi saradnje između nacionalnih kontakt tačaka dviju ili više država, te pružanju podrške nacionalnim kontakt tačkama u izradi potrebnih sporazuma, protokola i standardnih operativnih procedura.

⁴⁸ Primjer jednog bilateralnog sporazuma sadržan je u Aneksu 4.

Ostala važna pitanja

Jeziци komunikacije

Ključno pitanje zbog kojeg je potreban bilateralni sporazum odnosi se i na jezik (jezike) na kojem će biti napisani zahtjevi za informacije i odgovori na te zahtjeve. Kada nacionalne kontakt tačke ne raspolažu osobljem koje je u dovoljnoj mjeri osposobljeno za komunikaciju na jeziku druge zemlje, potrebno je postići dogovor o upotrebi zajedničkog jezika kojim se služi osoblje obiju nacionalnih kontakt tačaka. U kontekstu tehnološkog napretka i postojanja mogućnosti za prevođenje sa jednog jezika na drugi, trebalo bi biti moguće da svaka nacionalna kontakt tačka komunicira sa partnerskom organizacijom u drugoj zemlji na jeziku koji preferira. Međutim, iskustvo je pokazalo da one nacionalne tačke koje imaju mogućnost da komuniciraju na jeziku koji koristi nacionalna kontakt tačka u drugoj zemlji primaju odgovore brže, uz veću vjerovatnoću da će njihova očekivanja biti ispunjena.

Nacionalna kontakt tačka dužna je periodično analizirati vlastite kapacitete za adekvatnu komunikaciju sa kolegama u drugim zemljama, te zahtijevati i dodatne resurse, ukoliko se ukaže potreba za tim.

Resursi i način komunikacije

Nacionalna udarna grupa dužna je analizirati resurse povjerene nacionalnoj kontakt tački, te ih prema potrebi dopuniti, posebno u situacijama kada su brojna djeca iz druge države identifikovana kao moguće žrtve trgovine ljudima, ili kada je ocijenjeno da su brojna djeca izložena riziku da postanu žrtve. Imajući u vidu činjenicu da se putevi migracija i trgovine ljudima brzo mijenjaju, takvu analizu treba vršiti kada postoji potreba za tim, a ne prema ritmu izrade i donošenja budžeta nadležnih institucija.

Iskustva stečena na osnovu bilateralnih kontakata u različitim dijelovima svijeta ⁴⁹ ukazuju na potrebu za:

- Dosljednim pristupom popunjavanju nacionalnih kontakt tačaka potrebnim osobljem;
- Periodičnim ličnim susretima sa službenicima nacionalnih kontakt tačaka drugih država;
- Dodjeli dovoljnih resursa u budžetima nadležnih institucija za rad i nesmetano funkcionisanje nacionalnih kontakt tačaka.

49 Npr., iskustvo Regionalne konferencije o migracijama (pogledati Regionalne smjernice o preliminarnoj identifikaciji i referalnim mehanizmima za ugrožene pripadnike migrantske populacije (2013) (dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/595c98394.html> (pristupljeno 13. oktobra 2020.)); i iskustvo država jugoistočne Evrope koje su učestvovala u pilot projektima uspostave transnacionalnih referalnih mehanizama (pogledati publikaciju ICMPD-a, pod naslovom: *Naredni koraci u uspostavi efikasnih transnacionalnih referalnih mehanizama: Izvještaj utemeljen na iskustvima u slučajevima trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi* (2012) (dostupno na: https://www.icmpd.org/fileadmin/ICMPD-Website/ICMPD-Web-site_2011/ICMPD_General/News/Transnational_Referral_Mechanisms_in_Trafficking_Cases.pdf (pristupljeno 13. oktobra 2020.)).

Veoma je važno da se osoblje angažovano u odjelima nacionalne kontakt tačke ne mijenja prečesto, jer je potrebno vrijeme da službenici steknu znanje i razviju vještine potrebne za obavljanje posla. Budući da pitanje povjerenja ovdje ima ogroman značaj, direktno poznanstvo sa kolegama u drugim zemljama pokazalo se važnim. Dovoljan nivo povjerenja često je jedino moguće postići nakon što su se kolege iz različitih država sastale više puta. Teško je uspostaviti povjerenje ako se osoblje često mijenja. Budući da pravila rada u državnoj službi u nekim državama zahtijevaju relativno česte rotacije osoblja, može se ukazati potreba da se bilateralnim sporazumom propiše potreba da neki od službenika nacionalne kontakt tačke ostanu raspoređeni na istom radnom mjestu duže nego što je to uobičajeno.

Nacionalne kontakt tačke i drugi akteri koji učestvuju u aktivnostima kojima koordiniraju nacionalne kontakt tačke u dvije ili više država trebali bi se sastajati redovno, na primjer prilikom bilateralnih sastanaka, studijskih posjeta ili programa razmjene. Takvi susreti kolegama iz različitih država pružaju mogućnost da se usaglase o postupcima koje treba mijenjati, identifikuju dobre primjere iz prakse, te razgovaraju i pronadu rješenja zajedničkih problema.

Također je važno utvrditi vrijeme i resurse potrebne za realizaciju aktivnosti nacionalnih kontakt tačaka, kao što su socijalne istrage i nadzor nad praktičnim aktivnostima vezanim za povratak žrtava trgovine djecom (te ne povjeravati ovu ulogu pojedincu ili timu koji je već zauzet realizacijom drugih zadataka).

4

Posebni postupci

koji zahtijevaju učešće

nacionalnih kontakt tačaka

Važno je voditi računa o tome da svaki postupak koji pokrene nacionalna kontakt tačka samostalno ili po nalogu drugog nadležnog tijela, u konačnici dovede do donošenja održive odluke u najboljem interesu djeteta, što se naročito odnosi na djetetov:

- Boravak u državi u kojoj se dijete trenutno nalazi;
- Povratak u zemlju djetetovog porijekla ili uobičajenog boravišta;
- Premještanje djeteta u treću zemlju.

Ovo Poglavlje pruža pregled instrumenata i postupaka čiju primjenu koordinira nacionalna kontakt tačka u cilju donošenja najbolje i najodrživije odluke o svakom djetetu ponaosob.

Dijete i njegov/njen privremeni staratelj i zakonski zastupnik trebaju učestvovati u ovom procesu.

Inicijalne procjene potreba

Procjene predstavljaju veoma važan element upravljanja slučajem. U praksi, dijete za koje se pretpostavlja da je žrtva trgovine ljudima ili da je izloženo visokom riziku da postane žrtva trgovine ljudima zahtijeva niz procjena u cilju pružanja odgovarajuće zaštite i pomoći takvom djetetu; takve procjene obično zahtijevaju vrijeme i nije ih moguće izvršiti sve odjednom. Što se tiče sve djece bez pratnje ili djece odvojene od porodice izvan države uobičajenog boravišta, Smjernice za alternativnu skrb djece (2010.) propisuju da su nadležni organi u državi u kojoj se dijete nalazi dužni „pribaviti dokumentaciju i informacije“ u cilju „pružanja pomoći u planiranju budućnosti djeteta bez pratnje ili djeteta odvojenog od porodice“.⁵⁰ To znači sistematsko prikupljanje svih informacija potrebnih za procjenu okolnosti u kojima se konkretno dijete nalazi i uvažavanje djetetovih želja, uključujući tu i procjenu ugroženosti djeteta, rizika sa kojima se dijete suočava, te potreba za alternativnom skrbi, što znači da se radi o sveobuhvatnoj procjeni potreba za skrbi i zaštitom.

Važno

Iako su postupci opisani u ovoj publikaciji zasnovani za pretpostavci da su relevantne države potpisale potrebne bilateralne sporazume i da u tim državama postoje i djeluju nacionalne kontakt tačke koje će omogućiti povratak djeteta kući ili raseljavanje djeteta u neku drugu zemlju, to često nije slučaj.

U nedostatku gore navedenih sporazuma i mehanizama, uključujući tu i operativnu nacionalnu kontakt tačku sa kojom bi se mogla ostvariti saradnja, nacionalna kontakt tačka u državi u kojoj je identifikovana žrtva trgovine djecom i IZ koje dijete može biti vraćeno u matičnu državu ili premješteno u neku drugu državu, treba stupiti u kontakt sa najpodesnijim nadležnim tijelom ili osobom u nacionalnom referalnom sistemu države U koju će dijete biti vraćeno ili premješteno. U slučaju da ne postoji podesniji mehanizam namijenjen upućivanju djece žrtava, to će vjerovatno biti nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima.

U slučaju donošenja odluke da je u najboljem interesu djeteta da ostane u državi u kojoj se trenutno nalazi, takvo dijete treba nastaviti primati pomoć od nacionalnog referalnog mehanizma te države ili srodnog sistema iste namjene.

⁵⁰ Smjernice za alternativnu skrb djece (2010.). Dostupno na: <https://digitallibrary.un.org/record/673583> (pristupljeno 12. oktobra 2020.). Član 147. Smjernica propisuje sljedeće: „u cilju pružanja pomoći u planiranju budućnosti djeteta bez pratnje ili djeteta odvojenog od porodice na način kojim se najbolje štite interesi tog djeteta, relevantne države i njihova tijela socijalne zaštite dužni su poduzeti sve razumne korake u cilju pribavljanja dokumentacije i informacija u cilju vršenja procjene rizika sa kojima se dijete suočava kao i procjene socijalnih i porodičnih uslova u matičnoj državi ili državi uobičajenog boravišta tog djeteta“.

Procjena rizika

Inicijalna procjena pojedinca ili organizacije koja pruža alternativnu skrb žrtvi trgovine djecom (čak i u slučajevima kada se radi o kratkotrajnoj ili privremenoj skrbi), trebala bi obuhvatiti procjenu rizika, u cilju utvrđivanja neposrednih rizika sa kojima se dijete suočava (poput rizika da će dijete biti pozvano da se ponovo pridruži trgovcu djecom ili da će pobjeći iz ustanove u kojoj je zbrinuto). Temeljita procjena rizika pomaže pružaocima usluga skrbi u utvrđivanju svega onoga što je potrebno uraditi u cilju očuvanja sigurnosti i zdravlja djece. Na osnovu takve procjene pružaoci usluga skrbi znaju šta se od njih očekuje. Uz to, procjena stručnjacima daje mogućnost da preciznije utvrde vrste pomoći i usluga koje su potrebne da bi se ostvarile potrebne promjene i ispunila ova očekivanja.⁵³

Socijalna procjena

Ovo je procjena nedavne socijalne istorije djeteta prije nego što je nastala štetna situacija iz koje je dijete došlo u ustanovu skrbi. Procjena obuhvata socijalne potrebe djeteta, probleme, prednosti i opštu situaciju kao i percepciju djeteta o situaciji u kojoj se nalazi njegova/njena porodica. Osim ukoliko se ne radi o veoma malom djetetu, informacije potrebne za socijalnu procjenu uzimaju se od djeteta, a ne od pružaoca skrbi.

Kao što je to slučaj sa policijskim postupcima koji se primjenjuju u radu sa djecom žrtvama krivičnih djela ili svjedocima trgovine ljudima, i ovdje je važno voditi računa o tome da se broj razgovora obavljenih sa djetetom svede na minimum.⁵¹ Međutim, pitanja koja je potrebno obuhvatiti procjenom, najvjerovatnije će obuhvatiti:

- a. Potrebe za zaštitom (uključujući tu i kratkoročnu procjenu rizika);
- b. Medicinske probleme (potrebe u pogledu očuvanja fizičkog i mentalnog zdravlja);
- c. Potrebe za pravnim uslugama;
- d. Socijalne potrebe;
- e. Obrazovne potrebe (opismenjavanje i razvoj drugih vještina);
- f. Materijalne potrebe (npr. odjeća za hladno vrijeme);
- g. Ostale potrebe vezane za planova djeteta za budućnost, uključujući tu i utvrđivanje dodatnih informacija koje su potrebne, kao što su npr. informacije o porodici djeteta.

Visoko povjerenstvo UN-a za izbjeglice (UNHCR) ove procjene jednim imenom naziva „procjenom najboljeg interesa“, drugim riječima: „procjenom svakog djeteta ponaosob, koja za cilj ima osigurati da se interesi djeteta stavljaju u prvi plan“ prilikom donošenja odluke o budućnosti i zbrinjavanju djeteta. UNHCR ističe da procjenu najboljeg interesa treba izvršiti čim se ustanovi da je dijete izloženo riziku, a ta procjena može se redovno analizirati i ažurirati, sve dok se ne pronađe trajno rješenje. Procjenu najboljeg interesa treba izvršiti prije potrage za srodnicima ili pronalaska privremenog rješenja za zbrinjavanje djeteta. Ovu procjenu treba smatrati suštinskim elementom upravljanja slučajem i okosnicom opšte zaštite djeteta“. UNHCR također ističe da

okosnicom opšte zaštite djeteta“. UNHCR također ističe da ovu procjenu moraju vršiti osobe koje su adekvatno osposobljene za to, uz učešće djeteta u postupku procjene.⁵²

Na osnovu inicijalnih procjena treba formulisati plan skrbi uz puno učešće konkretnog djeteta. Ovim planom treba obuhvatiti planove za djetetovu srednjoročnu i dugoročnu budućnost. Smjernicama za alternativnu skrb djece propisano je (u članu 6) da, se tokom vršenja procjene moraju obavljati konsultacije sa djetetom, te uzimati u obzir stavovi djeteta (također pogledati Aneks 1, u nastavku):

Sve odluke, inicijative i pristupe obuhvaćene Smjernicama treba realizirati uz pažljivo razmatranje svakog pojedinačnog slučaja, u cilju očuvanja sigurnosti djeteta, uz napomenu da te odluke, inicijative i pristupi moraju biti zasnovani na najboljem interesu i pravima konkretnog djeteta, u skladu sa principom nediskriminacije, te uz uvažavanje rodne perspektive. Važno je u potpunosti uvažavati pravo djeteta da bude konsultovano, stavove djeteta uzimati u obzir u skladu sa sposobnostima djeteta u razvoju, te djetetu omogućiti pristup svim potrebnim informacijama. Potrebno je potruditi se u najvećoj mogućoj mjeri da se pomenute konsultacije obave i potrebne informacije pruže na jeziku po izboru djeteta.⁵⁴

⁵¹ Pogledati poglavlje pod naslovom: „Sve na jednom mjestu: donošenje odluka na jednom mjestu“, iz OSR/CTHB publikacije pod naslovom: „Trgovina djecom i zaštita djece: mehanizmi zaštite djece u službi zaštite prava i zadovoljenja potreba žrtava trgovine djecom“ (2018). dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/405095> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

⁵² UNHCR, Priručnik o procjeni najboljeg interesa. Dostupno na: <https://emergency.unhcr.org/entry/44308/best-in-terests-procedure-for-children> (pristupljeno 18. decembra 2019.).

⁵³ Agencija EU za zaštitu temeljnih prava (FRA) objavila je kontrolnu listu ključnih elemenata procjene rizika. Pogledati: FRA, Djeca lišena roditeljske skrbi pronađena na teritoriji države članice EU koja nije njihova matična država. Vodič za poboljšanje zaštite djece sa fokusom na žrtvama trgovine djecom, 2019., str. 20. Ranija lista dostupna u formi obrasca koji se odnosi na pitanja od značaja za zdravlje i sigurnost, a namijenjena je primjeni u radu sa odraslima i djecom, sadržana je u publikaciji Odjela za jednake mogućnosti (Italija) i ICMPD-a, pod naslovom: Smjernice za uspostavu transnacionalnog referalnog mehanizma za žrtve trgovine ljudima u Evropi: TRM-EU, 2010., str. 43.

⁵⁴ Za dodatne informacije o odgovarajućem obliku alternativne skrbi pogledati publikaciju CELCIS-a, Naredni koraci: implementacija Smjernica za alternativnu skrb djece, dostupna na: <https://www.alter-nativecareguidelines.org/Portals/46/Moving-forward/Moving-Forward-implementing-the-guidelines-for-web1.pdf> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

Neki aspekti planova skrbi odnose se na pitanja koja se rješavaju u zemlji u kojoj se dijete trenutno nalazi, kao što su pružanje sigurnog i uslovnog smještaja, odjeće i hrane, imenovanje zakonskog zastupnika (ukoliko se roditelj ili staratelj djeteta nalaze u drugoj zemlji), ili pribavljanje dozvole boravka za dijete za koje ne postoji nikakav zakonski osnov za boravak u konkretnoj zemlji.

Za ostale procjene potrebno je doći do informacija iz zemlje porijekla ili uobičajenog boravišta djeteta. Prema tome, neki od narednih koraka zahtijevat će angažman međunarodnih organizacija i/ili nadležnih organa drugih država.

Ukoliko dijete nije izbjeglica ili tražilac azila, nacionalna kontakt tačka države u kojoj se dijete nalazi može uputiti slučaj nacionalnoj kontakt tački države uobičajenog boravišta djeteta (ili u slučaju da takvo tijelo ne postoji, nacionalnom koordinatoru za borbu protiv trgovine ljudima ili drugom sličnom organu). Nacionalnoj kontakt tački ili drugom nadležnom organu zemlje u kojoj dijete strahuje od progona ili lošeg postupanja ne smiju se dostaviti nikakve informacije o djetetu koje je izbjeglica ili tražilac azila.

Alternativna skrb

Smjernice za alternativnu skrb djece pružaju informacije u vezi sa zaštitom i dobrobiti djece kojima je uskraćena roditeljska briga ili koja su izložena riziku da ostanu uskraćena za roditeljsku brigu. U Smjernicama se ističe značaj dvaju osnovnih principa i to „opravdanosti“ i „podesnosti“, koji prije svega pomažu u utvrđivanju da li je smještaj u ustanovu za alternativnu skrb potreban, i ako jeste, koja vrsta skrbi bi bila najpodesnija. U Smjernicama se navode različite varijante alternativne skrbi, te se savjetuje da se procjene vrše ekspeditivno, temeljito i obazrivo, uz napomenu da prilikom procjene treba uzeti u obzir sigurnost i dobrobit djeteta, dugoročnu skrb i razvoj djeteta, kao i lične i razvojne karakteristike svakog djeteta ponaosob.

Budući da djeca bez pratnje ili odvojena djeca za koju se sumnja ili je potvrđeno da su žrtve trgovine djecom uglavnom trebaju alternativnu skrb neposredno po odvajanju od utjecaja trgovca djecom ili osobe koja ih iskorištava, Smjernice se odnose i na tu situaciju. U slučajevima djece koja su bez pratnje (ili odaju takav dojam), nakon što su identifikovana kao moguće žrtve trgovine djecom, primjenjuje se princip opravdanosti propisan Smjernicama, što znači da takvom djetetu odmah treba pružiti alternativnu skrb. U takvim slučajevima, organ nadležan za donošenje odluke mora procijeniti rizik sa kojim se dijete suočava i utjecaj tog rizika na smještaj djeteta u ustanovu alternativne skrbi, voditi evidenciju o faktorima koji su uzeti u razmatranje pri donošenju odluke o smještaju djeteta, te utvrditi mjere koje je potrebno poduzeti u cilju zaštite djeteta od uočenih rizika.

Opšta studija iz 2013. godine o prihvaćenoj praksi sigurnog smještaja i alternativne skrbi za djecu žrtve seksualnog iskorištavanja i trgovine djecom daje sažetak zaključaka proisteklih iz detaljnijih studija⁵⁵:

- „Mladi žrtve seksualnog iskorištavanja širom Evrope [...] izjavili su da je za njih spoznaja da imaju sigurno mjesto stanovanja bila važan faktor u donošenju odluke o odlasku od zlostavljača i ponovnoj izgradnji odnosa sa roditeljima.“
- „Pitanje od centralnog značaja odnosi se na mjesto stanovanja roditelja. Kad djeca nisu u mogućnosti da se vrate kući, iz bilo kojeg razloga, djeca imaju pravo – što često može biti i u njihovom najboljem interesu – da budu blizu članova porodice. Kontakt sa roditeljima i članovima porodice treba podsticati i omogućiti.“
- „Iako je to teško iskazati mjerljivom veličinom, istraživanja ukazuju na važnost odnosa između mlade osobe i njenog skrbnika. [...] Dosljedan odnos povjerenja između skrbnika i djeteta vrlo vjerovatno će predstavljati najvažniju mjeru zaštite – taj odnos može biti odnos sa starateljem, socijalnim radnikom, skrbnikom ili drugom odraslom osobom.“

- „Trebalo bi izraditi individualan plan sigurnosti za svako dijete, koji se redovno pregleda i ažurira. Mjere sigurnosti treba kontinuirano analizirati, na osnovu aktuelnih uočenih rizika“
- „U radu sa djecom koja su doživjela ekstremnu kontrolu i moć zlostavljača, skrbnici moraju voditi računa o tome da ne repliciraju isti odnos moći i kontrole. Oni djeci trebaju dati mogućnost izbora i učešća u odlučivanju, u cilju razvoja njihove neovisnosti. Svako ograničenje treba detaljno objasniti svakom djetetu, uz obrazloženje razloga i davanje smjernica, kako bi utvrđena pravila bila odgovarajuća za svaku osobu, bez povrede drugih prava koja ta osoba ima.“

55 C. Cody, Šta znamo o ... sigurnom smještaju i alternativnoj skrbi za djecu žrtve seksualnog iskorištavanja i trgovine djecom? (Mreža za oporavak i reintegraciju djece) 2013.).

Dijete žrtva trgovine ljudima ni u kojim okolnostima ne smije biti „zadržano u policijskom pritvoru niti kazneno odgovarati zbog prisilnog učešća u nezakonitim aktivnostima“. Srednjoročnu i dugoročnu procjenu odgovarajućeg smještaja žrtve trgovine djecom treba raditi uz uvažavanje okolnosti svakog slučaja ponaosob, u cilju očuvanja sigurnosti djeteta. Osim toga, navedena procjena mora biti utemeljena na najboljem interesu i pravima konkretnog djeteta. Tokom vršenja procjene treba se konsultovati sa djetetom, te pri donošenju odluke uzeti u obzir stavove djeteta.

Nažalost, zlostavljanje djece uključujući tu i nasilje nad njima ne može se automatski isključiti kao nešto što se ne može desiti u skloništimama ili ustanovama kolektivnog stanovanja i skrbi: djeca koja žive u ustanovama kolektivnog stanovanja i skrbi naročito su podložna nasilju i zlostavljanju od strane vaspitača i/ili druge djece. Takva situacija predstavlja poseban problem zbog činjenice da do nje dolazi upravo u trenutku kada je za dijete od presudnog značaja da se osjeća zaštićeno i sigurno i da ima priliku oporaviti se od ozljeda ili traume koju je pretrpjelo dok je bilo žrtva trgovine. Smjernice za alternativnu skrb djece ističu ulogu institucija nadležnih za nadzor, sigurnost, dobrobit i razvoj djece smještene u ustanove alternativne skrbi. Sistematski postupak (poznat kao „gatekeeping“) i redovna analiza situacije u kojoj se nalazi svako dijete ponaosob predstavljaju veoma važne pretpostavke za očuvanje sigurnosti djece žrtava trgovine ljudima i poštivanje principa opravdanosti i podesnosti.

Do razdvajanja djece od porodice moglo je doći namjerno ili slučajno. Osim ukoliko to nije u najboljem interesu djeteta (npr. ukoliko postoje razlozi za sumnju da su članovi porodice učestvovali u zlostavljanju ili trgovini djetetom), treba tragati za informacijama o mjestu boravka i situaciji u kojoj se nalaze roditelji ili zakonski staratelji djeteta. Ovaj proces poznat je pod nazivom „pronalaženje porodice“. Ovaj proces trebao bi biti rutinski dio procesa upravljanja slučajem, u cilju mogućeg spajanja porodice.

Ukoliko je dijete izgubilo kontakt sa porodicom i želi ponovno uspostaviti kontakt, te ukoliko postoje razlozi zbog kojih se smatra da je sama porodica napustila uobičajeno mjesto boravka, Međunarodni komitet crvenog krsta (ICRC), Međunarodna organizacija za migracije (IOM) ili Međunarodna socijalna služba (ISS), neke su od međunarodnih organizacija koje raspolažu konkretnim mandatom za traženje članova porodice i koje mogu, na zahtjev, pružiti pomoć u pronalaženju članova porodice djeteta.⁵⁶

Postoje različiti pristupi pronalaženju porodice, te različiti akteri koji u tome učestvuju u državama članicama OSCE-a. Pronalaženje porodice može biti inicirano na zahtjev djeteta ili na zahtjev nadležnog organa. Pronalaženje porodice postupak je koji treba voditi uz informirani pristanak djeteta, a prije pronalaženja ili stupanja u kontakt sa porodicom, potrebno je saslušati dijete i uvažiti njegove stavove o tome. Ukoliko dijete ne želi da mu porodica bude pronađena ili ne želi stupiti u kontakt sa porodicom, potrebno je od djeteta tražiti dodatne informacije da bi se razumjeli djetetovi razlozi za takav stav.

Koristeći raspoložive informacije o mjestu boravišta ili o porijeklu djetetove porodice koje pruža nadležni organ (uključujući tu i nacionalnu kontakt tačku) u zemlji koja pokušava pronaći porodicu djeteta, nacionalna kontakt tačka u državi djetetovog uobičajenog boravišta obraća se nadležnim lokalnim vlastima, u cilju identifikovanja porodice djeteta i utvrđivanja adrese na kojoj se porodica nalazi. Uz tu nadležnost, nacionalna kontakt tačka također ima obavezu obrazložiti da je upit o adresi porodice povjerljiv, utvrditi rok u kojem će tražene informacije biti dostavljene, te odgovoriti nadležnoj nacionalnoj kontakt tački zemlje u kojoj se dijete nalazi.

⁵⁶ Za dodatne informacije o pronalaženju porodice u kontekstu humanitarne krize, pogledati publikaciju organizacije „Save the Children“ pod naslovom: Praktičan priručnik za pronalaženje i spajanje porodice u kriznim situacijama (2017), dostupnu na: <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/practice-handbook-family-tracing-and-reunification-emergencies> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

Pokretanje socijalne istrage i traženje drugih procjena u zemlji uobičajenog boravišta djeteta

Ukoliko dijete nije izbjeglica ili vjerovatni tražilac azila, nadležni organ zemlje u kojoj je identifikovano dijete žrtva trgovine ljudima ili dijete bez pratnje, treba zatražiti pokretanje istrage o individualnim i porodičnim prilikama djeteta u zemlji uobičajenog boravišta tog djeteta, što se naročito odnosi na situacije u kojima postoji mogućnost vraćanja djeteta u zemlju porijekla.

Pokretanje socijalne istrage (također poznate u nekim regijama pod nazivom: „procjena porodičnih i društvenih prilika“) uobičajen je postupak koji vode socijalni radnici i službenici za zaštitu djece u mnogim zemljama.⁵⁷ Adekvatno osposobljen socijalni radnik ili predstavnik specijalizirane nevladine organizacije trebao bi posjetiti porodicu (osim ukoliko je ustanovljeno da takva posjeta ne bi bila u najboljem interesu djeteta) i izvršiti procjenu članova porodice i osoba iz užeg okruženja porodice, primjenom formalnih instrumenata za procjenu.

Nacionalna kontakt tačka u državi uobičajenog boravišta djeteta, po prijemu zahtjeva od nacionalne kontakt tačke države u kojoj se dijete nalazi, dužna je obratiti se lokalnoj službi socijalnog rada (socijalnim radnicima ili službenicima za zaštitu djece) i od njih tražiti da pokrenu socijalnu istragu. Uz tu nadležnost, nacionalna kontakt tačka također ima obavezu utvrditi rok u kojem će tražene informacije biti dostavljene, osigurati dodatne resurse ukoliko za tim postoji potreba, te prosljediti zaključke istrage nadležnoj nacionalnoj kontakt tački zemlje u kojoj se dijete nalazi. Nacionalna kontakt tačka također je dužna kontaktirati policijske organe i od njih tražiti da izvrše procjenu mogućih prijetnji po dijete.

Napomena: Socijalna istraga vodi se u zemlji u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište, te ukoliko za tim postoji potreba, obuhvata i članove porodice djeteta u toj zemlji, dakle istraga se ne provodi sa djetetom koje se nalazi u inostranstvu. Radi se o procjeni djetetove porodice i neposredne zajednice, koju vrše kvalifikovane osobe, osposobljene za primjenu metodologija u oblasti socijalnog rada, npr. stručnjaci centara za socijalni rad. Istraga se obično sastoji od dva dijela od kojih se prvi odnosi na djetetovu porodicu ili članove domaćinstva (npr. ukoliko je dijete prethodno živjelo u ustanovi rezidencijalnog tipa), dok se drugi dio istrage odnosi na širu zajednicu u kojoj je dijete živjelo i u koju bi se moglo vratiti.

Ukoliko postoji mogućnost da se dijete vrati i integrira u svoju porodicu/zajednicu, veoma je važno procjenom prije svega potvrditi da dijete neće ponovno postati žrtva trgovine ili zlostavljanja

⁵⁷ Na primjer, nadležni organ za zaštitu djece i usvajanje u Rumuniji donio je naredbu br. 107 od 4. marta 2005. kojom se dozvoljava model socijalne istrage društvene i porodične situacije djece bez pratnje koja su državljani Rumunije, a koja se nalaze u drugim zemljama. Ovaj model obuhvata pojedinosti o planovima socijalne reintegracije takve djece (u Rumuniji). Poglavlje VIII sadrži sažetak zaključaka i preporuka socijalnog radnika koji vrši istragu. Naredba br. 107 izdata je na rumunskom jeziku, a dostupna je na: www.dgascpcg.rj.ro/legi/copii/doc26.doc (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

a) Socijalna istraga – 1. dio: procjena porodice

Porodična procjena, koja se provodi tamo gdje je dijete živjelo prije nego što je postalo žrtva trgovine ljudima, opisuje uslove života u domu djeteta i sposobnost porodice da zadovolji osnovne potrebe djeteta, te ukazuje i na moguće resurse, dostupne u okviru šire zajednice. Ova procjena ukazuje i na spremnost porodice da primi dijete nazad i utvrđuje moguće rizike po dijete od članova porodice ili drugih bliskih osoba.

Procjena porodice vrši se da bi se utvrdilo:

- Da li bi bilo dobro da se dijete vrati u porodicu ili u drugo okruženje u kojem je živjelo prije nego što je postalo žrtva trgovine, te da li postoje druga rješenja za smještaj djeteta, po mogućnosti unutar porodice ili unutar zajednice⁵⁸;
- Da li je porodica sposobna, spremna i da li može ponuditi sigurno okruženje za dijete;
- Na koji je način najbolje pripremiti dijete za povratak u porodicu;
- Da li je djetetu potrebna podrška (i ako jeste) koja je to vrsta podrške koju je potrebno pružiti djetetu i porodici nakon povratka djeteta;
- Koje organizacije (državne institucije ili organizacije građanskog društva) mogu pružiti podršku djetetu i porodici nakon povratka djeteta.

Potrebno je pripremiti i popuniti standardan obrazac (npr. obrazac o procjeni porodice ili obrazac o procjeni zajednice). Kopije dostaviti povjerljivim kanalima komunikacije nacionalnoj kontakt tački konkretne države. Potom navedene obrasce treba prevesti i prosljediti nacionalnoj kontakt tački države u kojoj se dijete nalazi, koja će informacije sadržane u obrascima prosljediti drugim relevantnim institucijama. Obrasce procjene također treba podijeliti sa organizacijama koje će vjerovatno biti odgovorne za pružanje podrške djetetu nakon povratka, ukoliko je jasno da organizacija raspolaže potrebnim kapacitetima da zaštiti povjerljivost informacija sadržanih u procjeni.

Iako u ovim obrascima treba evidentirati pitanja poput učestalosti trgovine ljudima, stopi prijevremenog napuštanja školovanja i ostalih opštih rizika prisutnih u porodici i/ili zajednici, potrebno je da navedene obrasce popune socijalni radnici, a ne policajci ili drugi službenici unutar policijske strukture.

Iako postoji mogućnost da se u obrascu evidentira moguće prisustvo kriminalaca, poput trgovaca ljudima, u okruženju djeteta, ovo pitanje tema je posebne sigurnosne procjene.

⁵⁸ Države se podstiču da pažljivo razmotre mogućnosti alternativne skrbi u skladu sa Smjernicama za alternativnu skrb djece. Vraćanje djeteta u institucionalnu skrb, čak i kada je dijete živjelo u takvoj instituciji ranije, treba smatrati mjerom koja se primjenjuje samo u krajnjoj nuždi, dok se poduzimaju postupci za pronalaženje porodice i analiziranje mogućnosti za skrb djeteta unutar porodice. Ovu mjeru treba provoditi najkraće moguće vrijeme, te ona mora biti praćena odgovarajućim ciljanim mjerama (re)integracije.

Napomena: U nekim slučajevima, članovi porodice djeteta nisu spremni učestvovati u procjeni niti pristati na vršenje procjene. Razlozi za to mogu biti briga za privatnost (naročito ako je dijete bilo žrtva seksualnog iskorištavanja u komercijalne svrhe), nepovjerenje u nadležne institucije ili zaštita vlastitih interesa (npr. ukoliko su članovi porodice ili zajednice imali saznanja ili ulogu u trgovini, prethodno zlostavljali dijete, ili se boje odmazde trgovaca ljudima ili drugih). Neke porodice ne žele da im se dijete vrati, te se može desiti da odbiju pristati na posjetu socijalnog radnika u svrhu vršenja procjene. U takvim slučajevima, unutar zajednice moguće je prikupiti informacije o porodičnoj situaciji (od relevantnih organa ili pojedinaca).

Primarna aktivnost socijalnog radnika (ili službenika za zaštitu djece) je da riješi pitanja vezana za zaštitu djeteta u djetetovoj porodici. Socijalni radnik mora biti upoznat sa porodičnom situacijom i realan. Aspekti zaštite djeteta unutar porodice mogu obuhvatiti jedan ili više aspekata navedenih u nastavku (napominjemo da lista u nastavku nije potpuna i da se mogu javiti i druga važna pitanja):

- Zanimanje, uskraćivanje hrane, zdravstvene njege ili drugih potreba;
- Istjerivanje ili napuštanje djeteta;
- Stigma i diskriminacija djeteta zbog ranijih aktivnosti djeteta ili sumnje na bolest (npr. sumnja na HIV/AIDS);
- Okrivljivanje i psihološko uznemiravanje;
- Emocionalno zlostavljanje;
- Seksualno zlostavljanje;
- Fizičko zlostavljanje;
- Maltretiranje;
- Ponovna trgovina djetetom;
- Prisiljavanje djeteta na obavljanje teških kućnih poslova;
- Propust da dijete školske dobi upiše u školu i osiguraju obavezno pohađanje nastave;
- Upućivanje djeteta u drugo mjesto stanovanja (osim ukoliko dijete sa tim nije saglasno ili ukoliko je to u najboljem interesu djeteta);
- Prisiljavanje djeteta da radi ili zarađuje novac umjesto da pohađa nastavu, npr. na porodičnom imanju ili prosjačenjem;
- Prisiljavanje djeteta na rad u teškim uslovima;
- Prinudno sklapanje braka;
- Prodaja djece;
- Dijete pod utjecajem zloupotrebe alkohola, droge, komercijalnog seksualnog iskorištavanja, nasilja, prosjačenja ili kriminalnih ili drugih antisocijalnih aktivnosti članova porodice.

b) Socijalna istraga – 2. dio: Procjena zajednice

Procjena zajednice, koja se također obavlja u mjestu u kojem je dijete živjelo prije nego što je postala žrtva trgovine ljudima, opisuje zajednicu u kojoj je dijete živjelo u nedavnoj prošlosti, uključujući tu i školu koju je dijete pohađalo (ako se radi o

djetetu školske dobi ili starijem djetetu koje želi nastaviti školovanje) ili ustanovu za stručno osposobljavanje, učenje zanata ili zaposlenje u slučajevima djece koja su (ili će uskoro biti) dovoljno stara za zaposlenje. Na osnovu rezultata inicijalne procjene, ovom procjenom preciziraju se dostupne usluge koje su djetetu potrebne na kratkoročnom, srednjoročnom ili dugoročnom planu. Ova procjena također ukazuje i na moguće rizike unutar zajednice, poput stigmatizacije.

Procjena zajednice vrši se da bi se utvrdilo:

- Da li je poželjno da se dijete vrati u porodicu ili zajednicu;
- Postoje li problemi u vezi sa zaštitom djeteta u zajednici;
- Kako na najbolji način pripremiti dijete za povratak u porodicu i zajednicu;
- Koje organizacije (državne ustanove ili organizacije građanskog društva) mogu pružiti podršku djetetu nakon povratka.

c) Procjena sigurnosnog rizika (u zemlji uobičajenog boravišta djeteta ili zemlji porijekla)

Od nadležnih službenika policije u zemlji u kojoj dijete ima uobičajeno boravište treba zatražiti da procijene stepen rizika od trgovine ili ponovljene trgovine djetetom, uplitanja djeteta u kriminalne aktivnosti ili izlaganja djeteta nasilju.

Sigurnosna procjena⁵⁹ uglavnom se bavi mogućim prijetnjama po dijete ili srodnike djeteta od trgovaca ljudima ili njihovih saradnika. Prema tome, ova procjena razmatra sigurnosne prijetnje koje se odnose na dijete žrtvu trgovine ljudima u zemlji porijekla djeteta.

Sigurnosna procjena vrši se da bi se ustanovilo:

- Da li postoje bilo kakvi problemi u pogledu sigurnosti ili zaštite djeteta u državi, a naročito u zajednici u kojoj se očekuje da će dijete živjeti, bilo od strane kriminalaca koji su ranije učestvovali u trgovini djetetom, ili od strane drugih osoba;
- Da li postoje bilo kakvi drugi problemi u pogledu sigurnosti ili zaštite djeteta u vezi sa djetetovim povratkom iz inostranstva, kao što su kriminalitet ili nasilje u zajednici.

Zaključke sigurnosne procjene potrebno je povjerljivim kanalima dostaviti nacionalnoj kontakt tački, te nakon prevođenja na odgovarajući jezik, i nadležnim organima države u kojoj se dijete nalazi, jer je to važan dio dokumentacije koju treba razmotriti pri donošenju odluke o budućnosti djeteta.

Implikacije koje sa sobom nose informacije o mogućim rizicima po dijete

U Konvenciji Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (2005.) ističe se da „dijete ili djeca žrtve [trgovine] neće biti

59 UNICEF, Referentni vodič o zaštiti prava djece žrtava trgovine ljudima u Evropi, Ženeva, 2006.

Utvrđivanje najboljeg interesa

vraćena u državu ukoliko postoje naznake, uočene nakon vršenja sigurnosne procjene, da povratak ne bi bio u njegovom/njihovom najboljem interesu” (član 16.7). Izvještaj u vezi sa primjenom Konvencije poziva se na član 3. Konvencije o pravima djeteta, ističući da su u skladu sa tim odredbama, nadležni organi dužni procijeniti rizike koji bi mogli nastati povratkom djeteta u državu, prije primjene mjera repatrijacije.⁶⁰

Ukoliko socijalna istraga pokaže da spajanje djeteta sa roditeljima, dugotrajnim starateljima ili porodicom u zemlji uobičajenog boravišta djeteta ne bi bilo u najboljem interesu djeteta, treba razmotriti alternativna rješenja. Međutim, ostale podesne skrbnike u toj zemlji treba tražiti samo ukoliko je dijete sa tim saglasno, te ukoliko će na taj način biti garantovana sigurnost i dobrobit djeteta (u tom slučaju primjenjuju se odgovarajuće odredbe Smjernica za alternativnu skrb djece).

Ostale informacije koje su potrebne za donošenje odluke o najboljem interesu djeteta

Kada nacionalna kontakt tačka u zemlji u kojoj se dijete trenutno nalazi dobije gore navedene procjene iz države uobičajenog boravišta djeteta, veoma je važno da nacionalna kontakt tačka angažuje relevantne stručnjake u toj zemlji koji će analizirati pristigle procjene i dodati druge informacije u vezi sa sigurnosnim problemima i mogućim rizicima po dijete u zemlji uobičajenog boravišta djeteta. S tim u vezi UNICEF ističe sljedeće:

Veoma je važno poduzeti posebne mjere, u situacijama u kojima su djeca učestvovala u oružanom nasilju nad vlastitom zajednicom. Prilikom priprema za vraćanje ove djece, neophodno je uzeti u obzir potrebe za zaštitom djece od diskriminacije, ciljanih napada, ponovnog regrutovanja ili ponovne trgovine. Slične mjere treba poduzeti u situacijama u kojima su djeca učestvovala u aktivnostima koje nose visoki rizik stigmatizacije poput prostitucije ili seksualnog iskorištavanja nastalih kao rezultat trgovine djecom.⁶¹

Članom 12. Konvencije UN-a o pravima djeteta⁶² propisana je jasna zakonska obaveza države da uvaži pravo djeteta da bude saslušano, te da učestvuje i da slobodno iskaže svoje stavove u svim pitanjima od značaja za njegov/njen život. Osim toga, istim članom propisano je i pravo na razmatranje i uvažavanje tih stavova i želja djeteta. Kao što je slučaj i sa drugim procjenama, voditelj slučaja konkretnog djeteta mora biti osposobljen, raspolagati potrebnim znanjem i poznavati relevantne procedure da bi mogao efikasno savjetovati dijete i pružiti mu podršku.

Utvrđivanje najboljeg interesa je formalni postupak sa strogim proceduralnim mehanizmima zaštite. Njime se utvrđuje najbolji interes djeteta pri donošenju naročito važnih odluka od značaja za život djeteta. Tokom postupka poželjno je dozvoliti učešće djeteta, a postupak trebaju voditi donosioci odluka koji raspoložu odgovarajućim stručnim znanjem, te tokom postupka treba uzeti u obzir sve relevantne faktore, u cilju odabira najbolje mogućnosti.⁶³ Osim toga, postupak treba:⁶⁴

- Omogućiti adekvatno učešće djeteta, bez diskriminacije;
- Sagledati i uvažiti stavove djeteta (uzimajući u obzir dob i zrelost djeteta);
- Dovedi do donošenja odluke uz učešće stručno osposobljenih osoba;
- Primijeniti princip najboljeg interesa djeteta na način kojim se traga za punim i efikasnim ostvarenjem svih prava priznatih Konvencijom UN-a o pravima djeteta (UNCRC) (Za pojedinsti, pogledati Aneks 1).

Postupak utvrđivanja najboljeg interesa koji je osmislio UNHCR, nalaže da važnost koja je pripisana svakom od faktora navedenih u nastavku može varirati u zavisnosti od konkretnog djeteta i okolnosti koje prevladavaju u njegovom životu:

- Sigurnost djeteta, uključujući tu i njegovo izlaganje ili moguće izlaganje ozbiljnoj opasnosti, što može prevagnuti u odnosu na ostale faktore;
- Odnos djeteta sa članovima porodice i ostalim osobama koje su bliske djetetu, kako prije nego što je dijete udaljeno iz porodičnog doma ili iz zemlje, tako i za vrijeme dok je dijete bilo u instituciji za alternativnu skrb, nakon udaljavanja iz doma/zemlje;
- Potrebe koje dijete ima u vezi sa vlastitim razvojem i identitetom.

60 Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima
Izvještaj u vezi sa primjenom Konvencije. Vijeće Evrope doc.
CM(2005)32 Dodatak 2 konačna verzija (3. maj 2005.), tačka. 207.

61 UNICEF, Smjernice o zaštiti djece žrtava trgovine ljudima (2006.)
Dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/49997af727.html>
(pristupljeno 13. oktobra 2020.).

62 Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

63 UNICEF, Smjernice o zaštiti djece žrtava trgovine ljudima (2006.)
UNHCR, Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa
djeteta (2018. Privremeno izdanje).

64 Dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>
(pristupljeno 18. decembra 2019.).

Zadovoljavanje specifičnih potreba djece izbjeglica ili djece tražilaca azila

Važno je da nacionalna kontakt tačka zna da neke žrtve trgovine djecom mogu imati pravo na međunarodnu zaštitu kao izbjeglice, te da stoga možda žele tražiti azil u državi u kojoj se nalaze. Potrebe takvog djeteta za međunarodnom zaštitom mogu, ali ne moraju biti vezane za iskustvo djeteta kao žrtve trgovine djecom.

Osoba koja je kao žrtva trgovine ljudima prebačena u drugu zemlju, može biti izložena riziku u zemlji porijekla ili stanovanja, ili u drugoj zemlji u kojoj ju je regrutovao trgovac ljudima ukoliko bude primorana da se tamo vrati. Takve osobe također mogu biti izložene riziku u zemlji u koju su dospjele kao žrtve trgovine ljudima (te stoga možda žele zatražiti azil u trećoj zemlji, u kojoj bi se osjećali sigurnije). Zapravo, takve osobe mogu biti izložene riziku i u zemlji u kojoj su dobile pomoć da bi izašle iz situacije iskorištavanja, te u kojoj su možda i podnijele prvi zahtjev za azil. Rizik sa kojim se suočavaju može se odnositi na mogućnost da ponovno postanu žrtve trgovine ljudima, ili dožive odmazdu trgovaca ljudima (npr. ukoliko je ta osoba pobjegla od trgovaca i/ili pomogla nadležnim organima u krivičnom gonjenju trgovaca ljudima), te mogućnost izostanka pomoći i adekvatnog zbrinjavanja, ili pak osude porodice ili zajednice u takvoj mjeri da ne postoji mogućost njihove reintegracije u tu porodicu ili zajednicu.⁶⁵

Svaka osoba ima pravo da da zatraži azil, bez obzira na njeno državljanstvo. Uloga nacionalnih kontakt tačaka ili drugih nespješivanih službenika ne sastoji se u tome da odredi da li dijete ispunjava uslove za priznavanje statusa izbjeglice.

Umjesto toga, odgovornost nacionalne kontakt tačke je da osigura da je dijete upoznato sa svojim pravom na traženje azila i odgovarajućim postupkom za ostvarivanje tog prava, kao i da ima pristup odgovarajućem pravnom zastupniku u cilju podrške prilikom podnošenja zahtjeva za azil. Ako dijete izrazi interes za traženje azila, odgovornost je nacionalne tačke kontakta da uputi dijete na odgovarajuće postupke za traženje azila.

Ako dijete pokaže interes za traženje azila, strah od povratka u državu državljanstva ili drugu državu gdje ima prebivalište ili ako postane očito da je djetetu već priznat status izbjeglice u drugoj zemlji, to mora utjecati na mjere koje nacionalna tačka kontakta poduzima. Prije svega, važno je da nacionalna tačka kontakta ne kontaktira vlasti u državi državljanstva djeteta, jer bi se na taj način dijete moglo izložiti daljnjem riziku.

Dok se moguće potrebe za zaštitom djeteta koje je izbjeglica procjenjuju s obzirom na matičnu državu tog djeteta (ili, ukoliko dijete nema državljanstvo, onda zemlju uobičajenog boravišta djeteta), država u koju je dijete dospjelo ili iz koje je udaljeno kao žrtva trgovine ljudima, ili država u kojoj možda živi porodica djeteta može biti sasvim druga država u odnosu na matičnu državu ili državu uobičajenog boravišta tog djeteta. Prema tome, u nekim slučajevima može biti važno da se nacionalna kontakt tačka obrati nadležnim organima te države, ukoliko je to u skladu sa željama djeteta.

U nastavku navodimo primjere iz nekoliko različitih situacija:

- Dijete državljanin države A kao žrtva trgovine ljudima dospijeva iz države A u državu B i izjavljuje da želi tražiti azil u državi B (zbog straha od povratka u državu A). U tom slučaju, nacionalna kontakt tačka treba u ime djeteta pokrenuti postupak davanja azila i ne poduzimati nikakve korake da kontaktira nacionalnu kontakt tačku ili druge nadležne organe države A.
- Dijete državljanin države A, živjelo je u državi B dugi niz godina, te je potom kao žrtva trgovine ljudima dospjelo u državu C u kojoj izjavljuje da želi tražiti azil (iz straha od povratka u državu A). Nacionalna kontakt tačka treba u ime djeteta pokrenuti postupak za davanje azila, ali može, ukoliko je to u skladu sa željama djeteta, u isto vrijeme nastaviti postupak uspostave kontakta sa nadležnim organima države B (npr. u cilju identifikovanja članova porodice djeteta u državi B).
- Dijete državljanin države A ima status izbjeglice u državi B, a potom postaje žrtva trgovine djecom i tako dospijeva u državu C. Ne želi tražiti azil u državi C, već ističe strah od povratka u državu A. Nacionalna kontakt tačka ne treba stupati u kontakt sa nadležnim organima države A ali može, uz pristanak djeteta, kontaktirati nadležne organe države B.

⁶⁵ Vijeće Evrope, GRETA, Upute o pravu žrtava trgovine ljudima i osoba u riziku da postanu žrtve trgovine ljudima na međunarodnu zaštitu (2020). Dostupno na: <https://rm.coe.int/guidance-note-on-the-entitlement-of-victims-of-trafficking-and-persons/16809ebf44> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

Vraćanje djeteta

U slučaju da su i dijete i njegova porodica spremni na spajanje porodice, te sve tri gore navedene procjene ukazuju na zaključak da ne postoje nikakve značajne prepreke za to, nema potrebe za formalnim utvrđivanjem najboljeg interesa prije donošenja odluke da se dijete vrati kući. Međutim, u drugačijim okolnostima može postojati potreba za utvrđivanjem najboljeg interesa (npr. ukoliko se ne smatra da je spajanje porodice u najboljem interesu djeteta, ili ako se dijete protivi tome). U tom slučaju, nacionalna kontakt tačka ima obavezu sazvati sastanak stručne komisije.⁶⁶

Odluka o vraćanju djeteta donosi se samo kada je moguće sigurno spajanje djeteta sa porodicom, ili kada u državi djetetovog uobičajenog boravišta postoji podesna ustanova koja je saglasna i u mogućnosti da pruži djetetu adekvatnu zaštitu i skrb neposredno po povratku djeteta. Ukoliko nadležni organ države porijekla ili uobičajenog boravišta djeteta utvrdi da povratak djeteta u zemlju nije u najboljem interesu djeteta, postoji mogućnost da ne dođe do povratka djeteta.

Nadzor nad realizacijom plana povratka

U slučaju donošenja odluke da dijete treba vratiti u zemlju uobičajenog boravišta ili premjestiti u neku drugu zemlju, nacionalne kontakt tačke tih zemalja dužne su napraviti individualni plan. Izrada takvog plana dužnost je multidisciplinarnih timova u obje zemlje, uz konsultacije sa djetetom i učesće djeteta. Navedenim planom utvrđuju se potrebne radnje kako prije napuštanja države u kojoj se dijete nalazi, tako i nakon povratka djeteta (plan dakle treba precizirati korake koje je potrebno napraviti u interesu održive reintegracije djeteta).⁶⁷ Korisno je uključiti primjer plana povratka u tekst bilateralnog sporazuma, ukoliko takav sporazum postoji, da bi nadležni organi obje zemlje znali šta da očekuju. Nakon izrade plana u predmetnim državama, dvije nacionalne kontakt tačke trebale bi međusobno razmijeniti plan koji se odnosi na konkretno dijete izrađen u njihovoj zemlji. Osobe zadužene za zbrinjavanje djeteta u zemlji u kojoj se dijete nalazi, trebale bi pregledati plan sačinjen u drugoj zemlji i dati svoje komentare o tome da li elementi plana koji se odnose na period nakon djetetovog povratka zadovoljavaju poznate potrebe djeteta. Oni bi trebali zatražiti izmjene u cilju otklanjanja uočenih nedostataka.

U nekim slučajevima, nedostaci mogu nastati kao posljedica nedovoljne upoznatosti (stručnjaka za zaštitu djece zemlje u kojoj je dijete identifikovano) sa infrastrukturom u zemlji uobičajenog boravišta djeteta. U drugim slučajevima, manjkavosti se mogu javiti kao rezultat nedovoljnih resursa u budžetima nadležnih ustanova ili nevladinih organizacija u zemlji djetetovog uobičajenog boravišta, te bi se u tom slučaju

⁶⁶ Evropska unija objavila je smjernice kojima se daje odgovor na pitanje „ko“ treba učestvovati u donošenju odluke o djeci bez pratnje u EU, uključujući žrtve trgovine ljudima, kao i odgovori na pitanja „kada“ i „na koji način“ to uraditi. Pogledati publikaciju FRA, pod naslovom: Djeca bez roditeljske skrbi zatečena na teritoriji države članice EU koja nije njihova matična država. Vodiči za poboljšanje zaštite djece sa naglaskom na žrtvama trgovine djecom, 2019, str 62.

⁶⁷ Pogledati član 32.k Zajedničkog opšteg komentara (2017.) Komisije UN-a za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica i Komisije o pravima djeteta, o opštim principima koji se odnose na ljudska prava djece u kontekstu

nacionalne kontakt tačke trebale povezati i uspostaviti saradnju u cilju razmatranja načina za pronalaženje dodatnih resursa. Također je moguće da manjkavosti nastanu zbog činjenice da su mjere predložene u zemlji uobičajenog boravišta djeteta u cilju tretiranja djeteta žrtve trgovine ljudima nespojive sa poštivanjem ljudskih prava i digniteta, poput npr. držanja djeteta u pritvoru ili primoravanja djeteta da dug vremenski period živi u ustanovi umjesto dozvoljavanja spajanja porodice ili smještanja djeteta u udomiteljsku porodicu. Ukoliko dođe do takve situacije, nacionalne kontakt tačke trebale bi započeti intenzivniju saradnju, u cilju postizanja sporazuma o implikacijama međunarodno priznatih standarda skrbi i zaštite.

Kontinuitet skrbi

Prije povratka djeteta, veoma je važno prikupiti relevantne informacije o djetetu i dostaviti ih nacionalnoj kontakt tački države u koju se dijete vraća, nakon što se dijete saglasi sa tim, te uz saglasnost privremenog skrbnika djeteta. Te informacije obuhvataju sljedeće:

- Lične podatke;
- Pojediniosti o upravljanju slučajem i alternativnoj skrbi pruženoj djetetu (historija skrbi);
- Zaključke proistekle iz procjene potreba, informacije o uslugama pruženim djetetu, te ažurne podatke o pruženoj zdravstvenoj njezi, ukoliko je djetetu pružena takva njega (u cilju zaštite fizičkog ili mentalnog zdravlja);
- Informacije o zakonskom postupku u kojem je dijete učestvovalo ili još uvijek učestvuje (u svojstvu žrtve krivičnog djela, svjedoka ili optuženog).

Dva su osnovna razloga za pokretanje postupka kojim se osigurava kontinuitet skrbi, i to:

- U cilju ukazivanja na probleme u pogledu zaštite prije nego što dođe do repatrijacije/transfera, da bi organizacija koja će primiti dijete bila spremna odgovoriti na te probleme neposredno po dolasku djeteta;
- U cilju informiranja organizacije koja će primiti dijete o mjerama koje je poduzela organizacija koja upućuje dijete (uključujući tu zaštitu zdravlja, obrazovanje, stručno osposobljavanje itd.), da bi organizacija koja će primiti dijete mogla nastaviti sa realizacijom tih intervencija po prijemu djeteta.

U cilju prenošenja navedenih informacija potrebno je popuniti standardni obrazac o kontinuitetu skrbi (na isti način kako se popunjavaju i drugi obrasci u okviru upravljanja slučajem), ili napraviti digitalni ekvivalent takvog obrasca.⁶⁸ U nekim okolnostima, može se javiti potreba za popunjavanjem obrasca u kojem se navode informacije o djetetu prije repatrijacije (primjer takvog obrasca sadržan je u Aneksu 4), koji sadrži pojediniosti kao što su: lični podaci; sažetak potreba za zaštitom; zdravstveni problemi; problemi sa mentalnim zdravljem i ponašanjem; pravni i sigurnosni problemi; te ostala pitanja od značaja za zaštitu.

⁶⁸ Primjer obrasca od 13 strana (na engleskom jeziku) koji se koristi za razmjenu informacija između stručnjaka za zaštitu djece dviju država sadržan je u Aneksu 1 (str. 45–57) publikacije P. Cazenave, pod naslovom: Zaštita djece migranata u području slobodnog kretanja. Transnacionalne procedure praćenja povratka migrantske djece državljana Bugarske i Rumunije u Grčkoj i Francuskoj, Terre des hommes (Budimpešta: 2012.). Dostupno na: <https://www.tdh.ch/en/media-library/documents/protecting-migrantchildren->

Dužnost obavještanja u slučajevima kada je prijavljen nestanak djeteta za koje se smatra da je žrtva trgovine ljudima

 Dešava se da djeca koja su identifikovana kao moguće žrtve trgovine i smještena u ustanovu alternativne skrbi u državi koja nije njihova matična država bježe iz institucija, nakon čega im se gubi svaki trag.⁶⁹ Takva pojava može biti uzrokovana različitim razlozima. Dužnost je ustanove koja pruža alternativnu skrb da o nestanku djeteta obavijesti nadležne policijske organe i ostale institucije, no voditelj slučaja konkretnog djeteta je osoba koja je dužna o djetetovom nestanku odmah obavijestiti nacionalnu kontakt tačku (ili ukoliko voditelj slučaja nije u mogućnosti to uraditi, ta dužnost pripada privremenom skrbniku djeteta). Potom nacionalna kontakt tačka vijesti o djetetovom nestanku prenosi nacionalnoj kontakt tački u državi djetetovog uobičajenog boravišta (još jednom napominjemo, ovi koraci se primjenjuju samo ukoliko dijete nije izbjeglica ili podnosilac zahtjeva za azil). Nakon prve prijave, nacionalna kontakt tačka države u kojoj je dijete nestalo treba nastaviti informirati nacionalnu kontakt tačku države uobičajenog boravišta djeteta o svim dešavanjima u vezi sa slučajem.

Efikasna koordinacija među akterima u državi u kojoj je identifikovano dijete žrtva trgovine ljudima

Važno je imati na umu da ukoliko država identifikuje dijete žrtvu trgovine ljudima unutar svojih granica koje je bilo iskorištavano izvan granica te države, i dalje je odgovornost te države da djetetu pruži pomoć. Nacionalna kontakt tačka ima naročitu odgovornost da osigura da svi nadležni akteri efikasno saraduju na svim predmetima djece žrtava trgovine ljudima iz drugih država. Propust da postupi na taj način vrlo vjerovatno će se odraziti na radni odnos sa nacionalnom kontakt tačkom države uobičajenog boravišta djeteta.

Veoma je važno da postoji efikasna koordinacija između voditelja slučaja konkretnog djeteta, zakonskog skrbnika, zakonskog predstavnika, osobe koja upravlja ustanovom u koju je dijete privremeno smješteno (bez obzira da li se radi o hraniteljskoj porodici ili ustanovi rezidencijalnog tipa), službenika sistema krivičnog pravosuđa (ukoliko se od djeteta traži da pruži dokaze o mogućim krivičnim djelima ili pruži podršku krivičnom gonjenju), te socijalnih radnika koji rade na slučaju. U principu, nacionalna kontakt tačka trebala bi biti u kontaktu sa voditeljem slučaja, a voditelj slučaja trebao bi biti zadužen za koordinaciju aktivnosti sa ostalim akterima. Međutim, ukoliko postoje pokazatelji koji ukazuju na nezadovoljavajući stepen koordinacije, dužnost je nacionalne kontakt tačke da poduzme potrebne korake u cilju poboljšanja koordinacije.

⁶⁹ Pogledati publikaciju OSR-a/CTHB-a pod naslovom: „Trgovina djecom i zaštita djece: kako osigurati da mehanizmi zaštite djece štite prava i zadovoljavaju potrebe djece žrtava trgovine ljudima“ (2018.), Poglavlje 6.4. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/405095> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

Podrška konzularnih organa

Bečka konvencija o konzularnim odnosima (1963.) od država potpisnica traži da putem svojih konzularnih ureda pružaju podršku djeci koja su državljani tih država, a koja se nalaze u drugoj državi. Bez obzira na to da li postoji nacionalna kontakt tačka ili ne, konzularni uredi zaduženi su za sljedeće:⁷⁰

- Pružanje pravne pomoći i pomoći druge vrste djetetu koje je zadržano u pritvoru i za koje se sumnja da je počinilo krivično djelo;
- Zaštita interesa djeteta, naročito u pogledu starateljstva, nakon što su države potpisnice obaviještene u skladu sa članom 37(b) Bečke konvencije o konzularnim odnosima; Pružanje pomoći djetetu, ili službenicima i organizacijama koji pružaju usluge prevođenja ili pravne usluge; Dostavljanje kontakt informacija različitim organima u državi uobičajenog boravišta djeteta;
- Pružanje pomoći u traženju srodnika;
- Pribavljanje službene dokumentacije i izdavanje putnih isprava;
- Pružanje podrške postupajućim službenicima ili organizacijama koje se bave primjenom propisa o zaštiti djece u državi uobičajenog boravišta djeteta; Organiziranje putovanja i isplata avansa za pokriće troškova djetetovog povratka u državu uobičajenog boravišta.

Upravljanje slučajevima djece koja napune 18 godina za vrijeme dok se još nalaze u zemlji u kojoj su identifikovana kao žrtve trgovine ljudima (tzv. “prerastanje”)

Može se desiti da mlada osoba koja je postala žrtva trgovine ljudima prije nego što je napunila 18 godina (dakle, kao dijete) još uvijek čeka donošenje (ili primjenu) sveobuhvatne odluke u trenutku kada napuni 18 godina, te stoga, u očima zakona, postaje odrasla osoba, čime prestaju važiti prava na oblike zaštite koje je ta osoba uživala prije punoljetstva. Ova tranzicija poznata je kao „prerastanje“. U nekim državama, važna prekretnica može nastupiti i dvije godine ranije, kada dijete napuni 16 godina, jer tada prema nacionalnim zakonima nekih država dolazi do sužavanja obima prava na pomoć, u usporedbi sa pravima djece u hraniteljskoj porodici).

Činjenica da je mlada osoba postala punoljetna ne znači da su trauma ili bol koje je ta osoba doživjela dok je bila žrtva trgovine ljudima odjednom umanjene, niti da su umanjene potrebe te mlade osobe za zaštitom i pomoći. Međutim punoljetstvo može značiti sužavanje obima prava na pomoć. Na primjer, kada navrš 18 godina, od štíćenika se može tražiti da napusti ustanovu alternativne skrbi u kojoj je do tada stanovao. Može se desiti da takav štíćenik još uvijek ne posjeduje identifikacijske dokumente ili druge dokumente potrebne za život i rad u toj zemlji. Voditelj slučaja možda više neće biti u mogućnosti da nastavi voditi slučaj osamnaestogodišnjaka, a može se desiti i da prestane postojati odgovornost privremenog staratelja za takvu osobu. Zbog svih ovih promjena, veoma je važno da nacionalna kontakt tačka nastavi pratiti slučaj mlade osobe, bez obzira na njenu dob i zakonski status, te da potvrdi da su mladoj osobi pružene potpune i jasne informacije o nastalim promjenama, kao i pravna podrška. Ove promjene vrlo vjerovatno će povećati stepen anksioznosti mlade osobe, naročito ako ta osoba još uvijek čeka na donošenje odluke o tome da li će ostati u zemlji u kojoj živi ili će ići iz te zemlje. Zbog toga je potrebno da nacionalna kontakt tačka ili drugo nadležno tijelo poduzmu odgovarajuće mjere.

U cilju umanjenja negativnih posljedica i zabrinutosti, te sprečavanja naglog izlaska iz ustanove alternativne skrbi, ovaj proces treba pažljivo planirati u konsultaciji sa mladom osobom, kada ostale okolnosti to dopuštaju. Na taj način, mlada osoba dobit će saznanja o vjerovatnom razvoju događaja, ali i pomoć u ostvarenju pristupa raspoloživim modelima podrške nakon napuštanja ustanove alternativne skrbi. Planovi izrađeni u ovu svrhu nose različite nazive a jedan od njih je „plan puta u budućnost“ („Pathway Plan“).

⁷⁰ FRA, Djeca lišena roditeljske skrbi pronađena na teritoriji države članice EU koja nije njihova matična država. Vodič za poboljšanje zaštite djece sa fokusom na žrtvama trgovine djecom, (2019.). Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf

Dodatna pitanja u vezi sa odgovornostima nacionalnih kontakt tačaka u državi djetetovog uobičajenog boravišta

Izrada plana puta u budućnost sa djecom koja će uskoro napuniti 18 godina (tj. postati punoljetna)

Plan puta u budućnost koristi se da bi mlada osoba koja je još uvijek dijete mogla procijeniti, identifikovati, planirati i pratiti individualiziranu podršku koju će dobiti kao mlada odrasla osoba. Plan treba u cijelosti uvažiti pojedinačne okolnosti koje se odnose na osobu koja napušta ustanovu skrbi, kao i talente, potrebe, ciljeve i ambicije te osobe. Planom treba obuhvatiti različite faze pripreme i napuštanja ustanove skrbi. Uz to, potrebno je pažljivo pratiti realizaciju plana i mijenjati ga, prema potrebi.

Plan puta u budućnost je pisani dokument koji:

- Osigurava da niti jedna mlada osoba ne napusti ustanovu skrbi bez pripreme i vještina potrebnih za uspješnu budućnost;
- Procjenjuje i utvrđuje najpodesnije modele podrške koje treba pružiti osobi koja napušta ustanovu skrbi, koja živi neovisno uz podršku ili u potpunosti napušta sistem skrbi;
- Propisuje kada će i kako biti pružene usluge, uključujući tu datum početka pružanja podrške ili drugih usluga;
- Precizira osobe koje su odgovorne za pružanje ili organiziranje podrške ili usluga;
- Precizno utvrđuje tokom realnog vremenskog perioda (do donošenja i provedbe sveobuhvatne odluke) na koji način će ciljevi i aktivnosti obuhvaćeni planom puta u budućnost biti redovno praćeni, revidirani i mijenjani prema potrebi, kao i ko će to raditi.

Kontakti sa roditeljima, starateljima ili bližim srođnicima djeteta

Osoba (ili osobe) koje imaju roditeljsku odgovornost za dijete trebaju biti obaviještene o koracima poduzetim u cilju zaštite tog djeteta, osim ukoliko je ocijenjeno da to nije u najboljem interesu djeteta. Ukoliko se smatra da se dijete žrtva trgovine ljudima bez pratnje nalazi u državi koja nije njegova matična država ili država uobičajenog boravišta tog djeteta, uobičajeno je da do imenovanja privremenog staratelja tog djeteta dolazi što je moguće prije. Povjeravanje zakonskih prava i odgovornosti nekoj osobi proisteklih iz roditeljske skrbi, pa čak i kada su ta prava i odgovornosti privremenog karaktera (npr. kada se dijete nalazi u zemlji koja nije njegova matična zemlja), važan je zakonski korak. Osim ukoliko se ne smatra da to nije u najboljem interesu djeteta, nacionalna kontakt tačka u državi djetetovog uobičajenog boravišta treba biti obaviještena o ovom koraku da bi o tome mogla obavijestiti roditelje djeteta. Slično tome, osim ukoliko se tome ne protive dijete ili privremeni staratelj djeteta, roditelji djeteta ili njegovi dugoročni zakonski skrbnici trebali bi biti obaviješteni o planovima vraćanja djeteta u matičnu državu ili o eventualnom spajanju porodice.

Odluke o ustanovama za prihvatanje i uslugama koje se pružaju djetetu pri povratku u matičnu zemlju

Nacionalna kontakt tačka države u koju se dijete vraća dužna je osigurati poduzimanje odgovarajućih koraka u cilju prihvatanja djeteta na granici i pružanja pratnje djetetu ili do mjesta gdje će dijete dobiti siguran i adekvatan privremeni smještaj ili do porodičnog doma u cilju spajanja porodice. Na osnovu iskustava djece koja su vraćena u matičnu državu u prošlosti, nastao je niz vodećih principa i postupaka koje treba primjenjivati.⁷¹

⁷¹ Utvrđeno je ukupno devet vodećih principa. Oni su: poštovanje prava djeteta; najbolji interes djeteta u prvom planu; učešće djeteta; ravnopravnost i nediskriminacija; povjerljivost; dostojanstvo; spajanje porodice; rad u partnerstvu i svodenje štete na najmanju moguću mjeru. Pogledati publikaciju organizacija: Terre des Hommes, ECPAT Austria, Hors la rue (France), Center for Youth Integration, Open Gate/La Strada, Crnogorski ženski lobi, Medica Zenica i ARSIS, pod naslovom: Okvir za podršku i praćenje nakon povratka (2014.). Dostupno na: https://childhub.org/es/system/tdf/library/attachments/1803_post_return_en_web_original.pdf?file=1&type=node&id=8385 (pristup stranici: 13. oktobra 2020.).

Nadzor nad spajanjem porodice ili pružanjem alternativne skrbi

Spajanje porodice je proces ponovnog uvođenja djeteta bez pratnje ili razdvojenog djeteta (uključujući tu i dijete koje je bilo žrtva trgovine ljudima ili iskorištavanja) pod nadzorom, u porodično domaćinstvo u kojem je to dijete živjelo prije nego što je otišlo ili postalo žrtva trgovine ljudima. Nakon donošenja odluke o spajanju djeteta sa porodicom uz saglasnost djeteta, taj proces potrebno je pažljivo isplanirati. Dijete mora biti informirano o toku postupka, čak i ako se još uvijek nije vratilo u državu porijekla ili uobičajenog boravišta.

Potraga za sveobuhvatnim i održivim rješenjem za svako dijete žrtvu trgovine ljudima treba započeti analizom mogućnosti za spajanje porodice.⁷² Međutim, iako se spajanje porodice općenito smatra ishodom koji je u najboljem interesu djeteta, prethodno je potrebno potvrditi da roditelj ili član uže porodice djeteta nisu učestvovali u trgovini djetetom, a socijalna istraga trebala bi potvrditi da dijete vjerovatno neće biti izloženo daljnjem iskorištavanju, zlostavljanju ili zanemarivanju. Smjernice za alternativnu skrb djece sadrže upute o spajanju porodice. Te upute obuhvataju nastojanje da se omogući redovna komunikacija između djeteta i njegove porodice, osim u slučaju kada je to suprotno željama djeteta ili kada je očigledno da to nije u najboljem interesu djeteta.

Kada je odnos djeteta sa roditeljima i/ili braćom i sestrama narušen zbog migracije (kako u slučajevima kada roditelji napuste zemlju bez djeteta ili kada dijete napusti zemlju bez roditelja i/ili braće i sestara), prilikom razmatranja najboljeg interesa djeteta pri donošenju odluke o spajanju porodice, potrebno je uvažiti i potrebu za očuvanjem porodice.

Postupak spajanja djeteta sa porodicom zahtijeva sljedeće korake:

- Nacionalna kontakt tačka dužna je potvrditi da je organizirano pružanje dovoljne podrške nakon što dijete dođe kući, da bi se osiguralo da je porodični dom i dalje najpodesnije mjesto za život djeteta;
- Stručnjak za zaštitu djece treba inicirati, pružiti podršku i pratiti redovne kontakte između djeteta i porodice;
- Potrebno je izdvojiti adekvatne resurse za angažovanje socijalnog radnika ili drugog stručnjaka za zaštitu djece zaduženog za kontakte, da bi ta osoba imala mogućnost da periodično kontaktira sa djetetom i provjerava uslove života mlade osobe na način koji nije nametljiv i ne stigmatizira dijete. Iskustvo je pokazalo da nije dovoljno da takvi kontakti budu ostvareni indirektnim putem (npr. telefonskim pozivom), jer pozivalac može steći pogrešan utisak i dobiti uvjerenja da je dijete dobro i da je prisutno, i kada to nije slučaj.
- Potrebno je redovno vršiti procjenu stanja djeteta i njegove porodice.

Ukoliko donošenje sveobuhvatne odluke o djetetu žrtvi trgovine ljudima zahtijeva da dijete živi u privremenom smještaju ili drugoj ustanovi za pružanje skrbi prije spajanja sa porodicom, nacionalna kontakt tačka u državi djetetovog uobičajenog boravišta dužna je osigurati da je ta ustanova alternativne skrbi sigurna i podesna za dijete. Ni pod kakvim uvlova ne smije se desiti da dijete žrtva trgovine ljudima bude zadržano u policijskom pritvoru ili podvrgnuto kažnjavanju zbog učešća u nezakonitim aktivnostima pod prisilom. (Pogledati gornji tekst o alternativnoj skrbi.) Ukoliko je dijete smješteno u ustanovu rezidencijalnog tipa, nacionalna kontakt tačka dužna je potvrditi da će dijete u toj ustanovi boraviti najkraće moguće vrijeme, kao i da je zbrinjavanje djeteta u takvoj ustanovi u najboljem interesu djeteta, tj. da takva odluka nije donesena u cilju kažnjavanja djeteta, članova njegove uže porodice ili drugih srodnika.

Publikacija OSR-a/CTHB-a pod naslovom: O trgovini djecom izaštiti djece „Trgovina djecom i zaštita djece: mehanizmi zaštite djece u službi zaštite prava i zadovoljenja potreba žrtava trgovine djecom“ opisuje prednosti izrade tzv. „životnog projekta“ u cilju pružanja pomoći djeci žrtvama trgovine ljudima da se oporave (poglavlje 6.2.1). Cilj životnog projekta je da definiše prilike koje se djetetu pružaju u budućnosti, promovira najbolji interes djeteta bez diskriminacije i pruži dugoročni odgovor na potrebe djeteta i ostalih zainteresiranih strana.

⁷² OSCE/ODIHR, Vodeći principi o poštivanju ljudskih prava pri povratku žrtava trgovine ljudima (2014.), Princip 4. Dostupno na: <https://www.osce.org/odihr/124268> (pristup stranici: 13. oktobra 2020.).

Nadzor nad reintegracijom djeteta i njegovim uključivanjem u društvo

Nacionalna kontakt tačka države u koju je vraćeno ili u koju je premješteno dijete žrtva trgovine ljudima dužna je potvrditi da su poduzeti koraci u cilju pružanja pomoći i zaštite djetetu do zaključenja slučaja. 2016. godine, Interagencijska grupa za reintegraciju djece izdala je niz smjernica o reintegraciji djece,⁷³ na osnovu iskustava različitih organizacija u zemljama širom svijeta koje pružaju podršku zlostavljanoj djeci pri povratku porodicama. Ove smjernice ističu važnost upravljanja slučajem, kao pretpostavku za izradu plana reintegracije (prilagođenog potrebama konkretnog djeteta) kao i za pripremu porodice i djeteta prije spajanja porodice.

Provođenje monitoringa u vezi sa djecom koja su se vratila i pružanje informacija o ostvarenim rezultatima vlastima države iz koje je dijete vraćeno

Dobra je praksa da tijela koja su nadležna za zaštitu djece u jednoj državi, koja su organizovala povratak djeteta u drugu državu, periodično postavljaju pitanja o stanju tog djeteta. Djelimično je cilj toga da se potvrdi da je to dijete na sigurnom i da je sa njim sve u redu. Istovremeno, to omogućava tim tijelima da procijene dugoročne efekte podrške pružene djetetu u njihovoj državi prije povratka tog djeteta. Takvi zahtjevi za informacijama u svrhu monitoringa mogu biti protivrječni pravu djeteta na privatnost i potrebi da informacije o njegovoj dobrobiti budu povjerljive, stoga monitoring mora biti organizovan na takav način da ne narušava prava djeteta.

U priručniku EU, posvećenom pitanju povratka, se sugeriše da „provjere na licu mjesta treba obaviti šest, 12 i 18 mjeseci nakon povratka djeteta, a izvještaj treba poslati tijelima vlasti i u državi domaćinu i u državi povratka u vezi sa nalazima, prijedlozima za modifikacijom i zahtjevima za dodatnim mjerama (resursima)“.

NFP-ovi se trebaju dogovoriti oko toga koje će kriterije primijeniti kako bi se slučaj konkretnog djeteta smatrao završenim (te stoga više nije potrebno provoditi monitoring niti dostavljati dopunske informacije). U gore navedenom priručniku EU, posvećenom pitanju povratka, se sugeriše da „treba pružati podršku po povratku i provoditi monitoring 12–18 mjeseci“, iako u izuzetnim okolnostima, kada izvještaji pokazuju da je došlo do izvanrednog napretka, pomoć pri reintegraciji može biti okončana prije toga. Međutim, djeca koja su žrtve trgovine ljudima su često traumatizovana kao rezultat trgovine ljudima i suočavaju se sa kontinuiranim poteškoćama nakon povratka. U takvim slučajevima, 18 mjeseci nije dovoljno dug period za upravljanje slučajem i monitoring. Ako, nakon 18 mjeseci, još uvijek postoje oblasti u kojima je postignut nedovoljan napredak, osoba koja provodi monitoring može predložiti uvođenje dopunskih mjera. U tom slučaju je moguće i dalje slati izvještaje sa rezultatima monitoringa NFP-u države iz koje je dijete vraćeno i poslije isteka izvorno planiranih 18 mjeseci.

Na osnovu faktora za koje se predlaže da budu ocijenjeni svakih šest mjeseci (uz korištenje Formulara za ocjenu okvira monitoringa), u priručniku se predlaže da sljedeći standardi budu dostignuti da bi se moglo smatrati da je dijete koje je bilo žrtva trgovine ljudima u zadovoljavajućoj mjeri „reintegrirano“ i da bi upravljanje slučajem bilo završeno:

⁷³ Dostupno na: <https://riselearningnetwork.org/wp-content/uploads/2016/09/Guidelines-on-Childrens-Reintegration-DIGITAL-.pdf> (pristup 1. oktobra 2020. godine)

⁷⁴ Post Return Support and Monitoring Framework, op. cit., str. 16. Dostupno na: https://childhub.org/es/system/tdf/library/attachments/1803_post_return_en_web_original.pdf?file=1&type=node&id=8385 (pristupljeno 13. oktobra 2020.). Ovaj dokument uključuje „Sredstvo monitoringa – Napredak u provedbi projekta“ (str. 17–20). Paralelno s tim, ova publikacija sadrži „Formular za ocjenu okvira monitoringa“ u Aneksu 2, koji se koristi u tri evaluacije koje se provode 6, 12 i 18 mjeseci nakon povratka djeteta i/ili ponovnog spajanja s porodicom. U svakom od slučajeva, napredak (ili njegov nedostatak) se ocjenjuje ocjenom „dobar“, „zadovoljavajući“, „ispod očekivanja“ ili „alarmantan“ (napomena za posljednju ocjenu: „Treba održati razgovore sa vlastima u cilju popravljavanja situacije i izraditi dodatne mjere zbog nepoštovanja prava djeteta. Može biti neophodno hitno referiranje [i djelovanje]“). Svaki Formular za ocjenu razmatra napredak u sedam oblasti: obrazovanje/rad, integracija u društvo, stambeno zbrinjavanje, zdravlje i životni standard, pravna pitanja, porodični odnosi te sigurnost.

	<p>Obrazovanje⁷⁵</p> <p>Dijete je upisano u školu, redovno pohađa nastavu, ima dobre ocjene i nema problema (niti jezičkih poteškoća).</p>
	<p>Integracija u društvo</p> <p>Dijete je steklo mnogo prijatelja, učestvuje u društvenim aktivnostima. Steklo je samopouzdanje i samopoštovanje. Dijete je cijenjeno i poštovano u porodici i zajednici.</p>
	<p>Stambeno zbrinjavanje</p> <p>Udobno i održivo stambeno zbrinjavanje za porodicu.</p>
	<p>Zdravlje i način života</p> <p>Nema ozbiljnih zdravstvenih problema, manji zdravstveni problemi su riješeni, dijete učestvuje u rekreativnim aktivnostima (sportskim ili drugim).</p>
	<p>Pravna pitanja</p> <p>Svi neophodni dokumenti su pribavljeni.</p>
	<p>Porodični odnosi</p> <p>Składni porodični odnosi ispunjeni ljubavlju, podrška pružena djetetu. Roditelji/odgajatelji znaju, prepoznaju i ispunjavaju potrebe djeteta. Roditelji imaju dobre roditeljske vještine. Unutarporodični odnosi su pozitivni.</p>
	<p>Sigurnost</p> <p>Nema sigurnosnih problema.</p>
	<p>Socioekonomski uslovi</p> <p>Najmanje jedan član porodice ima redovan, stabilan posao, ili ima u vlasništvu poslovni subjekt sa održivim prihodima koji pokrivaju potrebe porodice.</p>

Pored monitoringa slučajeva konkretne djece koja su vraćena, NFP je takođe odgovoran za periodični monitoring provođenja procedura koje su povezane sa radom NFP-a, da bi se osigurala njihova djelotvornost i efikasnost i da bi se identifikovali nedostaci koje je potrebno ispraviti.

⁷⁵ Ili, sa druge strane, ako dijete više nije uzrasta u kome je obrazovanje obavezno i preferira da nađe posao umjesto da se vrati obrazovanju: Rad koji je dostojanstven i odgovarajući za uzrast i sposobnosti mlade osobe.

5

Zaključne

preporuke

U ovoj publikaciji daje se kratki opis ključnih aspekata uspostavljanja NFP-ova, kao i niz odgovarajućih procedura i scenarija. Sada je od ključne važnosti da, oslanjajući se na njih, države članice OSCE-a počnu sa provedbom predloženog okvira u skladu sa preuzetom obavezom da to učine, navedenom u relevantnoj Odluci Ministarskog vijeća OSCE-a. U tom smislu, bilo bi korisno razmotriti sljedeće stavove:

- 1** Politička volja igra ključnu ulogu u uspostavljanju funkcije NFP-a u državi članici OSCE-a te će stoga biti važna proaktivna podrška Državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima ili podrška ekvivalentnog mehanizma.
- 2** Nakon uspostavljanja funkcije NFP-a u državi članici OSCE-a, treba donijeti odluku o tome sa kojim državama treba pokrenuti izradu bilateralnih sporazuma. Prioritet treba dati onim državama sa najvećim brojem prekograničnih slučajeva trgovine djecom, bilo da su to države porijekla ili uobičajenog boravišta, ili države odredišta.
- 3** Treba konstatovati da je moguće da odabrane države kojima je dat prioritet još uvijek nemaju uspostavljenu funkciju NFP-a. To treba percipirati kao priliku, a ne kao prepreku. U tom slučaju treba obaviti pregovore o bilateralnim sporazumima sa Državnim koordinatorom za borbu protiv trgovine ljudima ili ekvivalentnim mehanizmom. Jedan od željenih rezultata takvih pregovora može i treba biti uspostavljanje NFP-a u partnerskoj državi.
- 4** Ključna prednost uspostavljene mreže je u najmanju ruku dvostruka, pošto će ona dovesti do sljedećeg:
 - Jasno osmišljenih kontakt tačaka koje će omogućiti davanje odgovora na prekogranične upite u vezi sa slučajevima trgovine djecom; i
 - Novog punopravnog aktera koji može ojačati borbu države protiv trgovine ljudima.
- 5** U konačnici, redovan monitoring djelotvornosti NFP-a bi bio od koristi da bi se izvukle određene pouke i da bi se taj proces stalno unapređivao.

Aneksi

Aneks 1

Sažetak principa u međunarodnom pravu koji leže u osnovi djelovanja na zaštiti djece žrtava trgovine ljudima

Svi programi koji imaju za cilj da pruže njegu i da osiguraju zadovoljavajući oporavak i reintegraciju djece žrtava trgovine ljudima se moraju zasnivati na općim principima Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (UNCRC, 1989.), tj. na nediskriminaciji (član 2.), najboljem interesu djeteta (član 3.), pravu na život, preživljavanje i razvoj (član 6.) i poštovanju stavova djeteta (član 12.). Ključni principi zaštite djece koja su žrtve trgovine ljudima su navedeni u OSCE-ovim publikacijama, između ostalog u Poglavlju 2 tematske publikacije Ureda specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, pod nazivom „Trgovina djecom i zaštita djece: Osiguravanje da mehanizmi za zaštitu djece štite prava i ispunjavaju potrebe djece žrtava trgovine ljudima“ (decembar 2018.).

a) Najbolji interes djeteta

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta ne nudi preciznu definiciju „najboljeg interesa“, ali sugerše sljedeće:

- Najbolji interes djeteta mora biti odlučujući faktor za konkretno djelovanje;
- Najbolji interes djeteta mora biti od prvenstvenog (ali ne i jedinog) značaja za svako drugo djelovanje u vezi sa djecom, bez obzira da li je poduzeto od strane javnih ili privatnih ustanova za socijalnu skrb, sudova, državne uprave ili zakonodavnih tijela (član 3.).

Princip najboljeg interesa se primjenjuje na svu djecu bez diskriminacije na osnovu rase, boje kože, spola, jezika, religije, političkih ili drugih uvjerenja, nacionalnog, etničkog ili socijalnog porijekla, imovinskog stanja, invaliditeta, mjesta rođenja ili drugog statusa (član 2.).

Princip najboljeg interesa djeteta obavezuje države da uspostave konkretne procedure i/ili mehanizme koji omogućavaju procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta za svu djecu u njihovoj nadležnosti.

Drugi međunarodni i regionalni instrumenti o općim ljudskim pravima, međunarodnom humanitarnom pravu, pravu izbjeglica i instrumenti koji se konkretno odnose na prava djeteta su takođe relevantni za tumačenje principa najboljeg interesa djeteta. Komitet za prava djeteta je naglasio da pravo

djeteta da njegov najbolji interes bude od prvorazrednog značaja znači da interes djeteta ima visoki prioritet i da nije samo jedno od nekoliko pitanja koje se uzimaju u razmatranje (u stavu 39 Općeg komentara br. 14). Zbog toga treba pridavati veći značaj onome što najbolje služi interesima djeteta. Pored toga, u stavu 82 istog Općeg komentara, se navodi da je svrha procjene i utvrđivanja najboljeg interesa djeteta da se osigura potpuno i djelotvorno poštovanje prava prepoznatih u UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta, kao i svestrani razvoj djeteta.

Svaki put kada neku važnu odluku o konkretnom djetetu donese pripadnik policijske agencije ili član neke druge državne organizacije (kao što je službenik za imigraciju), najbolji interes djeteta mora da bude od prvorazrednog značaja za donosioca odluke. Isti princip se primjenjuje na sve naročito važne odluke, kao što su odluke Nacionalne kontakt tačke o određivanju mjera u vezi sa djetetom bez pratnje koje je bilo žrtva trgovine ljudima. To uključuje pitanje da li dijete bez pratnje kome je pružena alternativna skrb u državi u kojoj se nalazi NFP treba vratiti u njegovu državu uobičajenog boravišta, bilo u svrhu ponovnog spajanja s porodicom ili života na drugom mjestu.

b) Nediskriminacija

Drugi princip je da dijete ima pravo da ostvaruje svoja prava bez diskriminacije bilo koje vrste, naročito diskriminacije zasnovane na njegovom nacionalnom, etničkom ili socijalnom porijeklu. To znači da djeca koja su žrtve prekogranične trgovine ljudima imaju pravo da ostvare svoja prava u državi čiji nisu državljani. To takođe znači da treba posvetiti posebnu pažnju da bi se osiguralo da djeca sa specifičnim karakteristikama, kao što su djeca sa invaliditetom i djeca iz manjinskih zajednica, imaju pristup istim pravima i uslugama i da se prema njima odnose jednako kao i prema drugoj djeci.

Nediskriminacija

„Države potpisnice će poštovati i garantirati prava izložena u ovoj Konvenciji svakom djetetu u svojoj jurisdikciji, bez diskriminacije bilo koje vrste, bez obzira kojoj rasi, boji, spolu, jeziku, religiji, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom porijeklu, bez obzira na imovinsko stanje, onesposobljenosti, rođenje ili drugi status kome dijete, njegovi roditelji ili zakonski stara telji pripadaju.“ (Konvencija o pravima djeteta, član 2.)

c) Pravo na preživljavanje

Treći temeljni princip Konvencije o pravima djeteta je da djeca imaju pravo na život, a da države imaju obavezu da osiguraju preživljavanje i razvoj djece (Konvencija o pravima djeteta, član 6.). Djeca takođe imaju pravo na slobodu izražavanja i udruživanja, kao i pravo da u potpunosti učestvuju u kulturno-umjetničkom životu (garantovano članom 13., članom 15. i članom 31. Konvencije). Uzevši ih u obzir zajedno sa članom 12., ta prava se tumače kao potvrda da djeca imaju pravo da učestvuju u naporima usmjerenim ka tome da se osigura da njihova prava budu poštovana, uključujući kreiranje politika djelovanja čiji je cilj zaustavljanje trgovine djecom i zaštita njenih dosadašnjih žrtava.

d) Pravo djeteta na uvažavanje njegovog stava

Četvrti temeljni princip se tiče prava djeteta da izrazi svoj stav i da se on uzme u obzir i da mu se posveti dužna pažnja u skladu sa dobi i zrelosti djeteta, posebno u vezi sa odlukama državnih agencija i nevladinih organizacija (NVO) ili u državi porijekla djeteta ili u bilo kojoj drugoj državi u koju ili iz koje je dijete bilo prevezeno u svrhu trgovine ljudima.

Poštovanje stava djeteta: svako dijete ima pravo da se njegov stav sasluša i uzme u obzir u svim pitanjima koja ga se tiču

„Države potpisnice će osigurati djetetu koje je u stanju da oblikuje svoje vlastite stavove pravo da slobodno izražava takve stavove po svim pitanjima koja se tiču djeteta, a stavovima će se pridavati odgovarajuća važnost u skladu s uzrastom i zrelošću djeteta.“ (Konvencija o pravima djeteta, član 12. stav 1).

Taj princip je tijesno povezan sa općim principom da djeca imaju pravo da učestvuju u odlukama koje ih se tiču, naročito putem izražavanja svojih mišljenja i putem uzimanja u obzir njihovih stavova u skladu sa njihovim uzrastom i zrelošću. Član 12. Konvencije o pravima djeteta se tiče prava djeteta da izrazi svoj stav i da se on u potpunosti uzme u obzir u odlukama koje se donose o njegovom životu. Taj princip je isti bez obzira da li se dijete nalazi u svojoj državi ili u nekoj drugoj državi.

Djeca moraju biti informisana u svim fazama procesa pružanja njege i rehabilitacije, naročito u vezi sa odlukama koje ih se tiču. Da bi se omogućilo djeci da zdravorazumski izraze svoje stavove i želje, moraju im se pružiti sve relevantne informacije u vezi sa, na primjer, njihovim pravima, dostupnim uslugama

(naročito sredstvima komunikacije), njihovom pravu na konzularnu zaštitu (iako u slučaju osoba koje su aplicirale za izbjeglički status, treba poštovati princip povjerljivosti, tako da se konzularni zvaničnici ne informišu o njima), procesu dobijanja azila i procesu traženja zaštite kao žrtva trgovine ljudima. Ona moraju takođe biti informisana o predloženom pronalazaženju porodice i o situaciji u njihovoj državi porijekla. Takve informacije moraju biti pružene na način koji je u skladu sa zrelošću i nivoom razvoja svakog djeteta.⁷⁶ Ako je dijete došlo iz države sa značajno različitom društvenom i kulturnom tradicijom, to može zahtijevati uključivanje prevodioca, kao i „kulturološkog medijatora“, tj. stručnog radnika koji funkcioniše kao posrednik između potreba migranata i odgovora javnih službi (i NVO) u svrhu smještanja stranih građana u lokalnu zajednicu.

Detaljni savjeti o tome ko treba obaviti informativni razgovor i izvršiti procjenu djece žrtava trgovine ljudima, kao i druge preporuke o tome kada i kako takve informativne razgovore treba organizovati, su dostupni u različitim publikacijama.⁷⁷

U svim okolnostima treba tražiti saglasnost djece o odlukama donesenim uz njihovo učešće i u njihovo ime. To znači sljedeće:

- Tražiti dozvolu da se prikupljaju informacije o njima, od djece koja su dovoljno stara da razumiju implikacije (kao i dobiti dozvolu od djetetovog privremenog skrbnika, ako je takav imenovan);
- Uvijek objasniti kako će te informacije biti razmjenjivane ili korištene (i provjeriti da li to dijete u potpunosti razumije);
- Pružiti djetetu sve neophodne informacije ako i kada dijete donosi odluke ili učestvuje u donošenju odluka koje utiču na njega;
- Pružiti sve informacije na odgovarajući način – poželjno na maternjem jeziku djeteta i uzimajući u obzir njegov uzrast, spol, zrelost, mogući invaliditet i druge relevantne faktore.

76 Vidjeti RCM, Ka regionalnom mehanizmu za sveobuhvatnu zaštitu dječaka, djevojčica i adolescenata koji su migranti i izbjeglice (datum nije naveden). Dostupno na: https://portal.rcmvs.org/sites/default/files/publicaciones/mecanismo_regional_folleto_web_eng.pdf (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

77 Vidjeti Sekretarijat Savjeta država Baltičkog mora (CBSS), „Transnacionalna zaštita djece: Praktični vodič za nadležne službenike za rad sa žrtvama (2015). Dostupno na: https://childhub.org/en/system/tdf/library/attachments/practical_guide_to_publish.pdf?file=1&type=node&id=20591 (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

UNICEF daje sljedeće tumačenje u vezi sa saglasnošću adolescenata da učestvuju u UNICEF-ovom monitoringu i evaluaciji:⁷⁸

Informisana saglasnost je dobrovoljni pristanak pojedinca, ili njegovog opunomoćenika, koji ima pravnu sposobnost da da saglasnost i koji ostvaruje slobodu izbora, bez neprimjerenog podsticanja ili bilo kog drugog oblika ograničavanja ili prinude na učešće u istraživanju. Pojedinaac mora da ima dovoljno znanja i da razumije karakter predloženih aktivnosti čija je svrha prikupljanje dokaza, očekivane rizike i potencijalnu korist, kao i potrebe ili zahtjeve u vezi sa tom aktivnošću da bi mogao da donese informisanu odluku.

Pristanak je spremnost da se učestvuje u istraživanju, evaluacijama ili prikupljanju podataka, data od strane osoba koje su, u skladu sa pravnom definicijom, premlade da daju informisanu saglasnost, u skladu sa važećim domaćim zakonodavstvom, ali koje su dovoljno stare da razumiju predloženo istraživanje uopćeno govoreći, njegove očekivane rizike i moguću korist, kao i aktivnosti koje se očekuju od njih kao ispitanika. U većini država, ako je dat pristanak, još uvijek treba dobiti informisanu saglasnost ispitanikovih roditelja ili skrbnika ili odgovorne odrasle osobe.

U članu 12. Konvencije o pravima djeteta se takođe naglašava važnost davanja prilike djetetu da učestvuje i izrazi svoje stavove u „bilo kakvom sudskom ili upravnom postupku“ koji ga se tiče (još jednom, stavovima djeteta će se pridavati „odgovarajuća važnost u skladu s uzrastom i zrelošću djeteta“). Na primjer, to se može primijeniti na saslušanje u vezi sa imigracionim statusom na kojem se donosi odluka o djetetu bez pratnje, tj. da li ono može ili ne može ostati u određenoj državi.

Međutim, postoje različiti razlozi zbog kojih dijete bez pratnje (uključujući djecu koja su bila žrtve trgovine ljudima) može biti suzdržano u vezi sa slobodnim izražavanjem svog mišljenja. Ti razlozi uključuju sljedeće:

- Neprihvatanje ili nedostatak iskustva u mnogim državama, naročito od strane vladinih zvaničnika i pripadnika snaga sigurnosti, da djeca mogu igrati aktivnu ulogu u donošenju zvaničnih odluka;
- Odsustvo povjerenja kod djece da izraze svoje stavove ili strah od posljedica – naročito u prisustvu osobe koju ona percipiraju kao „zvaničnika“ – te će takvoj djeci možda biti potrebni vrijeme i podrška da bi aktivno učestvovala;
- Okruženje u kome se od djece ili mladih ljudi traži da pruže informacije i da izraze svoje stavove, kao što su policijske stanice, granični prijelazi ili sudnice, pošto ono često djeluje zastrašujuće na mlade ljude – ispraviti to može biti prilično jednostavno, na primjer, putem osiguravanja određene prostorije u kojoj će se dijete osjećati ugodno.

⁷⁸ UNICEF, Vodič: Učešće adolescenata u UNICEF-ovom monitoringu i evaluaciji (2019). Dostupno na: https://www.unicef.org/evaldatabase/files/UNICEF_ADAP_GuidanceNote.pdf (pristupljeno 13. oktobra 2020.)

⁷⁹ Na primjer, vidjeti UNICEF, Smjernice o zaštiti prava djece žrtava trgovine ljudima u Evropi, Opći principi komuniciranja sa djecom, uključujući žrtve trgovine ljudima (2006). Dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html> (pristupljeno 12. oktobra 2020.).

U svakom od slučajeva, osobe koje traže informacije imaju dužnost da preduzmu odgovarajuće mjere u svrhu ublažavanja tih faktora.

Pri pripremi sveobuhvatne odluke o budućnosti djeteta i u svrhu spoznaje šta dijete želi, uključujući to da li dijete koje je bilo žrtva trgovine ljudima želi da se vrati u svoju državu uobičajenog boravišta i da li želi da se vrati da živi sa svojim roditeljima ili zakonskim skrbnikom, neophodno je obaviti detaljan informativni razgovor sa djetetom. Nije vjerovatno da će takav informativni razgovor dovesti do svrsishodnih rezultata ako se dijete ne osjeća sigurno i spremno (na primjer, ako je dijete još uvijek traumatizovano ili se osjeća nezaštićeno, ili ako njegove hitne potrebe za smještajem, hranom i odjećom, kao i zdravstvenom njegom, nisu ispunjene). I djetetu i osobi koja bude vodila informativni razgovor biće potreban adekvatan vremenski period da se pripreme za taj informativni razgovor. Za obavljanje informativnog razgovora sa djecom su potrebne posebne tehnike i vještine. Socijalni radnici i drugi stručni radnici zaduženi za obavljanje informativnog razgovora sa djecom trebaju proći odgovarajuću obuku. Različiti objavljeni priručnici sadrže sugestije kako obaviti takve informativne razgovore.⁷⁹

U najmanju ruku, osoba koja obavlja razgovor mora:

- Provjeriti da li je dijete voljno da se sa njim obavi informativni razgovor i da li tečno govori jezik koji će se → pritom koristiti;
- Informisati dijete o procesu procjene koji se odvija i biti što jasniji o ulozi informativnog razgovora u procesu donošenja odluke, tj. razjasniti da će, nakon što djetetu postavi pitanje o njegovim željama i nakon što ih zapiše, osoba koja obavlja informativni razgovor osigurati da donosi odluku prime k znanju te želje, iako nije sigurno da će oni odabrati onu opciju koju dijete → preferira;
- Objasniti djetetu različite dostupne opcije i razjasniti uslove i potencijalne posljedice svake od opcija po → dijete;
- Pitati dijete šta ono misli o svakoj od dostupnih opcija (to treba učiniti bez uticanja na dijete ili sugerisanja → preferirane opcije);
- Otvoreno razgovarati sa djetetom o tome kako ono vidi svoju budućnost i šta želi da postigne, da bi osoba koja obavlja informativni razgovor mogla da u potpunosti razumije nade i težnje djeteta. Kod djece mlađeg uzrasta, to bi se moglo saznati kroz igru, crtanje, bojenje ili uz korištenje drugih metoda koje odgovaraju zrelosti → djeteta i kulturi iz koje ono dolazi;
- Možda će biti potrebno da osoba koja obavlja informativni razgovor vodi bilješke o komentarima i stavovima djeteta tokom tog informativnog razgovora, ali pritom treba osigurati da, bez obzira na metodu bilježenja djetetovih stavova i želja, to ne predstavlja prepreku slobodnom toku razgovora;
- Na kraju, osoba koja obavlja informativni razgovor treba reći djetetu koji je sljedeći korak, kao i kada i na koji način će dijete biti uključeno u donošenje sveobuhvatne odluke i/ili informisano o njenom rezultatu.

e) Povjerljivost i zaštita djetetovog prava na privatnost

Da bismo djelotvorno zaštili dijete koje je bilo žrtva trgovine ljudima, neophodno je prikupiti lične podatke od samog djeteta, kao i od niza drugih izvora. U slučaju djeteta identifikovanog kao žrtva trgovine ljudima ili kao osoba izložena riziku da to postane u stranoj državi, neophodno je razmijeniti lične podatke sa zvaničnicima nadležnim za zaštitu djece u drugoj državi. Neke od informacija koje treba razmijeniti su veoma lične. Pošto i dijete i njegova porodica imaju pravo na privatnost, to znači da povjerljiva priroda takvih informacija mora biti poštovana u svakom trenutku.

„Države potpisnice dužne su usvojiti odgovarajuće mjere za zaštitu prava i interesa djece žrtava od praksi zabranjenih na temelju ovoga Protokola u svim fazama krivičnog postupka, posebno:

(e) štiteći, kako je primjereno, privatnost i identitet djece žrtava i preduzimajući mjere u skladu s domaćim zakonodavstvom kako bi se izbjeglo neprimjereno širenje informacija koje mogu dovesti do identifikacije djece žrtava“ (Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, član 8. stav 1)

Povjerljivost znači poštovanje djetetove privatnosti i razmjenu konkretnih informacija o djetetu sa drugima samo ako je to neophodno za zaštitu djeteta i za pružanje najprikladnije njege. Na primjer, agencije i osoblje uključeno u upravljanje slučajem trebaju prikupljati, razmjenjivati i čuvati informacije o djeci uz poštovanje mjera sigurnosti i u skladu sa dogovorenim politikama zaštite podataka u tim agencijama. „Čuvanje informacija o djeci uz poštovanje mjera sigurnosti“ znači osiguravanje da papirni ili digitalni spisi koji sadrže lične podatke ne mogu biti dostupni drugim saradnicima ili ostalim osobama koje ne igraju konkretnu ulogu u slučaju određenog djeteta.

Ako se informacije razmjenjuju sa organizacijama u drugoj državi (bez obzira da li su to državne agencije ili nevladine organizacije), neophodno je provesti povećane mjere sigurnosti. Na primjer, ako je dijete izbjeglica ili ako zatraži azil, od ključne je važnosti da se vlastima u djetetovoj državi porijekla ne daju nikakva saopćenja niti informacije o tom djetetu.

Opća uredba o zaštiti podataka (GDPR)

Opća uredba o zaštiti podataka EU (GDPR)⁸⁰ obavezuje organizacije i pojedince u Evropskoj uniji da obrađuju lične podatke na pravičan i zakonit način. Međutim, ta uredba ne predstavlja prepreku za razmjenu informacija, ako bi propust da se to učini mogao ugroziti sigurnost ili dobrobit djeteta.

f) Zabrana protjerivanja⁸¹

Države imaju obavezu da poštuju prava djece garantovana međunarodnim ljudskim pravima, međunarodnim humanitarnim pravom i međunarodnim normama koje se tiču izbjeglica, uključujući princip zabrane protjerivanja. Princip zabrane protjerivanja je kamen temeljac međunarodne zaštite izbjeglica i azilanata te se takođe smatra principom običajnog međunarodnog prava. U članu 33. Konvencije o statusu izbjeglica, iz 1951., se zabranjuje protjerivanje ili vraćanje izbjeglice u državu „gdje bi njen život ili sloboda bili ugroženi zbog njene rasne, vjerske, ili nacionalne pripadnosti ili zbog pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkog mišljenja.“

g) Pravo da se bude odvojen od roditelja

Da bi se ispoštovao standard nerazdvajanja propisan u UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta (član 9.), treba uložiti sve napore da se vrati dijete bez pratnje ili odvojeno dijete njegovim roditeljima, osim u slučajevima u kojima bi kontinuirana razdvojenost zapravo bila u najboljem interesu djeteta.⁸²

h) Pravo na povratak

Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.) navodi u članu 13. stav (2): „Svako ima pravo napustiti bilo koju državu, uključujući svoju, i vratiti se u svoju državu“ (podvukao autor). Iako Opća deklaracija nije sporazum za koji je potreban potpis ili saglasnost, njome je postavljen standard za sve naknadno usvojene globalne i regionalne instrumente zaštite ljudskih prava. Pravo na povratak je sastavni dio različitih obavezujućih međunarodnih instrumenata zaštite ljudskih prava, uključujući Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (član 12. stav [4]) i Međunarodnu konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (član 5. stav [d] tačka [ii]), kao i određenog broja regionalnih instrumenata zaštite ljudskih prava i zakonodavstva različitih država.

80 Uredba (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. aprila 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju van snage Direktive 95/46/EC (Opća uredba o zaštiti podataka)

81 Razmotriti paralelno sa gore navedenim odjeljkom pod nazivom „Odgovor na specifične potrebe djece koja su izbjeglice ili tražioci azila“.

82 OSCE/ODIHR, Vodeći principi ljudskih prava u postupku povratka žrtava trgovine ljudima, 2014., strana 72, gdje se citira Komitet za prava djeteta, Opći komentar br. 6 (2005) o postupku sa djecom bez pratnje i odvojenom djecom izvan njihove države porijekla, paragrafi 81 i 82. Dostupno na: <https://www.osce.org/odihhr/124268> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

Aneks 2

Funkcije središnjih tijela u skladu sa Haškim konvencijama o međunarodnom privatnom pravu

Nekoliko Haških konvencija o zaštiti djece i međunarodnom porodičnom pravu, kao i Uredba Evropske unije Brisel IIa, zahtijevaju imenovanje središnjih tijela.

Hašku konferenciju je uspostavila neformalna Međunarodna haška mreža sudija koja, u vezi sa pitanjima koja se tiču međunarodne zaštite djece, djeluje kao kanal komunikacije i veza sa drugim sudijama unutar njihovih jurisdikcija te sa sudijama u drugim državama potpisnicama, kao i sa središnjim tijelima u njihovim državama.

Haška konvencija (br. 34) od 19. oktobra 1996. godine o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, provedbi i saradnji u odnosu na roditeljsku odgovornost i o mjerama za zaštitu djece

Član 30.

1. Središnja tijela će međusobno sarađivati i promovisati saradnju među nadležnim tijelima u svojim državama, kako bi se postigla svrha ove Konvencije.
2. Ona će, u vezi s primjenom Konvencije, preduzeti odgovarajuće korake kako bi se osigurale informacije o zakonima njihove države i dostupnim uslugama, u vezi sa zaštitom djece.

Član 32.

Po zahtjevu uz koji je priloženo obrazloženje središnjeg tijela ili drugog nadležnog tijela države potpisnice s kojom dijete ima najužu vezu, središnje tijelo države potpisnice u kojoj dijete ima uobičajeno boravište i u kojoj se ono nalazi može, neposredno ili putem tijela s javnim ovlaštenjima ili nekih drugih tijela,

- a. pružiti izvještaj o okolnostima u kojima se nalazi dijete;
- b. zatražiti od nadležnog tijela svoje države da razmotri potrebu preduzimanja mjera za zaštitu ličnosti i imovine djeteta;

Član 37.

Nadležno tijelo neće zahtijevati niti će prenositi bilo kakve podatke iz ovog Poglavlja ako bi to po njegovom mišljenju moglo ugroziti djetetovu ličnost ili imovinu, ili bi moglo značiti ozbiljnu prijetnju slobodi ili životu člana djetetove porodice.

Aneks 3

Funkcije središnjih tijela u skladu sa pravnim instrumentima Evropske unije

Evropska unija (EU) zahtijeva od država članica EU da imenuju središnja tijela sa odgovarajućim odgovornostima za djecu koja imaju uobičajeno boravište u nekoj drugoj državi članici EU. Ti zahtjevi su sadržani u dokumentu koji je poznat pod nazivom Uredba Brisel IIa⁸³ ili Uredba Brisel II bis. Uredba se primjenjuje primarno na pitanja građanskog prava u vezi sa otmicom djece od strane roditelja i odgovornosti roditelja u svim državama članicama EU. Međutim, ona se takođe primjenjuje na zaštitu i povratak djece migranata koja su porijeklom iz EU, uključujući djecu koja žive na ulici ili koja su uključena u ulične aktivnosti te onih koja su izložena riziku ili izložena iskorištavanju i trgovini ljudima.

Uredba Brisel IIa reguliše odgovornost roditelja u transnacionalnim slučajevima i daje smjernice službama socijalne skrbi prilikom razmatranja da li je potrebno preduzeti mjere zaštite u slučajevima djece koja su državljanici država članica EU. Uredba propisuje da treba ostvariti kontakte sa djetetovom domovinom. Vlasti u domovini su dužne da pruže informacije o situaciji u kojoj se nalazi dijete, djetetovi roditelji, kao i o svim zvaničnim odlukama ili djelovanju u vezi sa odgovornošću roditelja ili u vezi sa drugim relevantnim pitanjima.

Član 53. Uredbe Brisel IIa propisuje da svaka država članica EU određuje jedno ili više središnjih tijela za pomoć pri primjeni ove Uredbe. Središnja tijela su već trebala biti određena u državama članicama EU u svrhu primjene Haške konvencije o otmici djece iz 1980. i Haške konvencije o zaštiti djece iz 1996. U nekim državama članicama EU, ista tijela pružaju podršku provedbi Uredbe Brisel Iia.

Član 55. Uredbe Brisel IIa se fokusira na saradnju u specifičnim predmetima koji se odnose na roditeljsku odgovornost. Propisuje se da, na zahtjev, središnja tijela moraju da prikupljaju i razmjenjuju informacije o položaju u kojem se nalazi dijete, o pokrenutim postupcima i o odlukama koje su donesene u vezi s djetetom u individualnim slučajevima. Jedna o njihovih ključnih uloga je da olakšaju komunikaciju između sudova u različitim državama članicama u određenim slučajevima u vezi sa odgovornošću roditelja (član 55. tačke [c] i [d]).

Član 56. pruža mogućnost privremenog smještaja djeteta u drugu državu članicu EU, a za to je potrebna prethodna saglasnost te države.

Središnja tijela uspostavljena u skladu sa Uredbom mogu:

- funkcionisati kao središnja tačka za svu komunikaciju između nadležnih vlasti u jednoj državi članici EU i vlasti u drugoj državi članici; ili
- omogućiti kontakt između nadležnih vlasti odgovornih za neki konkretan slučaj i dati im da komuniciraju direktno⁸⁴ tj. ne treba svu komunikaciju voditi putem središnjeg tijela.

83 Uredba Vijeća (EC) br. 2201/2003 od 27. novembra 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EC) br. 1347/2000 Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32003R2201> (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

84 FRA, Djeca lišena roditeljskog staranja pronađena u državi članici EU koja nije njihova domovina. Vodič za unapređenje zaštite djece sa fokusom na žrtve trgovine ljudima (2019) str. 88. Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf (pristupljeno 13. oktobra 2020.).

Aneks 4

Primjer bilateralnog sporazuma: Helenska Republika (Grčka) i Republika Albanija⁸⁵

Sporazum

između

Vlade Helenske Republike i

Vijeća ministara Republike Albanije

o zaštiti djece bez pratnje, djece koja su žrtve trgovine ljudima i djece koja su pod rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima

Vijeće ministara Republike Albanije i Vlada Helenske Republike, u daljem tekstu pod nazivom Strane potpisnice, vođene voljom da sarađuju i provedu i poštuju prava i obaveze koje proističu iz međunarodnih pravnih instrumenata koji su na snazi u vezi sa zaštitom prava djece;

Izražavajući svoju solidarnost i svoju predanost borbi protiv trgovine djecom i protiv svih oblika iskorištavanja djece;

Uzimajući u obzir da su djeca bez pratnje u principu naročito ranjiva u vezi sa trgovinom ljudima i da im je potrebna posebna zaštita i njega;

Težeći, na osnovu reciprociteta i u duhu saradnje, rješavanju problema trgovine djecom;

Smatrajući prioritonom zaštitu djece žrtava trgovine ljudima;

Imajući za cilj, na osnovu reciprociteta i u duhu saradnje, uspostavljanje neophodnog pravnog okvira za provedbu konkretnih procedura i struktura za pružanje zaštite i pomoći djeci koja su žrtve trgovine ljudima;

Prepoznajući da je najdjelotvorniji način da se spriječi trgovina djecom iskorjenjivanje njenih osnovnih uzroka;

Prepoznajući da najbolji interes djeteta koje je žrtva trgovine ljudima treba uvijek biti prioritet;

Uzimajući u obzir relevantne konvencije koje su ratifikovale obje Strane potpisnice, konkretno Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950.), Konvenciju o pravima djeteta (1989.), Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama (1979.) i Konvenciju Međunarodne organizacije rada o zabrani i hitnom djelovanju

na uklanjanju najgorih oblika dječjeg rada, br. C182 (1999.);

Uzimajući u obzir konkretne međunarodne konvencije koje su potpisale obje Strane potpisnice, kao što su UN-ova Konvencija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (2000.) i Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, koji predstavlja dopunu UN-ove Konvencije protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (2000.);

Uzimajući u obzir Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji (2000.), Hašku konvenciju o parničnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980.,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1. Definicije

1.1 U svrhu ostvarivanja ciljeva ovog sporazuma o saradnji, Strane potpisnice se dogovaraju o sljedećim definicijama ovdje korištenih pojmova: Trgovina djecom označava vrbovanje, prijevoz, prijenos, pružanje utočišta ili primanje djeteta, uključujući razmjenu ili prijenos kontrole nad takvom osobom, u svrhu iskorištavanja takvog djeteta. Saglasnost djeteta, implicirana ili stvarna, nema nikakvog značaja. Trgovac ljudima označava počinioca trgovine djecom. Pojam počinioca takođe uključuje pravne osobe, u skladu sa odredbama člana 4. Okvirne odluke Vijeća EU od 19. jula 2002. godine o borbi protiv trgovine ljudima (br. 2002/629/JHA). Iskorištavanje uključuje iskorištavanje prostitucije djece ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili djelovanje slično ropstvu, ili uklanjanje ili prijenos organa.

Dijete žrtva trgovine ljudima označava svaku osobu mlađu od 18 godina protiv koje je počinjeno djelo trgovine ljudima na način kako je definisano u ovom članu. U smislu ovog Sporazuma, smatra se da dijete postaje punoljetno na dan kada napuni 18 godina.

⁸⁵ Dostupno na: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/5856> (pristupljeno 20. marta 2020). Sporazum je ratifikovala Albanija 2006. godine a Grčka 2008. godine.

U slučaju da je tačan datum rođenja nepoznat, smatra se da dijete postaje punoljetno 31. decembra one godine u toku koje proslavlja 18. rođendan. U slučaju da dob osobe nije definitivno utvrđena, ali postoje razlozi da se pretpostavi da je ta osoba dijete, osoba se smatra djetetom i ostvaruje prava koja proističu iz ovog Sporazuma, dokle god se u potpunosti ne utvrdi dob te osobe.

Dijete potencijalna žrtva trgovine ljudima označava dijete koje je u sadašnjem trenutku u konkretnoj i ozbiljnoj situaciji, zbog koje se to dijete suočava sa rizikom da postane dijete žrtva trgovine ljudima, na gore opisani način.

Dijete bez pratnje označava osobu mlađu od 18 godina, koja boravi na teritoriji jedne od Strana potpisnica, odvojenu od roditelja i koja se ne nalazi pod skrbništvom odrasle osobe. Djeca bez pratnje ostvaruju pravo na zaštitu u skladu sa odgovarajućim članovima ovog Sporazuma kada zadovoljavaju definiciju djeteta potencijalne žrtve.

Osoba pod čijim se skrbništvom nalazi dijete označava roditelja ili osobu koja predstavlja dijete u skladu sa važećim zakonima države u kojoj je skrbnišтво dodijeljeno.

Privremeni skrbnik označava osobu odgovornu za dijete do provedbe konačnog rješenja.

Imigracioni propisi označavaju pravne odredbe koje omogućavaju izdavanje dozvole za boravak djetetu žrtvi koje boravi u centru za socijalno zbrinjavanje, nakon što prođe kroz program integracije u društvo.

I. PROCESUIRANJE

Član 2.

Djelotvorno usklađivanje definicija krivičnih djela i procedura – Saradnja na osnovu uzajamno prihvaćenih principa i metoda

2.1 Strane potpisnice su se sporazumjele da će, u okviru njihovih državnih pravnih sistema i u slučaju neophodnosti:

- a. uvesti posebne sankcije za trgovinu djecom i iskorištavanje djece,
- b. u vezi sa krivičnim djelom „trgovina djecom“, kažnjavati pokušaj, saučesništvo i podstrekivanje na počinjenje tog krivičnog djela,
- c. usvojiti odredbu o odgovornosti pravnih osoba uključenih u trgovinu djecom,
- d. usvojiti odredbe kojima se uvode zabrane, zapljena i administrativne mjere protiv trgovaca ljudima,
- e. usvojiti odredbe kojima se propisuje zapljena kompletne imovine u posjedu trgovaca ljudima, koja je korištena u svrhu trgovine ljudima, bez obzira na činjenicu da su trgovci ljudima bili njeni vlasnici,
- f. uvesti zakonske odredbe kojima se zabranjuje iskazivanje krajnje nebrige od strane osobe pod čijim se skrbništvom nalazi dijete ili predaja djeteta drugoj osobi u zamjenu za novac ili u svrhu sticanja materijalne koristi te poduzeti mjere protiv poslodavaca koji zapošljavaju djecu žrtve,
- g. uskladiti zakonske odredbe o zaštiti djece svjedoka sa međunarodnim standardima,

2.2 Strane potpisnice su se sporazumjele da usvoje imigracione propise u svrhu izdavanja dozvole za boravak djetetu žrtvi, u skladu sa članom 9.4.

Član 3.

Djelovanje i saradnja između policijskih tijela

3.1 Strane potpisnice preuzimaju obavezu da usvoje djelotvorne mjere, ako takve mjere već ne postoje, u svrhu uspostavljanja ili djelovanja jedinica za borbu protiv trgovine ljudima u okviru nadležnih policijskih tijela, popunjenih obučanim osobljem sa punim radnim vremenom, u cilju zaštite djece.

3.2 Nakon uzimanja u razmatranje relevantnih bilateralnih sporazuma o policijskoj saradnji između Strana potpisnica, a konkretnije sporazuma o saradnji ministarstava unutrašnjih poslova o pitanjima iz njihove nadležnosti od 17. jula 1992. godine, one su se sporazumjele da se ta saradnja i razmjena informacija dopuni u svrhu borbe protiv trgovine djecom, putem usvajanja dodatnih protokola za provedbu tog sporazuma. Takvi dodatni protokoli mogu uključivati sljedeće:

- a. izradu zajedničkih standarda za redovno i efikasno prikupljanje i razmjenu statističkih podataka u vezi sa trgovinom djecom i svim oblicima iskorištavanja, o počinocima te korištenim metodama i rutama,
- b. kreiranje referentnih baza podataka na graničnim prijelazima, pod uslovom da budu pružene garancije potpune sigurnosti ličnih podataka koji će biti uneseni u bazu podataka,
- c. uspostavljanje bilateralne procjene adekvatnosti mjera granične kontrole u vezi sa djecom,
- d. obuku i koordinaciju zajedničkih procedura koje će se primjenjivati na graničnim prijelazima, sa ciljem poboljšanja sposobnosti granične policije da identifikuje djecu koja su potencijalne žrtve i trgovce ljudima te regulisanje procedure po kojoj će granična policija djelovati nakon otkrivanja djeteta žrtve,
- e. osnaživanje graničnih kontrola, u mjeri u kojoj je to neophodno za sprečavanje trgovine djecom, u skladu sa međunarodnim obavezama u vezi sa slobodom kretanja osoba.
- f. usvajanje mjera granične kontrole, kao što su zabrana ulaska, ukidanje viza i mogući privremeni pritvor, za osobe uključene u trgovinu djecom,
- g. usvajanje dogovorenih propisa u vezi sa repatriacijom na granici i procedurama obrade, u skladu sa članom 11.
- h. potencijalnu obuku pripadnika granične policije, uniformirane policije, javnih tužilaca, sudija, službenika za imigraciju i svih nadležnih zvaničnika u vezi sa svim pitanjima koja se tiču trgovine djecom, uključujući identifikaciju,
- i. praćenje pomoći pružene djeci žrtvama nakon njihove repatriacije, uključujući njihove uslove života i uslove u kojima se odvija ponovno spajanje djece sa njihovim porodicama.

3.3 Strane potpisnice su se sporazumjele da koriste kanale komunikacije i saradnje između policijskih tijela i nadležnih ambasada i konzulata, u svrhu brzih provjera roka važenja i zakonitosti putnih isprava, dokaza o identitetu i ličnih podataka, kada postoji osnovana sumnja u vezi sa korištenjem takvih dokumenata u trgovini djecom.

3.4 U svrhu pravilne provedbe ovog člana, obje Strane potpisnice uspostavljaju osobe za kontakt unutar svojih policijskih tijela.

II. PREVENCIJA

Član 4.

Finansijske i socijalne politike djelovanja u svrhu iskorjenjivanja trgovine djecom

4.1 Strane potpisnice su se sporazumjele da provedu djelotvorne ekonomske i socijalne politike djelovanja u vezi sa najranjivijim grupama stanovništva, sa ciljem ukidanja siromaštva i stvaranja istinskih mogućnosti, što će u korijenu spriječiti temeljne uzroke trgovine djecom. Ciljevi takvih politika trebaju biti:

- a. poboljšanje dostupnosti obrazovanja i strukovne obuke za djecu,
- b. povećanje procenta prisustva učenika na časovima u školi i strukovnoj obuci, naročito kada su u pitanju djevojčice i djeca iz inostranstva,
- c. rješavanje problema nezaštićenog, neformalnog i nezakonitog dječjeg rada.

4.2 Strane potpisnice preuzimaju obavezu da informišu jedna drugu o preduzimanju i provedbi konkretnih mjera koje su namijenjene gore pomenutim socijalnim kategorijama.

4.3 Strane potpisnice redovno razmatraju djelotvornost provedbe takvih mjera i dogovaraju se o mogućim daljim poboljšanjima.

Član 5.

Podizanje svijesti

5.1 Strane potpisnice su se sporazumjele da je neophodno, u svrhu djelotvorne prevencije trgovine djecom (ako takve preventivne mjere nisu dostupne), podići svijest društva uopće, a naročito relevantnih ciljnih grupa, o trgovini djecom. U okviru toga, Strane potpisnice preuzimaju sljedeće obaveze:

- a. provesti informativnu kampanju podizanja svijesti o trgovini djecom i njenim različitim pojavnim oblicima u Stranama potpisnicama, u saradnji sa civilnim društvom, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama uključenim u aktivnosti zaštite djece i nedržavnim akterima. Svaka Strana potpisnica pokriva troškove te informativne kampanje na svojoj teritoriji,
- b. podići svijest drugih nadležnih grupa o trgovini djecom, kao što su kreatori politika djelovanja, policijski službenici i drugo nadležno stručno osoblje, npr. medicinske i socijalne službe, biroji za zapošljavanje i javni sektor, u svrhu unapređenja njihove spremnosti da se adekvatno pozabave trgovinom djecom i osnaživanja njihovog institucionalnog potencijala da se bore protiv trgovine djecom,
- c. podići svijest javnosti o obaveznom obrazovanju, o sankcijama kojima podliježu osobe koje skrbe o djetetu a ne šalju to dijete u školu, kao i o zabrani dječjeg rada,

- d. raditi na tome da se smanji potražnja za aktivnostima u vezi sa djecom koja su žrtve trgovine ljudima, kao što su prosjačenje, seksualno iskorištavanje, prisilan rad, ropstvo ili slična praksa te promovirati princip nulte tolerancije prema svim oblicima trgovine djecom,
- e. formirati i djelotvorno reklamirati postojanje telefonskih linija za pomoć, putem kojih se nude savjeti i smjernice djeci žrtvama te pomoću kojih će se omogućiti podnošenje

Član 6.

Institucionalne mjere za prevenciju trgovine djecom

6.1 Strane potpisnice preuzimaju obavezu provedbe sljedećih institucionalnih mjera, u zavisnosti od potreba, u svrhu djelotvornije prevencije trgovine djecom:

- a. Uspostavljanje centralnog koordinacijskog tijela, sa ciljem poboljšanja djelotvornosti javnih institucija. U Grčkoj će to tijelo biti Stalna interesorna komisija uspostavljena u skladu sa članom 9. Predsjedničke uredbe br. 233/2003. U Albaniji će to tijelo biti Državna komisija za borbu protiv trgovine ljudima kojom predsjedava ministar unutrašnjih poslova.
- b. Pružanje kadrovskih i finansijskih resursa za borbu protiv trgovine djecom kao društvenog i finansijskog problema,
- c. Pružanje pomoći razvoju adekvatne mreže socijalnih usluga, čija funkcija je, između ostalog, rješavanje pitanja u vezi sa trgovinom djecom, uz pomoć civilnog društva, međunarodnih organizacija i nedržavnih aktera,
- d. Treba osigurati registraciju svih novorođenčadi, bez obzira na njihovo mjesto rođenja.

III. ZAŠTITA

Član 7.

Opći principi zaštite djece žrtava

7.1 Strane potpisnice priznaju da će svaka aktivnost u vezi sa djecom žrtvama biti vođena u skladu sa najboljim interesom djeteta, principom nediskriminacije, poštovanjem stavova djeteta, kao i poštovanjem prava djeteta na informacije, na privatnost i povjerljivost te na zaštitu.

7.3 Nadležne državne institucije obje Strane potpisnice saraduju na provedbi ovog Sporazuma. Da bi osigurale djelotvornu provedbu ovog Sporazuma putem konstantnog praćenja i zaštite prava i interesa djeteta, Strane potpisnice uspostavljaju posebno državno tijelo, u daljem tekstu pod nazivom „Nadležno tijelo“. U Grčkoj će to tijelo biti Državni centar društvene solidarnosti u hitnim situacijama Generalnog sekretarijata za socijalnu skrb Ministarstva zdravstva, socijalne skrbi i socijalnog osiguranja. U Albaniji će to tijelo biti Zajednička komisija za zaštitu djece žrtava trgovine ljudima.

7.4 Nadležno tijelo osigurava saradnju između nadležnih institucija u skladu sa standardima za brigu o djeci te poštuje i garantuje provedbu općih principa zaštite djece žrtava, kao što je propisano relevantnim međunarodnim pravnim instrumentima.

Član 8.

Identifikacija djece žrtava

8.1 Strane potpisnice utvrđuju djelotvorne procedure za hitnu identifikaciju djece žrtava na njihovoj teritoriji. Policija, služba socijalne skrbi, zdravstvena služba, obrazovne institucije, lokalne vlasti, međunarodne organizacije i nevladine organizacije, čim saznaju za prisustvo djeteta potencijalne žrtve na teritoriji jedne od Strana potpisnica, odmah obavještavaju Nadležno tijelo svoje države, koje koordinira svoje djelovanje sa nadležnim tijelima i službom socijalne skrbi.

8.2 Kada dijete bude identifikovano, Nadležno tijelo te države evidentira to dijete u posebnu evidenciju i otvara lični spis djeteta.

Član 9.

Referiranje djeteta žrtve nadležnim zvaničnicima

9.1 Nadležno tijelo, u saradnji sa javnim tužiocem za djecu, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama uključenim u aktivnosti zaštite djece, kao i sa nedržavnim akterima, proaktivno teže ka identifikaciji djeteta žrtve i, u saradnji sa nadležnim policijskim tijelima, organizuju hitni transfer djeteta u centar za zbrinjavanje. Centri za zbrinjavanje su zaštićeni, sigurni i prikladni za uzrast i potrebe djeteta. U svakom slučaju, Strane potpisnice garantuju da će ti centri pružiti zaštitu djece, ishranu, medicinsku pomoć, psihološku podršku i mogućnosti za obrazovanje i rekreativne aktivnosti. U tu svrhu, centralno koordinacijsko tijelo i Nadležno tijelo svake od Strana potpisnica mogu zaključiti sporazume, direktive i memorandumne o razumijevanju sa međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama uključenim u aktivnosti zaštite djece, kao i sa nedržavnim akterima, u cilju pružanja usluga socijalne skrbi i rada centara za zbrinjavanje.

9.2 Strane potpisnice garantuju da protiv lociranog djeteta žrtve neće biti pokrenut nikakav krivični postupak te da protiv tog djeteta neće biti određen privremeni pritvor za krivična djela u vezi sa trgovinom ljudima.

9.3 Bolesna djeca, djeca sa invaliditetom i djeca sa psihološkim problemima, maloljetne trudnice itd. dobijaju posebnu njegu, u zavisnosti od njihovih potreba. Strane potpisnice koriste osoblje koje komunicira na jeziku kojeg dijete razumije.

9.4 Svako dijete smješteno u centar za zbrinjavanje dobija dozvolu za boravak ili kao žrtva trgovine djecom, ako je tako okarakterisano od strane nadležnih vlasti, ili iz humanitarnih razloga, u zavisnosti od slučaja, u skladu sa važećim odredbama domaćeg zakonodavstva. Privremeni skrbnik djeteta je odgovoran za podnošenje prijave za izdavanje navedene dozvole od strane nadležnih državnih vlasti. Ta dozvola za boravak se obnavlja dok dijete ne dobije neki drugi pravni status kao rezultat provedbe trajnog rješenja.

Član 10. **Imenovanje privremenog skrbnika**

10.1 Poslije prijevoza djeteta u centar za zbrinjavanje, Nadležno tijelo ima obavezu da zahtijeva da za dijete bude dodijeljeno skrbništvo, u skladu sa relevantnim državnim zakonodavstvom Strana potpisnica. Privremeni skrbnik se nalazi u pratnji djeteta i štiti interese djeteta do pronalaznja trajnog rješenja, u skladu sa odredbama članova 12.-16. Skrbništvo može biti povjereno Nadležnom tijelu, centru za zbrinjavanje u kome je dijete smješteno i/ili drugim zvanično priznatim organizacijama i udruženjima koja se bave zbrinjavanjem djece. Broj djece za koje je dodijeljeno skrbništvo mora biti unutar ograničenja koja važe za tijelo kojem je povjereno skrbništvo. Osobe kojima je povjereno skrbništvo trebaju biti obučene i iskusne u vezi sa zbrinjavanjem djece i djece-žrtava. Pored toga, one trebaju biti u mogućnosti da komuniciraju na jeziku kojeg dijete razumije. U slučaju da skrbništvo nije povjereno Nadležnom tijelu, to Nadležno tijelo objavljuje propis i konstantno prati tok skrbništva.

10.2 U skladu sa domaćim zakonodavstvom Strana potpisnica, privremeni skrbnik obavlja, između ostalog, sljedeće dužnosti:

- a. Garantuje da će svojim cjelokupnim djelovanjem štiti interese djeteta,
- b. Informiše dijete tokom cijelog postupka o trenutnom stanju i njegovim opcijama za budućnost sa ciljem ocjenjivanja sigurnosnog rizika neophodnog u svrhu donošenja valjane odluke o budućnosti djeteta,
- c. Pomaže u procesu lociranja djetetove porodice ili djetetovog skrbnika u državi porijekla,
- d. Djeluje u svojstvu posrednika između djeteta i različitih organizacija i službi koje su uključene u proces i koje su nadležne da odgovore na potrebe djeteta,
- e. Garantuje, u slučaju sigurne repatrijacije, pravilnu pripremu povratka djeteta, u vezi sa pripremom porodice i djeteta, sigurnog povratka i poštovanja interesa djeteta,
- f. Garantuje povjerljivost informacija do kojih je došao tokom skrbništva. U okviru toga, privremeni skrbnik ima pravo da bude izuzet od obaveze da svjedoči na sudu, ako se smatra da je to za dobrobit djeteta.

Član 11. **Individualizovana procjena slučaja**

11.1 Slučajeve trgovine djecom istražuju nadležna policijska tijela Ministarstva javnog reda Helenske Republike i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Albanije, kao što je navedeno gore u članu 3.1. Tokom istrage, sa djetetom treba obaviti informativni razgovor samo kada je to neophodno i treba preduzeti mjere da se takvi informativni razgovori svedu na minimum. Informativni razgovor se odvija samo uz prethodni pristanak djetetovog skrbnika, koji je prisutan tokom informativnog razgovora i koji ga može prekinuti ako bude smatrao da informativni razgovor ugrožava dobrobit djeteta. Osoba koja obavlja informativni razgovor pokušava da izbjegne vršenje psihološkog pritiska i uzrokovanje psihološke traume djetetu tokom informativnog razgovora.

Član 12. **Pronalazjenje trajnog rješenja**

12.1 Strane potpisnice trebaju iskoristiti mjeru sigurne repatrijacije djeteta žrtve, kada je to neophodno. Nadležna tijela obje Strane potpisnice razmatraju, u bliskoj saradnji, svaki slučaj trgovine djecom i odlučuju o trajnom rješenju koje garantuje poštovanje interesa djeteta.

12.2 Nadležno tijelo, koje smatra da je reintegracija u porodicu prioritet, a isključivo vođeno najboljim interesom djeteta, može odlučiti da je trajno rješenje sigurna repatrijacija, integracija djeteta u državi domaćinu ili predaja djeteta u nadležnost treće države.

12.3 U donošenju te odluke, Nadležno tijelo konsultuje dijete i uzima u obzir volju djeteta u skladu s uzrastom i zrelošću djeteta.

12.4 U donošenju odluke, Nadležna tijela Strana potpisnica razmatraju sve okolnosti slučaja, a naročito rezultate procjene rizika obavljene u skladu sa zajedničkom odgovornošću Strana potpisnica.

Član 13. **Provedba trajnog rješenja**

13.1 Nadležna tijela Strana potpisnica razrađuju zajedničke procedure u svrhu ubrzavanja razmjene informacija u vezi sa trgovinom djecom, što uključuje procedure za učešće nadležnih ministarstava, ambasada i/ili konzulata.

13.2 Ako opcije spajanja sa porodicom i/ili sigurne repatrijacije djeteta nisu odabrane, privremeni skrbnik ostaje odgovoran za dijete žrtvu do imenovanja djetetovog pravnog zastupnika/skrbnika od strane suda.

Član 14.

Sigurna repatrijacija

14.1 Povratak djeteta se odvija putem dobrovoljne, legitimne, potpomognute, dobro pripremljene i sigurne procedure, u skladu sa najboljim interesom djeteta. Procedure za transport djeteta su opisane u Dodatnom protokolu uz ovaj Sporazum. Tokom sigurne repatrijacije djeteta, Nadležna tijela mogu saradivati sa međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama uključenim u aktivnosti zaštite djece.

14.2 Nadležno tijelo države porijekla razrađuje i provodi posebne projekte sa ciljem reintegracije djeteta u državi porijekla. Takvi projekti obuhvataju zaštitu, medicinsku i psihološku podršku, reintegraciju u obrazovni sistem, pružanje pravnih savjeta i pravnog zastupanja, kao i bilo koji drugi oblik pomoći ili zakonskih odredaba o zaštiti djece u državi porijekla. U tom cilju, Nadležno tijelo blisko saraduje sa međunarodnim organizacijama te nevladinim udruženjima i organizacijama.

14.3 Nadležno tijelo države porijekla ocjenjuje dobrobit djeteta žrtve i prati njegov život nakon spajanja sa porodicom ili smještaja djeteta pod okrilje alternativne skrbi u državi porijekla i dva puta godišnje podnosi izvještaj Nadležnom tijelu države domaćina dok dijete ne napuni 18 godina. Nadležno tijelo države domaćina, u saradnji sa nevladinim organizacijama uključenim u aktivnosti zaštite djece i sa nedržavnim akterima, može utvrditi stanje putem posjeta na licu mjesta, nakon što obavijesti Nadležno tijelo države porijekla. U slučaju da bude opravdano utvrđeno da uslovi života djeteta žrtvu podvrgavaju riziku ponovnog iskorištavanja, treba o tome napisati izvještaj i obje strane se trebaju konsultovati radi hitnog rješavanja tog pitanja.

14.4 U slučaju da se dijete suočava sa problemima sa roditeljima ili skrbnikom nakon svog povratka, Nadležno tijelo države porijekla je dužno da učini sljedeće:

- a. Da zaštiti interes djeteta dok dijete ne napuni 18 godina, prava djeteta, kao i dostupnost različitih usluga djetetu, u skladu sa pravom na informacije,
- b. Da osigura da dijete dobije neophodnu njegu koja uključuje, između ostalog, smještaj, ishranu, medicinsku i psihološku podršku, pravno zastupanje, kao i obrazovanje na jeziku koji dijete razumije. Ta njega ne može biti na nižem nivou od njege koju Strane potpisnice pružaju djeci koja su njihovi državljani, u skladu sa principom nediskriminacije.
- c. Da prisustvuje informativnim razgovorima koje policija obavlja sa djetetom i garantuje da se informativni razgovori obavljaju u skladu sa općim principima utvrđenim ovim Sporazumom, kao i domaćim zakonodavstvom i međunarodnim pravom,
- d. Da garantuje dostupnost adekvatnog pravnog zastupanja i podrške djetetu, u skladu sa najboljim interesom djeteta,

- e. Da se konsultuje sa djetetom i uzme u razmatranje stavove djeteta, u skladu s uzrastom i zrelošću djeteta te u skladu sa principom poštovanja stavova djeteta,
- f. Da igra aktivnu ulogu u pronalaženju najboljeg mogućeg rješenja koje garantuje ostvarenje najboljeg interesa djeteta.

Član 15.

Integracija

15.1 U slučaju donošenja rješenja o integraciji djeteta u državi domaćinu, Nadležno tijelo ulaže napore da garantuje potpunu integraciju djeteta u državi domaćinu. U okviru toga se preferira integracija u porodicu i društvenu sredinu umjesto smještanja u institucije.

15.2 Dijete koje je već pod okriljem zakonskih odredaba o skrbništvu može biti usvojeno. U slučaju da dijete ima problema sa porodicom skrbnika/usvojitelja, Nadležno tijelo štiti najbolji interes djeteta dok dijete ne napuni 18 godina.

15.3 Strane potpisnice su se sporazumjele da usvoje, ako je to neophodno, zakonske odredbe kojima se kažnjava organizovanje usvajanja djece koje je u suprotnosti sa domaćim zakonodavstvom u vezi sa usvajanjem, pri čemu će se te kazne primjenjivati i na trgovinu djecom.

Član 16.

Preseljenje djeteta u treću državu

16.1 Nadležno tijelo države domaćina može odlučiti da preseli dijete u treću državu, u slučaju da u toj državi djetetu može biti osigurano zakonito skrbnništvo i program integracije, u skladu sa najboljim interesom djeteta, pravom djeteta na informacije i uz poštovanje djetetovog stava o preseljenju u treću državu.

16.2 Nadležno tijelo države domaćina organizuje pratnju djeteta do graničnog prijelaza sa trećom državom, u skladu sa pravilima prijevoza definisana Dodatnim protokolom uz ovaj Sporazum.

16.3 Nadležno tijelo države domaćina prati preseljenje i integraciju djeteta u treću državu i saraduje sa nadležnim vlastima treće države u svrhu pripreme godišnjih izvještaja o tom slučaju dok dijete ne napuni 18 godina.

Član 17.

17.1 Strane potpisnice preuzimaju obavezu da razmotre provedbu ovog Sporazuma na godišnjim zajedničkim sastancima nadležnih vlasti. Strane potpisnice mogu na ove sastanke pozvati međunarodne organizacije i nevladine organizacije uključene u aktivnosti zaštite djece, kao i nedržavne aktere. Sastanci (datum, dnevni red itd.) se dogovaraju zajednički putem diplomatskih kanala.

Član 18.

18.1. Svaki spor koji se može pojaviti u vezi sa tumačenjem i/ili provedbom ovog Sporazuma rješava se sporazumno putem konsultacija i/ili pregovora.

Član 19.

Revidiranje i/ili izmjena i dopuna Sporazuma

19.1 Ovaj Sporazum može biti revidiran ili izmijenjen i dopunjen u svakom trenutku uz uzajamnu pismenu saglasnost obiju Strana potpisnica. Tako revidirane ili izmijenjene i dopunjene odredbe stupaju na snagu u skladu sa procedurom propisanom u članu 20.1 i predstavljaju sastavni dio ovog Sporazuma.

Član 20.

Završne odredbe

20.1 Ovaj Sporazum stupa na snagu 30 dana nakon drugog pisanog obavještenja Strana potpisnica, u kome one objavljuju da su okončale relevantne državne pravne procedure.

20.2. Ovaj Sporazum ostaje na snazi neograničeno dugo.

20.3 Strane potpisnice mogu raskinuti ovaj Sporazum putem pisanog obavještenja uručenog diplomatskim kanalima. Raskid Sporazuma stupa na snagu mjesec dana nakon datuma prijema obavještenja.

Potpisano u ..., dana 27. februara 2006. godine u dva originalna primjerka na grčkom, albanskom i engleskom jeziku, od kojih se svaki smatra jednako autentičnim. U slučaju bilo kakvog spora u tumačenju ovog Sporazuma, primjerak na engleskom jeziku smatra se važećim.

U ime Vlade

Helenske Republike:

potpisao Evripidis Stylianidis,
zamjenik ministra vanjskih poslova Grčke,

U ime Vijeća ministara

Republike Albanije:

potpisala Iva Zajmi,
državna koordinatorica za borbu protiv trgovine ljudima i
zamjenica ministra unutrašnjih poslova Albanije

Dolje navedeni Aneks sadrži elemente i procedure neophodne za provedbu ovog Sporazuma.

Aneks

I/1 Identitet i državljanstvo se dokazuju na osnovu jednog od sljedećih dokumenata:

- Identifikacionog dokumenta izdatog od strane države koji pripada osobi koja njime iskazuje svoj identitet. Isto se primjenjuje bez obzira na to da li je dokument tek izdat ili je privremen.
- Pasoša ili neke druge putne isprave koja sadrži fotografiju i u kojoj se navodi državljanstvo.

I/2 Identitet i državljanstvo mogu biti osnovano pretpostavljeni iz sljedećih informacija:

- Dokumenta, propisanog u stavu I/1 ovog člana, koji pripadaju osobi, čak i u slučaju da je rok važenja dokumenta istekao;
- Potpisanih izjava svjedoka koji su svjedočili pred Nadležnim tijelom države tranzita/prijema;
- Potpisane izjave predmetne osobe koja je tu izjavu dala pred Nadležnim tijelom države porijekla;
- Jezika kojim osoba govori.

U slučaju pretpostavljenog državljanstva treba kontaktirati ministarstvo unutrašnjih poslova države porijekla koje može, na osnovu dokaza, osporiti to državljanstvo u roku od deset radnih dana.

II Procedure za premještanje djeteta

- U slučaju da bude donesena odluka o potpomognutom dobrovoljnom povratku djeteta, on se provodi uz blisku saradnju između Nadležnih tijela Strana potpisnica.
- U državi tranzita/prijema, dijete putuje do graničnog prijelaza u pratnji imenovanog skrbnika i predstavnika Nadležnog tijela te države, a takođe i policijskog službenika kada se to smatra neophodnim.
- Na graničnom prijelazu, dijete se predaje Nadležnom tijelu države porijekla. Izdaje se standardan dokument koji priznaju obje Strane potpisnice.
- Nadležno tijelo države porijekla, koje preuzima odgovornost za dijete, garantuje siguran prijevoz djeteta na novu lokaciju u prisustvu svog predstavnika, roditelja, budućeg skrbnika, ili predstavnika organizacija koje se bore protiv trgovine ljudima te policijskog službenika kada se to smatra neophodnim.
- Budući skrbnik u trećoj državi, koji preuzima odgovornost za dijete, garantuje siguran prijevoz djeteta na novu lokaciju u prisustvu sebe ili svog pravnog zastupnika te policijskog službenika kada se to smatra neophodnim.
- Osoba kojoj Nadležno tijelo države tranzita/prijema predaje dijete takođe dobija kopiju ličnog spisa djeteta, uključujući tekst ovog Sporazuma.

Ovaj Aneks stupa na snagu odmah nakon stupanja na snagu Sporazuma.

Ovaj Aneks je napisan u tri originalna primjerka na albanskom jeziku, grčkom jeziku i engleskom jeziku. U slučaju različitog tumačenja odredaba ovog Aneksa na različitim jezicima, važeće tumačenje je zasnovano na verziji na engleskom jeziku.

Naše publikacije

Tematske publikacije

Sve publikacije su dostupne na internetu na stranici <http://www.osce.org/cthb>

Tematska publikacija br. 9
Trgovina djecom i zaštita djece: Osiguravanje da mehanizmi za zaštitu djece štite prava i ispunjavaju potrebe djece žrtava trgovine ljudima, 2018

Tematska publikacija br. 8
Ključna uloga civilnog društva u borbi protiv trgovine ljudima, 2018.

Tematska publikacija br. 7
--Ukidanje eksploatacije. Osiguravanje da poslovni subjekti ne doprinose trgovini ljudima: dužnosti država i privatnog sektora, 2014.

Tematska publikacija br. 6
Trgovina ljudima u svrhu uklanjanja organa u državama članicama OSCE-a, 2013.

Tematska publikacija br. 5
Trgovina ljudima koja predstavlja mučenje i druge oblike zlostavljanja, 2013.

Tematska publikacija br. 4
Nezštićeni rad, nevidljiva eksploatacija: trgovina ljudima u svrhu prisilnog rada u domaćinstvu (EN/RU/FR), 2010

Tematska publikacija br. 3
Sažetak izazova u suočavanju sa trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije u poljoprivrednom sektoru u državama članicama OSCE-a, 2009.

Tematska publikacija br. 2
Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije/prisilnog rada, 2008.

Tematska publikacija br. 1
Sažetak izazova u suočavanju sa pravnim odgovorima na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije u državama članicama OSCE-a, 2007.

Godišnji izvještaji

Izvještaj za 2018.-2019.
Specijalni predstavnik i koordinator OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima

Izvještaj za 2016.-2017.
Specijalni predstavnik i koordinator OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima

Izvještaj za 2014.-2015.
Specijalni predstavnik i koordinator OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima

Godišnji izvještaj za 2013.
Borba protiv trgovine ljudima i eksploatacije: ljudska prava, socijalna pravda i vladavina

Godišnji izvještaj za 2012.
Borba protiv trgovine ljudima kao modernog ropstva: nediskriminacija i osnaživanje

Godišnji izvještaj za 2011.
Agenda za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije

Godišnji izvještaj za 2010.
Borba protiv trgovine ljudima kao modernog ropstva: pitanje prava, sloboda i sigurnosti

Godišnji izvještaj za 2009.
Agenda za promjene: provedba Platforme za djelovanje protiv trgovine ljudima

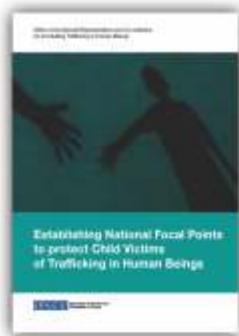

Godišnji izvještaj za 2008.
Napori za borbu protiv trgovine ljudima u državama članicama OSCE-a: mehanizmi koordinacije i izvještavanja

Godišnji izvještaj za 2007.
Platforma za djelovanje

Ostale publikacije

2020
Uspostava Nacionalnih kontakt tačkaka za zaštitu djece žrtava trgovine ljudima

2020
Iskorištavanje inovacija u borbi protiv trgovine ljudima: sveobuhvatna analiza tehnoloških alata

2020
Sažeti prikaz relevantnih referentnih materijala i resursa o etičkim izvorima i sprečavanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima opskrbe

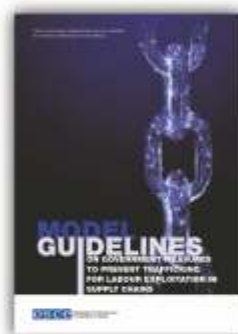
2019
Praćenje tokova novca: Sažeti prikaz publikacija i detaljni vodič za finansijske istrage u vezi sa trgovinom ljudima

2019
Jedinstvene smjernice za identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima unutar okvira za prihvatanje migranata i izbjeglica u državama članicama OSCE-a

2019
Sažeti prikaz obaveza u borbi protiv trgovine ljudima koje je usvojilo Ministarsko vijeće OSCE-a

2018
Model smjernica o vladinim mjerama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdijevanja

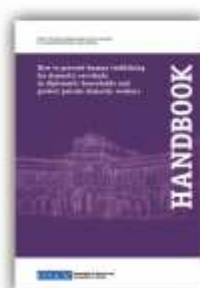
2017
Od prihvata do priznavanja: identifikovanje i zaštita žrtava trgovine ljudima u mješovitim migracionim tokovima

2016
Komentar na OSCE-ov Akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima (EN/RU)

2016
Izveštaj za 2016. o provedbi obaveza država članica OSCE-a i preporuka za borbu protiv trgovine ljudima

2011
Priručnik: Kako spriječiti trgovinu ljudima u svrhu prisilnog rada u diplomatskim domaćinstvima i zaštititi radnike u privatnim domaćinstvima

2013

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi radi u cilju ostvarivanja stabilnosti, prosperiteta i demokratije u 57 država putem političkog dijaloga o zajedničkim vrijednostima i putem praktičnog djelovanja koje vodi do trajnog napretka.

Ured specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima
Wallnerstr. 6, 1010 Beč, Austrija
Tel: + 43 1 51436 6664
Fax: + 43 1 51436 6299
email: info-cthb@osce.org
www.osce.org/cthb